ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീപരാശരമഹർഷിപ്രണീതേ ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ

॥ പ്രഥമോംശഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

വിഷയസൂചീ

1	പ്രഥമോഽധ്യായഃ	**3**
2	ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ	**7**
3	തൃതീയോഽധ്യായഃ	**15**
4	ചതുർഥോഽധ്യായഃ	**19**
5	പഞ്ചമോഽധ്യായഃ	**26**
6	ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ	**34**
7	സപ്തമോഽധ്യായഃ	**39**
8	അഷ്ടമോഽധ്യായഃ	**45**
9	നവമോഽധ്യായഃ	**49**
10	ദശമോഽധ്യായഃ	**65**
11	ഏകാദശോഽധ്യായഃ	**68**
12	ദ്വാദശോഽധ്യായഃ	**75**
13	ത്രയോദശോഽധ്യായഃ	**86**
14	ചതുർദശോഽധ്യായഃ	**97**
15	പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ	**103**
16	ഷോഡശോഽധ്യായഃ	**120**
17	സപ്തദശോഽധ്യായഃ	**122**
18	അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ	**134**
19	ഏകോനവിംശോഽധ്യായഃ	**140**

20 വിംശോഽധ്യായഃ **150**

21 ഏകവിംശോഽധ്യായഃ **155**

22 ദ്വാവിംശോഽധ്യായഃ **160**

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ॥

നാരായണം നമസ്കൃത്യ നരം ചൈവ നരോത്തമം।
ദേവീം സരസ്വതീം വ്യാസം തതോ ജയമുദീരയേത് ॥

ശ്രീസൂത ഉവാച

ഓം പരാശരം മുനിവരം കൃതപൗർവാഹ്നികക്രിയം।
മൈത്രേയഃ പരിപപ്രച്ഛ പ്രണിപത്യാഭിവാദ്യ ച ॥ **1** ॥ 1

ത്വത്തോ ഹി വേദാധ്യയനമധീതമഖിലം ഗുരോ।
ധർമശാസ്ത്രാണി സർവാണി തഥാംഗാനി യഥാക്രമം ॥ **2** ॥ 2

ത്വത്പ്രസാദാൻമുനിശ്രേഷ്ഠ മാമൻയേ നാകൃതശ്രമം।
വക്ഷ്യന്തി സർവശാസ്ത്രേഷു പ്രായശോ യേഽപി വിദ്വിഷഃ ॥ **3** ॥ 3

സോഽഹമിച്ഛാമി ധർമജ്ഞ ശ്രോതും ത്വത്തോ യഥാ ജഗത്।
ബഭൂവ ഭൂയശ്ച യഥാ മഹാഭാഗ ഭവിഷ്യതി ॥ **4** ॥ 4

യൻമയം ച ജഗദ്ബ്രഹ്മൻയതശ്ചൈതച്ചരാചരം।
ലീനമാസീദ്യഥാ യത്ര ലയമേഷ്യതി യത്ര ച ॥ **5** ॥ 5

യത്പ്രമാണാനി ഭൂതാനി ദേവാദീനാം ച സംഭവം।
സമുദ്രപർവതാനാം ച സംസ്ഥാനം ച യഥാ ഭുവഃ ॥ **6** ॥ 6

സൂർയാദീനാം ച സംസ്ഥാനം പ്രമാണം മുനിസത്തമ।
ദേവാദീനാം തഥാ വംശാൻമനൂൻമൻവന്തരാണി ച ॥ **7** ॥ 7

കൽപാൻ കൽപവിഭാഗാംശ്ച ചാതുർയുഗവികൽപിതാൻ।
കൽപാന്തസ്യ സ്വരൂപം ച യുഗധർമാംശ്ച കൃത്സ്നശഃ ॥ **8** ॥ 8

ദേവർഷിപാർഥിവാനാം ച ചരിതം യൻമഹാമുനേ।
വേദശാഖാപ്രണയനം യഥാവദ്വ്യാസകർതൃകം ॥ **9** ॥ 9

ധർമാംശ്ച ബ്രാഹ്മണാദീനാം തഥാ ചാശ്രമവാസിനാം।
ശ്രോതുമിച്ഛാമ്യഹം സർവം ത്വത്തോ വാസിഷ്ഠനന്ദന ॥ **10** ॥ 10

ബ്രഹ്മൻപ്രസാദപ്രവണം കുരുഷ്വ മയി മാനസം।
യേനാഹമേതജ്ജാനീയാം ത്വത്പ്രസാദാൻമഹാമുനേ ॥ **11** ॥ 11

ശ്രീപരാശര ഉവാച

സാധു മൈത്രേയ ധർമജ്ഞ സ്മാരിതോഽസ്മി പുരാതനം।
പിതുഃ പിതാ മേ ഭഗവാൻ വസിഷ്ഠോ യദുവാച ഹ ॥ **12** ॥ 12

വിശ്വാമിത്രപ്രയുക്തേന രക്ഷസാ ഭക്ഷിതഃ പുരാ।
ശ്രുതസ്താതസ്തതഃ ക്രോധോ മൈത്രേയാഭൂൻമമാതുലഃ ॥ **13** ॥ 13

തതോഽഹം രക്ഷസാം സത്രം വിനാശായ സമാരഭം।
ഭസ്മീഭൂതാശ്ച ശതശസ്തസ്മിൻസത്രേ നിശാചരാഃ ॥ **14** ॥ 14

തതഃ സങ്ക്ഷീയമാണേഷു തേഷു രക്ഷസ്സ്വശേഷതഃ।
മാമുവാച മഹാഭാഗോ വസിഷ്ഠോ മത്പിതാമഹഃ ॥ **15** ॥ 15

അലമത്യന്തകോപേന താത മൻയുമിമം ജഹി।
രാക്ഷസാ നാപരാധ്യന്തി പിതുസ്തേ വിഹിതം ഹി തത് ॥ **16** ॥ 16

മൂഢാനാമേവ ഭവതി ക്രോധോ ജ്ഞാനവതാം കുതഃ।
ഹൻയതേ താത കഃ കേന യതഃ സ്വകൃതഭുക്പുമാൻ ॥ **17** ॥ 17

സഞ്ചിതസ്യാപി മഹതാ വത്സ ക്ലേശേന മാനവൈഃ।
യശസസ്തപസശ്ചൈവ ക്രോധോ നാശകരഃ പരഃ ॥ **18** ॥ 18

സ്വർഗാപവർഗവ്യാസേധകാരണം പരമർഷയഃ।
വർജയന്തി സദാ ക്രോധം താത മാ തദ്വശോ ഭവ ॥ **19** ॥ 19

അലം നിശാചരൈർദഗ്ധൈർദീനൈരനപകാരിഭിഃ।
സത്രം തേ വിരമത്വേതത്ക്ഷമാസാരാ ഹി സാധവഃ ॥ **20** ॥ 20

ഏവം താതേന തേനാഹമനുനീതോ മഹാത്മനാ।
ഉപസംഹൃതവാൻസത്രം സദ്യസ്തദ്വാക്യഗൗരവാത് ॥ **21** ॥ 21

തതഃ പ്രീതഃ സ ഭഗവാൻവസിഷ്ഠോ മുനിസത്തമഃ।
സമ്പ്രാപ്തശ്ച തദാ തത്ര പുലസ്ത്യോ ബ്രഹ്മണഃ സുതഃ ॥ **22** ॥ 22

പിതാമഹേന ദത്താർഘ്യഃ കൃതാസനപരിഗ്രഹഃ।
മാമുവാച മഹാഭാഗോ മൈത്രേയ പുലഹാഗ്രജഃ ॥ **23** ॥ 23

പുലസ്ത്യ ഉവാച

വൈരേ മഹതി യദ്വാക്യാ -
ദ്ഗുരോരദ്യാശ്രിതാ ക്ഷമാ।
ത്വയാ തസ്മാത്സമസ്താനി
ഭവാഞ്ഛാസ്ത്രാണി വേത്സ്യതി ॥ **24** ॥ 24

സന്തതേർന മമോച്ഛേദഃ ക്രുദ്ധേനാപി യതഃ കൃതഃ।
ത്വയാ തസ്മാൻമഹാഭാഗ ദദാമ്യൻയം മഹാവരം ॥ **25** ॥ 25

പുരാണസംഹിതാകർതാ ഭവാൻവത്സ ഭവിഷ്യതി।
ദേവതാപാരമാർഥ്യം ച യഥാവദ്വേത്സ്യതേ ഭവാൻ ॥ **26** ॥ 26

പ്രവൃത്തേ ച നിവൃത്തേ ച കർമണ്യസ്തമലാ മതിഃ।
മത്പ്രസാദാദസന്ദിഗ്ധാ തവ വത്സ ഭവിഷ്യതി ॥ **27** ॥ 27

തതശ്ച പ്രാഹ ഭഗവാൻവസിഷ്ഠോ മേ പിതാമഹഃ।
പുലസ്ത്യേന യദുക്തം തേ സർവമേതദ്ഭവിഷ്യതി ॥ **28** ॥ 28

ഇതി പൂർവം വസിഷ്ഠേന പുലസ്ത്യേന ച ധീമതാ।
യദുക്തം തത്സ്മൃതിം യാതി ത്വത്പ്രശ്നാദഖിലം മമ ॥ **29** ॥ 29

സോഽഹം വദാമ്യശേഷം തേ മൈത്രേയ പരിപൃച്ഛതേ।
പുരാണസംഹിതാം സമ്യക് താം നിബോധ യഥാതഥം ॥ **30** ॥ 30

വിഷ്ണോഃ സകാശാദുദ്ഭൂതം ജഗത്തത്രൈവ ച സ്ഥിതം।
സ്ഥിതിസംയമകർതാഽസൗ ജഗതോഽസ്യ ജഗച്ച സഃ ॥ **31** ॥ 31

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

അവികാരായ ശുദ്ധായ നിത്യായ പരമാത്മനേ।
സദൈകരൂപരൂപായ വിഷ്ണവേ സർവജിഷ്ണവേ ॥ **1** ॥ 32

നമോ ഹിരണ്യഗർഭായ ഹരയേ ശങ്കരായ ച।
വാസുദേവായ താരായ സർഗസ്ഥിത്യന്തകാരിണേ ॥ **2** ॥ 33

ഏകാനേകസ്വരൂപായ സ്ഥൂലസൂക്ഷ്മാത്മനേ നമഃ।
അവ്യക്തവ്യക്തരൂപായ വിഷ്ണവേ മുക്തിഹേതവേ ॥ **3** ॥ 34

സർഗസ്ഥിതിവിനാശാനാം ജഗതോ യോ ജഗന്മയഃ।
മൂലഭൂതോ നമസ്തസ്മൈ വിഷ്ണവേ പരമാത്മനേ ॥ **4** ॥ 35

ആധാരഭൂതം വിശ്വസ്യാപ്യണീയാംസമണീയസാം।
പ്രണമ്യ സർവഭൂതസ്ഥമച്യുതം പുരുഷോത്തമം ॥ **5** ॥ 36

ജ്ഞാനസ്വരൂപമത്യന്തനിർമലം പരമാർഥതഃ।
തമേവാർഥസ്വരൂപേണ ഭ്രാന്തിദർശനതഃ സ്ഥിതം ॥ **6** ॥ 37

വിഷ്ണും ഗ്രസിഷ്ണും വിശ്വസ്യ
സ്ഥിതൗ സർഗേ തഥാ പ്രഭും।
പ്രണമ്യ ജഗതാമീശ -
മജമക്ഷയമവ്യയം ॥ **7** ॥ 38

കഥയാമി യഥാപൂർവം ദക്ഷാദ്യൈർമുനിസത്തമൈഃ।
പൃഷ്ടഃ പ്രോവാച ഭഗവാനബ്ജയോനിഃ പിതാമഹഃ ॥ **8** ॥ 39

തതശ്ചോക്തം പുരുകുത്സായ ഭൂഭുജേ നർമദാതടേ।
സാരസ്വതായ തേനാപി മഹ്യം സാരസ്വതേന ച ॥ **9** ॥ 40

പരഃ പരാണാം പരമഃ പരമാത്മാത്മസംസ്ഥിതഃ।
രൂപവർണാദിനിർദേശവിശേഷണവിവർജിതഃ ॥ **10** ॥ 41

അപക്ഷയവിനാശാഭ്യാം പരിണാമർധിജൻമഭിഃ।
വർജിതഃ ശക്യതേ വക്തും യഃ സദാസ്തീതി കേവലം ॥ **11** ॥ 42

സർവത്രാസൗ സമസ്തം ച വസത്യത്രേതി വൈ യതഃ।
തതഃ സ വാസുദേവേതി വിദ്വദ്ഭിഃ പരിപഠ്യതേ ॥ **12** ॥ 43

തദ്ബ്രഹ്മ പരമം നിത്യമജമക്ഷയമവ്യയം।
ഏകസ്വരൂപം തു സദാ ഹേയാഭാവാച്ച നിർമലം ॥ **13** ॥ 44

തദേവ സർവമേവൈതദ്വ്യക്താവ്യക്തസ്വരൂപവത്।
തഥാ പുരുഷരൂപേണ കാലരൂപേണ ച സ്ഥിതം ॥ **14** ॥ 45

പരസ്യ ബ്രഹ്മണോ രൂപം പുരുഷഃ പ്രഥമം ദ്വിജ।
വ്യക്താവ്യക്തേ തഥൈവാൻയേ രൂപേ കാലസ്തഥാ പരം ॥ **15** ॥ 46

പ്രധാനപുരുഷവ്യക്തകാലാനാം പരമം ഹി യത്।
പശ്യന്തി സൂരയഃ ശുദ്ധം തദ്വിഷ്ണോഃ പരമം പദം ॥ **16** ॥ 47

പ്രധാനപുരുഷവ്യക്തകാലാസ്തു പ്രവിഭാഗശഃ।
രൂപാണി സ്ഥിതിസർഗാന്തവ്യക്തിസദ്ഭാവഹേതവഃ ॥ **17** ॥ 48

വ്യക്തം വിഷ്ണുസ്തഥാവ്യക്തം പുരുഷഃ കാല ഏവ ച।
ക്രീഡതോ ബാലകസ്യേവ ചേഷ്ടാം തസ്യ നിശാമയ ॥ **18** ॥ 49

അവ്യക്തം കാരണം യത്തത്പ്രധാനമൃഷിസത്തമൈഃ।
പ്രോച്യതേ പ്രകൃതിഃ സൂക്ഷ്മാ നിത്യം സദസദാത്മകം ॥ **19** ॥ 50

അക്ഷയ്യം നാൻയദാധാരമമേയമജരം ധ്രുവം।
ശബ്ദസ്പർശവിഹീനം തദ്രൂപാദിഭിരസംഹിതം ॥ **20** ॥ 51

ത്രിഗുണം തജ്ജഗദ്യോനിരനാദിപ്രഭവാപ്യയം।
തേനാഗ്രേ സർവമേവാസീദ്വ്യാപ്തം വൈ പ്രലയാദനു ॥ **21** ॥ 52

വേദവാദവിദോ വിദ്വന്നിയതാ ബ്രഹ്മവാദിനഃ।
പഠന്തി ചൈതമേവാർഥം പ്രധാനപ്രതിപാദകം ॥ **22** ॥ 53

നാഹോ ന രാത്രിർന നഭോ ന ഭൂമി -
ർനാസീത്തമോജ്യോതിരഭൂച്ച നാൻയത്।
ശ്രോത്രാദിബുദ്ധ്യാനുപലഭ്യമേകം
പ്രാധാനികം ബ്രഹ്മ പുമാംസ്തദാസീത് ॥ **23** ॥ 54

വിഷ്ണോഃ സ്വരൂപാത്പരതോ ഹി തേ ദ്വേ
രൂപേ പ്രധാനം പുരുഷശ്ച വിപ്ര।
തസ്യൈവ തേഽൻയേന ധൃതേ വിയുക്തേ
രൂപാന്തരം തദ്ദ്വിജ കാലസംജ്ഞം ॥ **24** ॥ 55

പ്രകൃതൗ സംസ്ഥിതം വ്യക്തമതീതപ്രലയേ തു യത്।
തസ്മാത്പ്രാകൃതസംജ്ഞോഽയമുച്യതേ പ്രതിസഞ്ചരഃ ॥ **25** ॥ 56

അനാദിർഭഗവാൻകാലോ നാന്തോഽസ്യ ദ്വിജ വിദ്യതേ।
അവ്യുച്ഛിന്നാസ്തതസ്ത്വേതേ സർഗസ്ഥിത്യന്തസംയമാഃ ॥ **26** ॥ 57

ഗുണസാമ്യേ തതസ്തസ്മിൻപൃഥക്പുംസി വ്യവസ്ഥിതേ।
കാലസ്വരൂപം തദ്വിഷ്ണോർമൈത്രേയ പരിവർത്തതേ ॥ **27** ॥ 58

തതസ്തു തത്പരം ബ്രഹ്മ പരമാത്മാ ജഗന്മയഃ।
സർവഗഃ സർവഭൂതേശഃ സർവാത്മാ പരമേശ്വരഃ ॥ **28** ॥ 59

പ്രധാനപുരുഷൗ ചാപി പ്രവിശ്യാത്മേച്ഛയാ ഹരിഃ।
ക്ഷോഭയാമാസ സമ്പ്രാപ്തേ സർഗകാലേ വ്യയാവ്യയൗ ॥ **29** ॥ 60

യഥാ സന്നിധിമാത്രേണ ഗന്ധഃ ക്ഷോഭായ ജായതേ।
മനസോ നോപകർതൃത്വാത്തഥാഽസൗ പരമേശ്വരഃ ॥ **30** ॥ 61

സ ഏവ ക്ഷോഭകോ ബ്രഹ്മൻ ക്ഷോഭ്യശ്ച പുരുഷോത്തമഃ।
സ സങ്കോചവികാസാഭ്യാം പ്രധാനത്വേഽപി ച സ്ഥിതഃ ॥ **31** ॥ 62

വികാസാണുസ്വരൂപൈശ്ച ബ്രഹ്മരൂപാദിഭിസ്തഥാ।
വ്യക്തസ്വരൂപശ്ച തഥാ വിഷ്ണുഃ സർവേശ്വരേശ്വരഃ ॥ **32** ॥ 63

ഗുണസാമ്യാത്തതസ്തസ്മാ -
ത്ക്ഷേത്രജ്ഞാധിഷ്ഠിതാൻമുനേ।
ഗുണവ്യഞ്ജനസംഭൂതിഃ
സർഗകാലേ ദ്വിജോത്തമ ॥ **33** ॥ 64

പ്രധാനതത്ത്വമുദ്ഭൂതം മഹാന്തം തത്സമാവൃണോത്।
സാത്ത്വികോ രാജസശ്ചൈവ താമസശ്ച ത്രിധാ മഹാൻ ॥ **34** ॥ 65

പ്രധാനതത്ത്വേന സമം ത്വചാ ബീജമിവാവൃതം।
വൈകാരികസ്തൈജസശ്ച ഭൂതാദിശ്ചൈവ താമസഃ ॥ **35** ॥ 66

ത്രിവിധോഽയമഹങ്കാരോ മഹത്തത്ത്വാദജായത।
ഭൂതേന്ദ്രിയാണാം ഹേതുസ്സ ത്രിഗുണത്വാൻമഹാമുനേ।
യഥാ പ്രധാനേന മഹാൻമഹതാ സ തഥാവൃതഃ ॥ **36** ॥ 67

ഭൂതാദിസ്തു വികുർവാണഃ ശബ്ദതൻമാത്രകം തതഃ।
സസർജ ശബ്ദതൻമാത്രാദാകാശം ശബ്ദലക്ഷണം ॥ **37** ॥ 68

ശബ്ദമാത്രം തഥാകാശം ഭൂതാദിഃ സ സമാവൃണോത്।
ആകാശസ്തു വികുർവാണഃ സ്പർശമാത്രം സസർജ ഹ ॥ **38** ॥ 69

ബലവാനഭവദ്വായുസ്തസ്യ സ്പർശോ ഗുണോ മതഃ।
ആകാശം ശബ്ദമാത്രം തു സ്പർശമാത്രം സമാവൃണോത് ॥ **39** ॥ 70

തതോ വായുർവികുർവാണോ രൂപമാത്രം സസർജ ഹ।
ജ്യോതിരുത്പദ്യതേ വായോസ്തദ്രൂപഗുണമുച്യതേ ॥ **40** ॥ 71

സ്പർശമാത്രം തു വൈ വായൂ രൂപമാത്രം സമാവൃണോത്।
ജ്യോതിശ്ചാപി വികുർവാണം രസമാത്രം സസർജ ഹ ॥ **41** ॥ 72

സംഭവന്തി തതോഽംഭാംസി രസാധാരാണി താനി ച।
രസമാത്രാണി ചാംഭാംസി രൂപമാത്രം സമാവൃണോത് ॥ **42** ॥ 73

വികുർവാണാനി ചാംഭാംസി ഗന്ധമാത്രം സസർജിരേ।
സംഘാതോ ജായതേ തസ്മാത്തസ്യ ഗന്ധോ ഗുണോ മതഃ ॥ **43** ॥ 74

തസ്മിംസ്തസ്മിംസ്തു തൻമാത്രം തേന തൻമാത്രതാ
സ്മൃതാ ॥ **44** ॥ 75

തൻമാത്രാണ്യവിശേഷാണി അവിശേഷാസ്തതോ ഹി തേ ॥ **45** ॥ 76

ന ശാന്താ നാപി ഘോരാസ്തേ ന മൂഢാശ്ചാവിശേഷിണഃ।
ഭൂതതൻമാത്രസർഗോഽയമഹങ്കാരാത്തു താമസാത് ॥ **46** ॥ 77

തൈജസാനീന്ദ്രിയാണ്യാഹുർദേവാ വൈകാരികാ ദശ।
ഏകാദശം മനശ്ചാത്ര ദേവാ വൈകാരികാഃ സ്മൃതാഃ ॥ **47** ॥ 78

ത്വക് ചക്ഷുർനാസികാ ജിഹ്വാ ശ്രോത്രമത്ര ച പഞ്ചമം।
ശബ്ദാദീനാമവാപ്ത്യർഥം ബുദ്ധിയുക്താനി വൈ ദ്വിജ ॥ **48** ॥ 79

പായൂപസ്ഥൗ കരൗ പാദൗ വാക് ച മൈത്രേയ പഞ്ചമീ।
വിസർഗശിൽപഗത്യുക്തി കർമ തേഷാം ച കഥ്യതേ ॥ **49** ॥ 80

ആകാശവായുതേജാംസി
സലിലം പൃഥിവീ തഥാ।
ശബ്ദാദിഭിർഗുണൈർബ്രഹ്മ -
ൻസംയുക്താൻയുത്തരോത്തരൈഃ ॥ **50** ॥ 81

ശാന്താ ഘോരാശ്ച മൂഢാശ്ച വിശേഷാസ്തേന തേ സ്മൃതാഃ ॥ **51** ॥ 82

നാനാവീർയാഃ പൃഥഗ്ഭൂതാസ്തതസ്തേ സംഹതിം വിനാ।
നാശക്നുവൻപ്രജാഃ സ്രഷ്ടുമസമാഗമ്യ കൃത്സ്നശഃ ॥ **52** ॥ 83

സമേത്യാൻയോൻയസംയോഗം പരസ്പരസമാശ്രയാഃ।
ഏകസംഘാതലക്ഷ്യാശ്ച സമ്പ്രാപ്യൈക്യമശേഷതഃ ॥ **53** ॥ 84

പുരുഷാധിഷ്ഠിതത്വാച്ച പ്രധാനാനുഗ്രഹേണ ച।
മഹദാദ്യാ വിശേഷാന്താ ഹ്യണ്ഡമുത്പാദയന്തി തേ ॥ **54** ॥ 85

തത്ക്രമേണ വിവൃദ്ധം സജ്ജലബുദ്ബുദവത്സമം।
ഭൂതേഭ്യോഽണ്ഡം മഹാബുദ്ധേ മഹത്തദുദകേശയം।
പ്രാകൃതം ബ്രഹ്മരൂപസ്യ വിഷ്ണോഃ സ്ഥാനമനുത്തമം ॥ **55** ॥ 86

തത്രാവ്യക്തസ്വരൂപോഽസൗ വ്യക്തരൂപോ ജഗത്പതിഃ।
വിഷ്ണുർബ്രഹ്മസ്വരൂപേണ സ്വയമേവ വ്യവസ്ഥിതഃ ॥ **56** ॥ 87

മേരുരുൽബമഭൂത്തസ്യ ജരായുശ്ച മഹീധരാഃ।
ഗർഭോദകം സമുദ്രാശ്ച തസ്യാസൻസുമഹാത്മനഃ ॥ **57** ॥ 88

സാദ്രിദ്വീപസമുദ്രാശ്ച സജ്യോതിർലോകസംഗ്രഹഃ।
തസ്മിന്നണ്ഡേഽഭവദ്വിപ്ര സദേവാസുരമാനുഷഃ ॥ **58** ॥ 89

വാരിവഹ്ന്യനിലാകാശൈസ്തതോ ഭൂതാദിനാ ബഹിഃ।
വൃതം ദശഗുണൈരണ്ഡം ഭൂതാദിർമഹതാ തഥാ ॥ **59** ॥ 90

അവ്യക്തേനാവൃതോ ബ്രഹ്മം -
സ്തൈഃ സർവൈഃ സഹിതോ മഹാൻ।
ഏഭിരാവരണൈരണ്ഡം
സപ്തഭിഃ പ്രാകൃതൈർവൃതം।
നാരികേലഫലസ്യാന്ത -
ർബീജം ബാഹ്യദലൈരിവ ॥ **60** ॥ 91

ജുഷൻ രജോ ഗുണം തത്ര സ്വയം വിശ്വേശ്വരോ ഹരിഃ।
ബ്രഹ്മാ ഭൂത്വാസ്യ ജഗതോ വിസൃഷ്ടൗ സമ്പ്രവർത്തതേ ॥ **61** ॥ 92

സൃഷ്ടം ച പാത്യനുയുഗം യാവത്കൽപവികൽപനാ।
സത്ത്വഭൃദ്ഭഗവാൻവിഷ്ണുരപ്രമേയപരാക്രമഃ ॥ **62** ॥ 93

തമോദ്രേകീ ച കൽപാന്തേ രുദ്രരൂപീ ജനാർദനഃ।
മൈത്രേയാഖിലഭൂതാനി ഭക്ഷയത്യതിദാരുണഃ ॥ **63** ॥ 94

ഭക്ഷയിത്വാ ച ഭൂതാനി ജഗത്യേകാർണവീകൃതേ।
നാഗപർയങ്കശയനേ ശേതേ ച പരമേശ്വരഃ ॥ **64** ॥ 95

പ്രബുദ്ധശ്ച പുനഃ സൃഷ്ടിം കരോതി ബ്രഹ്മരൂപധൃക് ॥ **65** ॥ 96

സൃഷ്ടിസ്ഥിത്യന്തകരണീം ബ്രഹ്മവിഷ്ണുശിവാത്മികാം।
സ സംജ്ഞാം യാതി ഭഗവാനേക ഏവ ജനാർദനഃ ॥ **66** ॥ 97

സ്രഷ്ടാ സൃജതി ചാത്മാനം വിഷ്ണുഃ പാൽയം ച പാതി ച ।
ഉപസംഹ്രിയതേ ചാന്തേ സംഹർതാ ച സ്വയം പ്രഭുഃ ॥ **67** ॥ 98

പൃഥിവ്യാപസ്തഥാ തേജോ വായുരാകാശ ഏവ ച ।
സർവേന്ദ്രിയാന്തഃകരണം പുരുഷാഖ്യം ഹി യജ്ജഗത് ॥ **68** ॥ 99

സ ഏവ സർവഭൂതാത്മാ വിശ്വരൂപോ യതോഽവ്യയഃ ।
സർഗാദികം തു തസ്യൈവ ഭൂതസ്ഥമുപകാരകം ॥ **69** ॥ 100

സ ഏവ സൃജ്യഃ സ ച സർഗകർതാ
സ ഏവ പാത്യത്തി ച പാൽയതേ ച ।
ബ്രഹ്മാദ്യവസ്ഥാഭിരശേഷമൂർതി -
ർവിഷ്ണുർവരിഷ്ഠോ വരദോ വരേൺയഃ ॥ **70** ॥ 101

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ തൃതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

നിർഗുണസ്യാപ്രമേയസ്യ ശുദ്ധസ്യാപ്യമലാത്മനഃ।
കഥം സർഗാദികർതൃത്വം ബ്രഹ്മണോഽഭ്യുപഗമ്യതേ ॥ **1** ॥ 102

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ശക്തയഃ സർവഭാവാനാമചിന്ത്യജ്ഞാനഗോചരാഃ।
യതോഽതോ ബ്രഹ്മണസ്താസ്തു സർഗാദ്യാ ഭാവശക്തയഃ।
ഭവന്തി തപതാം ശ്രേഷ്ഠ പാവകസ്യ യഥോഷ്ണതാ ॥ **2** ॥ 103

തന്നിബോധ യഥാ സർഗേ ഭഗവാൻസമ്പ്രവർത്തതേ।
നാരായണാഖ്യോ ഭഗവാൻബ്രഹ്മാ ലോകപിതാമഹഃ ॥ **3** ॥ 104

ഉത്പന്നഃ പ്രോച്യതേ വിദ്വന്നിത്യമേവോപചാരതഃ ॥ **4** ॥ 105

നിജേന തസ്യ മാനേന ആയുർവർഷശതം സ്മൃതം।
തത്പരാഖ്യം തദർദ്ധ ച പരാർദ്ധമഭിധീയതേ ॥ **5** ॥ 106

കാലസ്വരൂപം വിഷ്ണോശ്ച യൻമയോക്തം തവാനഘ।
തേന തസ്യ നിബോധ ത്വം പരിമാണോപപാദനം ॥ **6** ॥ 107

അൻയേഷാം ചൈവ ജന്തൂനാം ചരാണാമചരാശ്ച യേ।
ഭൂഭൂഭൃത്സാഗരാദീനാമശേഷാണാം ച സത്തമ ॥ **7** ॥ 108

കാഷ്ഠാ പഞ്ചദശാഖ്യാതാ നിമേഷാ മുനിസത്തമ।
കാഷ്ഠാ ത്രിംശത്കലാ ത്രിംശത്കലാ മൗഹൂർതികോ വിധിഃ ॥ **8** ॥ 109

താവത്സംഖ്യൈരഹോരാത്രം
മുഹൂർത്തൈർമാനുഷം സ്മൃതം।
അഹോരാത്രാണി താവന്തി
മാസഃ പക്ഷദ്വയാത്മകഃ ॥ **9** ॥ 110

തൈഃ ഷഡ്ഭിരയനം വർഷം ദ്വേ്യനേ ദക്ഷിണോത്തരേ।
അയനം ദക്ഷിണം രാത്രിർദേവാനാമുത്തരം ദിനം ॥ **10** ॥ 111

ദിവ്യൈർവർഷസഹസ്രൈസ്തു കൃതത്രേതാദിസംജ്ഞിതം।
ചതുർയുഗം ദ്വാദശഭിസ്തദ്വിഭാഗം നിബോധ മേ ॥ **11** ॥ 112

ചത്വാരി ത്രീണി ദ്വെ ചൈകം കൃതാദിഷു യഥാക്രമം।
ദിവ്യാബ്ദാനാം സഹസ്രാണി യുഗേഷ്വാഹുഃ പുരാവിദഃ ॥ **12** ॥ 113

തത്പ്രമാണൈഃ ശതൈഃ സന്ധ്യാ
പൂർവാ തത്രാഭിധീയതേ।
സന്ധ്യാംശശ്ചൈവ തത്തുൽയോ
യുഗസ്യാനന്തരോ ഹി സഃ ॥ **13** ॥ 114

സന്ധ്യാസന്ധ്യാംശയോരന്തർയഃ കാലോ മുനിസത്തമ।
യുഗാഖ്യഃ സ തു വിജ്ഞേയഃ കൃതത്രേതാദിസംജ്ഞിതഃ ॥ **14** ॥ 115

കൃതം ത്രേതാ ദ്വാപരശ്ച കലിശ്ചൈവ ചതുർയുഗം।
പ്രോച്യതേ തത്സഹസ്രം ച ബ്രഹ്മണോ ദിവസം മുനേ ॥ **15** ॥ 116

ബ്രഹ്മണോ ദിവസേ ബ്രഹ്മൻമനവസ്തു ചതുർദശ।
ഭവന്തി പരിമാണം ച തേഷാം കാലകൃതം ശൃണു ॥ **16** ॥ 117

സപ്തർഷയഃ സുരാഃ ശക്രോ മനുസ്തത്സൂനവോ നൃപാഃ।
ഏകകാലേ ഹി സൃജ്യന്തേ സംഹ്രിയന്തേ ച പൂർവവത് ॥ **17** ॥ 118

ചതുർയുഗാണാം സംഖ്യാതാ സാധികാ ഹ്യേകസപ്തതിഃ।
മൻവന്തരം മനോഃ കാലഃ സുരാദീനാം ച സത്തമ ॥ **18** ॥ 119

അഷ്ടൗ ശത സഹസ്രാണി ദിവ്യയാ സംഖ്യയാ സ്മൃതം।
ദ്വിപഞ്ചാശത്തഥാൻയാനി സഹസ്രാൺയധികാനി തു ॥ **19** ॥ 120

ത്രിംശത്കോട്യസ്തു സമ്പൂർണാഃ
സംഖ്യാതാഃ സംഖ്യയാ ദ്വിജ।
സപ്തഷഷ്ടിസ്തഥാൻയാനി
നിയുതാനി മഹാമുനേ ॥ **20** ॥ 121

വിംശതിസ്തു സഹസ്രാണി കാലോഽയമധികം വിനാ।
മൻവന്തരസ്യ സംഖ്യേയം മാനുഷൈർവത്സരൈർദ്വിജ ॥ **21** ॥ 122

ചതുർദശഗുണോ ഹ്യേഷ കാലോ ബ്രാഹ്മമഹഃ സ്മൃതം।
ബ്രാഹ്മോ നൈമിത്തികോ നാമ തസ്യാന്തേ പ്രതിസഞ്ചരഃ ॥ **22** ॥ 123

തദാ ഹി ദഹ്യതേ സർവം ത്രൈലോക്യം ഭൂർഭുവാദികം।
ജനം പ്രയാന്തി താപാർതാ മഹർലോകനിവാസിനഃ ॥ **23** ॥ 124

ഏകാർണവേ തു ത്രൈലോക്യേ ബ്രഹ്മാ നാരായണാത്മകഃ।
ഭോഗിശയ്യാം ഗതഃ ശേതേ ത്രൈലോക്യഗ്രാസബൃംഹിതഃ ॥ **24** ॥ 125

ജനസ്ഥൈർയോഗിഭിർദേവശ്ചിന്ത്യമാനോഽബ്ജസംഭവഃ।
തത്പ്രമാണാം ഹി താം രാത്രിം തദന്തേ സൃജതേ പുനഃ ॥ **25** ॥ 126

ഏവം തു ബ്രഹ്മണോ വർഷമേവം വർഷശതം ച യത്।
ശതം ഹി തസ്യ വർഷാണാം പരമായുർമഹാത്മനഃ ॥ **26** ॥ 127

ഏകമസ്യ വ്യതീതം തു പരാർദ്ധം ബ്രഹ്മണോഽനഘ।
തസ്യാന്തേഽഭൂൻമഹാകൽപഃ പാദ്മ ഇത്യഭിവിശ്രുതഃ ॥ **27** ॥ 128

ദ്വിതീയസ്യ പരാർദ്ധസ്യ വർതമാനസ്യ വൈ ദ്വിജ।
വാരാഹ ഇതി കൽപോഽയം പ്രഥമഃ പരികീർതിതഃ ॥ **28** ॥ 129

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ തൃതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ചതുർഥോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

ബ്രഹ്മാ നാരായണാഖ്യോഽസൗ കൽപാദൗ ഭഗവാൻയഥാ।
സസർജ സർവഭൂതാനി തദാചക്ഷ്വ മഹാമുനേ ॥ **1** ॥ 130

ശ്രീപരാശര ഉവാച

പ്രജാഃ സസർജ ഭഗവാൻബ്രഹ്മാ നാരായണാത്മകഃ।
പ്രജാപതിപതിർദേവോ യഥാ തൻമേ നിശാമയ ॥ **2** ॥ 131

അതീതകൽപാവസാനേ
നിശാസുപ്തോത്ഥിതഃ പ്രഭുഃ।
സത്ത്വോദ്രിക്തസ്തഥാ ബ്രഹ്മാ
ശൂൻയം ലോകമവൈക്ഷത ॥ **3** ॥ 132

നാരായണഃ പരോഽചിന്ത്യഃ പരേഷാമപി സ പ്രഭുഃ।
ബ്രഹ്മസ്വരൂപീ ഭഗവാനനാദിഃ സർവസംഭവഃ ॥ **4** ॥ 133

ഇമം ചോദാഹരന്ത്യത്ര ശ്ലോകം നാരായണം പ്രതി।
ബ്രഹ്മസ്വരൂപിണം ദേവം ജഗതഃ പ്രഭവാപ്യയം ॥ **5** ॥ 134

ആപോ നാരാ ഇതി പ്രോക്താ ആപോ വൈ നരസൂനവഃ।
അയനം തസ്യ താഃ പൂർവം തേന നാരായണഃ സ്മൃതഃ ॥ **6** ॥ 135

തോയാന്തഃസ്ഥാം മഹീം ജ്ഞാത്വാ ജഗത്യേകാർണവീകൃതേ।
അനുമാനാത്തദുദ്ധാരം കർതുകാമഃ പ്രജാപതിഃ ॥ **7** ॥ 136

അകരോത്സ്വതനൂമൻയാം കൽപാദിഷു യഥാ പുരാ ।
മത്സ്യകൂർമാദികാം തദ്വദ്വാരാഹം വപുരാസ്ഥിതഃ ॥ **8** ॥ 137

വേദയജ്ഞമയം രൂപമശേഷജഗതഃ സ്ഥിതൗ ।
സ്ഥിതഃ സ്ഥിരാത്മാ സർവാത്മാ പരമാത്മാ പ്രജാപതിഃ ॥ **9** ॥ 138

ജനലോകഗതൈസ്സിദ്ധൈസ്സനകാദ്യൈരഭിഷ്ടുതഃ ।
പ്രവിവേശ തദാ തോയമാത്മാധാരോ ധരാധരഃ ॥ **10** ॥ 139

നിരീക്ഷ്യ തം തദാ ദേവീ പാതാലതലമാഗതം ।
തുഷ്ടാവ പ്രണതാ ഭൂത്വാ ഭക്തിനമ്രാ വസുന്ധരാ ॥ **11** ॥ 140

പൃഥിവ്യുവാച

നമസ്തേ പുണ്ഡരീകാക്ഷ ശംഖചക്രഗദാധര ।
മാമുദ്ധരാസ്മാദദ്യ ത്വം ത്വത്തോഽഹം പൂർവമുത്ഥിതാ ॥ **12** ॥ 141

ത്വയാഹമുദ്ധൃതാ പൂർവം ത്വന്മയാഹം ജനാർദന ।
തഥാന്യാനി ച ഭൂതാനി ഗഗനാദീന്യശേഷതഃ ॥ **13** ॥ 142

നമസ്തേ പരമാത്മാത്മൻപുരുഷാത്മന്നമോഽസ്തു തേ ।
പ്രധാനവ്യക്തഭൂതായ കാലഭൂതായ തേ നമഃ ॥ **14** ॥ 143

ത്വം കർതാ സർവഭൂതാനാം ത്വം പാതാ ത്വം വിനാശകൃത് ।
സർഗാദിഷു പ്രഭോ ബ്രഹ്മവിഷ്ണുരുദ്രാത്മരൂപധൃക് ॥ **15** ॥ 144

സംഭക്ഷയിത്വാ സകലം ജഗത്യേകാർണവീകൃതേ ।
ശേഷേ ത്വമേവ ഗോവിന്ദ ചിന്ത്യമാനോ മനീഷിഭിഃ ॥ **16** ॥ 145

ഭവതോ യത്പരം തത്ത്വം തന്ന ജാനാതി കശ്ചന ।
അവതാരേഷു യദ്രൂപം തദർചന്തി ദിവൗകസഃ ॥ **17** ॥ 146

ത്വാമാരാധ്യ പരം ബ്രഹ്മ യാതാ മുക്തിം മുമുക്ഷവഃ।
വാസുദേവമനാരാധ്യ കോ മോക്ഷം സമവാപ്സ്യതി ॥ **18** ॥ 147

യത്കിഞ്ചിൻമനസാ ഗ്രാഹ്യം യദ്ഗ്രാഹ്യം ചക്ഷുരാദിഭിഃ।
ബുദ്ധ്യാ ച യത്പരിച്ഛേദ്യം തദ്രൂപമഖിലം തവ ॥ **19** ॥ 148

ത്വൻമയാഹം ത്വദാധാരാ ത്വത്സൃഷ്ടാ ത്വത്സമാശ്രയാ।
മാധവീമിതി ലോകോഽയമഭിധത്തേ തതോ ഹി മാം ॥ **20** ॥ 149

ജയാഖിലജ്ഞാനമയ ജയ സ്ഥൂലമയാവ്യയ।
ജയാഽനന്ത ജയാവ്യക്ത ജയ വ്യക്തമയ പ്രഭോ ॥ **21** ॥ 150

പരാപരാത്മൻവിശ്വാത്മഞ്ജയ യജ്ഞപതേഽനഘ।
ത്വം യജ്ഞസ്ത്വം വഷട്കാരസ്ത്വമോങ്കാരസ്ത്വമഗ്നയഃ ॥ **22** ॥ 151

ത്വം വേദാസ്ത്വം തദംഗാനി ത്വം യജ്ഞപുരുഷോ ഹരേ।
സൂർയാദയോ ഗ്രഹാസ്താരാ നക്ഷത്രാൺയഖിലം ജഗത് ॥ **23** ॥ 152

മൂർതാമൂർതമദൃശ്യം ച ദൃശ്യം ച പുരുഷോത്തമ।
യച്ചോക്തം യച്ച നൈവോക്തം മയാത്ര പരമേശ്വര।
തത്സർവം ത്വം നമസ്തുഭ്യം ഭൂയോ ഭൂയോ നമോ നമഃ ॥ **24** ॥ 153

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവം സംസ്തൂയമാനസ്തു പൃഥിവ്യാ ധരണീധരഃ।
സാമസ്വരധ്വനിഃ ശ്രീമാഞ്ജഗർജ പരിഘർഘരം ॥ **25** ॥ 154

തതഃ സമുത്ക്ഷിപ്യ ധരാം സ്വദംഷ്ട്രയാ
മഹാവരാഹഃ സ്ഫുടപദ്മലോചനഃ।
രസാതലാദുത്പലപത്രസന്നിഭഃ
സമുത്ഥിതോ നീല ഇവാചലോ മഹാൻ ॥ **26** ॥ 155

ഉത്തിഷ്ഠതാ തേന മുഖാനിലാഹതം
തത്സംഭവാംഭോ ജനലോകസംശ്രയാൻ।
പ്രക്ഷാലയാമാസ ഹി താൻമഹാദ്യുതീൻ
സനന്ദനാദീനപകൽമഷാൻ മുനീൻ ॥ **27** ॥ 156

പ്രയാന്തി തോയാനി ഖുരാഗ്രവിക്ഷത -
രസാതലേഽധഃ കൃതശബ്ദസന്തതി।
ശ്വാസാനിലാസ്താഃ പരിതഃ പ്രയാന്തി
സിദ്ധാ ജനേ യേ നിയതാ വസന്തി ॥ **28** ॥ 157

ഉത്തിഷ്ഠതസ്തസ്യ ജലാർദ്രകുക്ഷേ -
മഹാവരാഹസ്യ മഹീം വിഗൃഹ്യ।
വിധുൻവതോ വേദമയം ശരീരം
രോമാന്തരസ്ഥാ മുനയഃ സ്തുവന്തി ॥ **29** ॥ 158

തം തുഷ്ടുവുസ്തോഷപരീതചേതസോ
സനന്ദനാദ്യാ ഹ്യതിനമ്രകന്ധരാ।
ലോകേ ജനേ യേ നിവസന്തി യോഗിനഃ
ധരാധരം ധീരതരോദ്ധതേക്ഷണം ॥ **30** ॥ 159

ജയേശ്വരാണാം പരമേശ കേശവ
പ്രഭോ ഗദാശംഖധരാസിചക്രധൃക്।
പ്രസൂതിനാശസ്ഥിതിഹേതുരീശ്വര -
സ്ത്വമേവ നാന്യത്പരമം ച യത്പദം ॥ **31** ॥ 160

പാദേഷു വേദാസ്തവ യൂപദംഷ്ട്ര
ദന്തേഷു യജ്ഞാശ്ചിതയശ്ച വക്ത്രേ।
ഹുതാശജിഹ്വോഽസി തനൂരുഹാണി
ദർഭാഃ പ്രഭോ യജ്ഞപുമാംസ്ത്വമേവ ॥ **32** ॥ 161

വിലോചനേ രാത്ര്യഹനീ മഹാത്മൻ -
സർവാശ്രയം ബ്രഹ്മ പരം ശിരസ്തേ ।
സൂക്താൻയശേഷാണി സടാകലാപോ
ഘ്രാണം സമസ്താനി ഹവീംഷി ദേവ ॥ **33** ॥ 162

സ്രുക്തുണ്ഡ സാമസ്വരധീരനാദ
പ്രാഗ്വംശകായാഖിലസത്രസന്ധേ ।
പൂർതേഷ്ടധർമശ്രവണോഽസി ദേവ
സനാതനാത്മൻഭഗവൻപ്രസീദ ॥ **34** ॥ 163

പദക്രമാക്രാന്തഭുവം ഭവന്ത -
മാദിസ്ഥിതം ചാക്ഷര വിശ്വമൂർതേ ।
വിശ്വസ്യ വിദ്മഃ പരമേശ്വരോഽസി
പ്രസീദ നാഥോഽസി പരാവരസ്യ ॥ **35** ॥ 164

ദംഷ്ട്രാഗ്രവിൻയസ്തമശേഷമേതദ് -
ഭൂമണ്ഡലം നാഥ വിഭാവ്യതേ തേ ।
വിഗാഹതഃ പദ്മവനം വിലഗ്നം
സരോജിനീപത്രമിവോഢപങ്കം ॥ **36** ॥ 165

ദ്യാവാപൃഥ്വിവ്യോരതുലപ്രഭാവ
യദന്തരം തദ്വപുഷാ തവൈവ ।
വ്യാപ്തം ജഗദ്വ്യാപ്തിസമർഥദീപ്തേ
ഹിതായ വിശ്വസ്യ വിഭോ ഭവ ത്വം ॥ **37** ॥ 166

പരമാർഥസ്ത്വമേവൈകോ നാൻയോഽസ്തി ജഗതഃ പതേ ।
തവൈഷ മഹിമാ യേന വ്യാപ്തമേതച്ചരാചരം ॥ **38** ॥ 167

യദേതദ് ദൃശ്യതേ മൂർത്തമേതജ്ജ്ഞാനാത്മനസ്തവ ।
ഭ്രാന്തിജ്ഞാനേന പശ്യന്തി ജഗദ്രൂപമയോഗിനഃ ॥ **39** ॥ 168

ജ്ഞാനസ്വരൂപമഖിലം ജഗദേതദബുദ്ധയഃ।
അർഥസ്വരൂപം പശ്യന്തോ ഭ്രാമ്യന്തേ മോഹസമ്പ്ലവേ ॥ **40** ॥ 169

യേ തു ജ്ഞാനവിദഃ ശുദ്ധചേതസസ്ത്വേഖിലം ജഗത്।
ജ്ഞാനാത്മകം പ്രപശ്യന്തി ത്വദ്രൂപം പരമേശ്വര ॥ **41** ॥ 170

പ്രസീദ സർവ സർവാത്മൻവാസായ ജഗതാമിമാം।
ഉദ്ധരോർവീമമേയാത്മംഛന്നോ ദേഹ്യബ്ജലോചന ॥ **42** ॥ 171

സത്ത്വോദ്രിക്തോഽസി ഭഗവൻ ഗോവിന്ദ പൃഥിവീമിമാം।
സമുദ്ധര ഭവായേശ ശന്നോ ദേഹ്യബ്ജലോചന ॥ **43** ॥ 172

സർഗപ്രവൃത്തിർഭവതോ ജഗതാമുപകാരിണീ।
ഭവത്വേഷാ നമസ്ത്വേഽസ്തു ശന്നോ ദേഹ്യബ്ജലോചന ॥ **44** ॥ 173

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവം സംസ്തൂയമാനസ്തു പരമാത്മാ മഹീധരഃ।
ഉജ്ജഹാര ക്ഷിതിം ക്ഷിപ്രം ൻയസ്തവാംശ്ച മഹാംഭസി ॥ **45** ॥ 174

തസ്യോപരി ജലൗഘസ്യ മഹതീ നൗരിവ സ്ഥിതാ।
വിതതത്വാത്തു ദേഹസ്യ ന മഹീ യാതി സമ്പ്ലവം ॥ **46** ॥ 175

തതഃ ക്ഷിതിം സമാം കൃത്വാ പൃഥിവ്യാം സോഽചിനോദ്ഗിരീൻ।
യഥാവിഭാഗം ഭഗവാനനാദിഃ പരമേശ്വരഃ ॥ **47** ॥ 176

പ്രാക്സർഗദഗ്ധാനഖിലാൻപർവതാൻപൃഥിവീതലേ।
അമോഘേന പ്രഭാവേണ സസർജാമോഘവാംഛിതഃ ॥ **48** ॥ 177

ഭൂവിഭാഗം തതഃ കൃത്വാ സപ്തദ്വീപാൻയഥാതഥം।
ഭൂരാദ്യാംശ്ചതുരോ ലോകാൻപൂർവവത്സമകൽപയത് ॥ **49** ॥ 178

ബ്രഹ്മരൂപധരോ ദേവസ്തതോഽസൗ രജസാ വൃതഃ।
ചകാര സൃഷ്ടിം ഭഗവാംശ്ചതുർവക്ത്രധരോ ഹരിഃ ॥ **50** ॥ 179

നിമിത്തമാത്രമേവാഽസൗ സൃജ്യാനാം സർഗകർമണി।
പ്രധാനകാരണീഭൂതാ യതോ വൈ സൃജ്യശക്തയഃ ॥ **51** ॥ 180

നിമിത്തമാത്രം മുക്ത്വൈവം നാന്യത്കിഞ്ചിദപേക്ഷതേ।
നീയതേ തപതാം ശ്രേഷ്ഠ സ്വശക്ത്യാ വസ്തു വസ്തുതാം ॥ **52** ॥ 181

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ചതുർഥോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

യഥാ സസർജ ദേവോഽസൗ ദേവർഷിപിതൃദാനവാൻ।
മനുഷ്യതിർയഗ്വൃക്ഷാദീൻഭൂവ്യോമസലിലൗകസഃ ॥ **1** ॥ 182

യദ്ഗുണം യത്സ്വഭാവം ച യദ്രൂപം ച ജഗദ്ഗുരോ।
സർഗാദൗ സൃഷ്ടവാൻബ്രഹ്മാ തൻമമാചക്ഷ്വ കൃത്സ്നശഃ ॥ **2** ॥ 183

ശ്രീപരാശര ഉവാച

മൈത്രേയ കഥയാമ്യേതച്ഛൃണുഷ്വ സുസമാഹിതഃ।
യഥാ സസർജ ദേവോഽസൗ ദേവാദീനഖിലാൻവിഭുഃ ॥ **3** ॥ 184

സൃഷ്ടിം ചിന്തയതസ്തസ്യ കൽപാദിഷു യഥാ പുരാ।
അബുദ്ധിപൂർവകഃ സർഗഃ പ്രാദുർഭൂതസ്തമോമയഃ ॥ **4** ॥ 185

തമോ മോഹോ മഹാമോഹ -
സ്താമിസ്ത്രോ ഹ്യന്ധസംജ്ഞിതഃ।
അവിദ്യാ പഞ്ചപർവൈഷാ
പ്രാദുർഭൂതാ മഹാത്മനഃ ॥ **5** ॥ 186

പഞ്ചധാഽവസ്ഥിതഃ സർഗോ ധ്യായതോഽപ്രതിബോധവാൻ।
ബഹിരന്തോഽപ്രകാശശ്ച സംവൃതാത്മാ നഗാത്മകഃ ॥ **6** ॥ 187

മുഖ്യാ നഗാ യതഃ പ്രോക്താ മുഖ്യസർഗസ്തതസ്ത്വയം ॥ **7** ॥ 188

തം ദൃഷ്ട്വാഽസാധകം സർഗമമൻയദപരം പുനഃ ॥ **8** ॥ 189

തസ്യാഭിധ്യായതഃ സർഗ -
സ്തിർയക്സ്രോതാഭ്യവർത്തത ।
യസ്മാത്തിർയക്പ്രവൃത്തിസ്സ
തിർയക്സ്രോതാസ്തതഃ സ്മൃതഃ ॥ **9** ॥ 190

പശ്വാദയസ്തേ വിഖ്യാതാസ്തമഃ പ്രായാ ഹ്യവേദിനഃ ।
ഉത്പഥഗ്രാഹിണശ്ചൈവ തേഽജ്ഞാനേ ജ്ഞാനമാനിനഃ ॥ **10** ॥ 191

അഹങ്കൃതാ അഹമ്മാനാ അഷ്ടാവിംശദ്വധാത്മകാഃ ।
അന്തഃ പ്രകാശാസ്തേ സർവേ ആവൃതാശ്ച പരസ്പരം ॥ **11** ॥ 192

തമപ്യസാധകം മത്വാ
ധ്യായതോഽന്യസ്തതോഽഭവത് ।
ഊർധ്വസ്സ്രോതാസ്തൃതീയസ്തു
സാത്ത്വികോർധ്വമവർത്തത ॥ **12** ॥ 193

തേ സുഖപ്രീതിബഹുലാ ബഹിരന്തസ്ത്വനാവൃതാഃ ।
പ്രകാശാ ബഹിരന്തശ്ച ഊർധ്വസ്രോതോദ്ഭവാഃ സ്മൃതാഃ ॥ **13** ॥ 194

തുഷ്ടാത്മനസ്തൃതീയസ്തു ദേവസർഗസ്തു സ സ്മൃതഃ ।
തസ്മിൻസർഗേഽഭവത്പ്രീതിർനിഷ്പന്നേ ബ്രഹ്മണസ്തദാ ॥ **14** ॥ 195

തതോഽന്യം സ തദാ ദധ്യൗ
സാധകം സർഗമുത്തമം ।
അസാധകാംസ്തു താൻ ജ്ഞാത്വാ
മുഖ്യസർഗാദിസംഭവാൻ ॥ **15** ॥ 196

തഥാഭിധ്യായതസ്തസ്യ സത്യാഭിധ്യായിനസ്തതഃ ।
പ്രാദുർബഭൂവ ചാവ്യക്താദർവാക്സ്രോതാസ്തു സാധകഃ ॥ **16** ॥ 197

യസ്മാദർവാഗ്വ്യവർത്തന്ത
തതോഽർവാക്സ്രോതസസ്തു തേ।
തേ ച പ്രകാശബഹുലാ -
സ്തമോദ്രിക്തോ രജോഽധികാഃ ॥ **17** ॥ 198

തസ്മാത്തേ ദുഃഖബഹുലാ ഭൂയോഭൂയശ്ച കാരിണഃ।
പ്രകാശാ ബഹിരന്തശ്ച മനുഷ്യാഃ സാധകാസ്തു തേ ॥ **18** ॥ 199

ഇത്യേതേ കഥിതാഃ സർഗാഃ ഷഡത്ര മുനിസത്തമ।
പ്രഥമോ മഹതഃ സർഗോ വിജ്ഞേയോ ബ്രഹ്മണസ്തു സഃ ॥ **19** ॥ 200

തൻമാത്രാണാം ദ്വിതീയശ്ച ഭൂതസർഗോ ഹി സ സ്മൃതഃ।
വൈകാരികസ്തൃതീയസ്തു സർഗ ഐന്ദ്രിയകഃ സ്മൃതഃ ॥ **20** ॥ 201

ഇത്യേഷ പ്രാകൃതഃ സർഗഃ സംഭൂതോ ബുദ്ധിപൂർവകഃ।
മുഖ്യസർഗശ്ചതുർഥസ്തു മുഖ്യാ വൈ സ്ഥാവരാഃ സ്മൃതാഃ ॥ **21** ॥ 202

തിർയക്സ്രോതാസ്തു യഃ പ്രോക്ത -
സ്തൈർയഗ്യോൻയഃ സ ഉച്യതേ।
തദൂർധ്വസ്രോതസാം ഷഷ്ഠോ
ദേവസർഗസ്തു സംസ്മൃതഃ ॥ **22** ॥ 203

തതോഽർവാക്സ്രോതസാം സർഗഃ സപ്തമഃ സ തു മാനുഷഃ ॥ **23** ॥ 204

അഷ്ടമോഽനുഗ്രഹഃ സർഗഃ
സാത്ത്വികസ്താമസശ്ച സഃ।
പഞ്ചൈതേ വൈകൃതാഃ സർഗാഃ
പ്രാകൃതാസ്തു ത്രയഃ സ്മൃതാഃ ॥ **24** ॥ 205

പ്രാകൃതോ വൈകൃതശ്ചൈവ കൗമാരോ നവമഃ സ്മൃതഃ।
ഇത്യേതേ വൈ സമാഖ്യാതാ നവ സർഗാഃ പ്രജാപതേഃ ॥ **25** ॥ 206

പ്രാകൃതാ വൈകൃതാശ്ചൈവ ജഗതോ മൂലഹേതവഃ।
സൃജതോ ജഗദീശസ്യ കിമന്യച്ഛ്രോതുമിച്ഛസി ॥ **26** ॥ 207

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

സങ്ക്ഷേപാത്കഥിതഃ സർഗോ ദേവാദീനാം മുനേ ത്വയാ।
വിസ്തരാച്ഛ്രോതുമിച്ഛാമി ത്വത്തോ മുനിവരോത്തമ ॥ **27** ॥ 208

ശ്രീപരാശര ഉവാച

കർമഭിർഭാവിതാഃ പൂർവൈഃ കുശലാകുശലൈസ്തു താഃ।
ഖ്യാത്യാ തയാ ഹ്യനിർമുക്താഃ സംഹാരേ ഹ്യുപസംഹൃതാഃ ॥ **28** ॥ 209

സ്ഥാവരാന്താഃ സുരാദ്യാസ്തു പ്രജാ ബ്രഹ്മംശ്ചതുർവിധാഃ।
ബ്രഹ്മണഃ കുർവതഃ സൃഷ്ടിം ജജ്ഞിരേ മാനസാസ്തു താഃ ॥ **29** ॥ 210

തതോ ദേവാസുരപിതൄൻമനുഷ്യാംശ്ച ചതുഷ്ടയം।
സിസൃക്ഷുരംഭാംസ്യേതാനി സ്വമാത്മാനമയൂയുജത് ॥ **30** ॥ 211

യുക്താത്മനസ്തമോമാത്രാ ഹ്യുദ്രിക്താഽഭൂത്പ്രജാപതേഃ।
സിസൃക്ഷോർജഘനാത്പൂർവമസുരാ ജജ്ഞിരേ തതഃ ॥ **31** ॥ 212

ഉത്സസർജ തതസ്താം തു തമോമാത്രാത്മികാം തനും।
സാ തു ത്യക്താ തനുസ്തേന മൈത്രേയാഭൂദ്വിഭാവരീ ॥ **32** ॥ 213

സിസൃക്ഷുരന്യദേഹസ്ഥഃ പ്രീതിമാപ തതഃ സുരാഃ।
സത്ത്വോദ്രിക്താഃ സമുദ്ഭൂതാ മുഖതോ ബ്രഹ്മണോ ദ്വിജ ॥ **33** ॥ 214

ത്യക്താ സാപി തനുസ്തേന സത്ത്വപ്രായമഭൂദ്ദിനം।
തതോ ഹി ബലിനോ രാത്രാവസുരാ ദേവതാ ദിവാ ॥ **34** ॥ 215

സത്ത്വമാത്രാത്മികാമേവ തതോഽന്യാം ജഗൃഹേ തനും।
പിതൃവൻമന്യമാനസ്യ പിതരസ്തസ്യ ജജ്ഞിരേ ॥ **35** ॥ 216

ഉത്സസർജ തതസ്താം തു പിതൄൻസൃഷ്ട്വാപി സ പ്രഭുഃ।
സാ ചോത്സൃഷ്ടാഭവത്സന്ധ്യാ ദിനനക്തന്തരസ്ഥിതാ ॥ **36** ॥ 217

രജോമാത്രാത്മികാമൻയാം ജഗൃഹേ സ തനും തതഃ।
രജോമാത്രോത്കടാ ജാതാ മനുഷ്യാ ദ്വിജസത്തമ ॥ **37** ॥ 218

താമപ്യാശു സ തത്യാജ തനും സദ്യഃ പ്രജാപതിഃ।
ജ്യോത്സ്നാ സമഭവത്സാപി പ്രാക്സന്ധ്യാ യാഽഭിധീയതേ ॥ **38** ॥ 219

ജ്യോത്സ്നാഗമേ തു ബലിനോ മനുഷ്യാഃ പിതരസ്തഥാ।
മൈത്രേയ സന്ധ്യാസമയേ തസ്മാദേതേ ഭവന്തി വൈ ॥ **39** ॥ 220

ജ്യോത്സ്നാ രാത്ര്യഹനീ സന്ധ്യാ
ചത്വാർയേതാനി വൈ പ്രഭോഃ।
ബ്രഹ്മണസ്തു ശരീരാണി
ത്രിഗുണോപാശ്രയാണി തു ॥ **40** ॥ 221

രജോമാത്രാത്മികാമേവ തതോഽൻയാം ജഗൃഹേ തനും।
തതഃ ക്ഷുദ് ബ്രഹ്മണോ ജാതാ ജജ്ഞേ കാമസ്തയാ തതഃ ॥ **41** ॥ 222

ക്ഷുത്ക്ഷാമാനന്ധകാരേഽഥ സോഽസൃജദ്ഭഗവാംസ്തതഃ।
വിരൂപാഃ ശ്മശ്രുലാ ജാതാസ്തേഽഭ്യധാവംസ്തതഃ പ്രഭും ॥ **42** ॥ 223

മൈവം ഭോ രക്ഷ്യതാമേഷ
യൈരുക്തം രാക്ഷസാസ്തു തേ।
ഊചുഃ ഖാദാമ ഇത്യൻയേ
യേ തേ യക്ഷാസ്തു ജക്ഷണാത് ॥ **43** ॥ 224

അപ്രിയേണ തു താന്ദൃഷ്ട്വാ കേശാഃ ശീർയന്ത വേധസഃ।
ഹീനാശ്ച ശിരസോ ഭൂയഃ സമാരോഹന്ത തച്ഛിരഃ ॥ **44** ॥ 225

സർപണാത്തേഽഭവൻ സർപാ ഹീനത്വാദഹയഃ സ്മൃതാഃ।
തതഃ ക്രുദ്ധോ ജഗത്സ്രഷ്ടാ ക്രോധാത്മാനോ വിനിർമമേ।
വർണേന കപിശേനോഗ്രഭൂതാസ്തേ പിശിതാശനാഃ ॥ **45** ॥ 226

ഗായതോഽംഗാത്സമുത്പന്നാ
ഗന്ധർവാസ്തസ്യ തത്ക്ഷണാത്।
പിബന്തോ ജജ്ഞിരേ വാചം
ഗന്ധർവാസ്തേന തേ ദ്വിജ ॥ **46** ॥ 227

ഏതാനി സൃഷ്ട്വാ ഭഗവാൻബ്രഹ്മാ തച്ഛക്തിചോദിതഃ।
തതഃ സ്വച്ഛന്ദതോഽന്യാനി വയാംസി വയസോഽസൃജത് ॥ **47** ॥ 228

അവയോ വക്ഷസശ്ചക്രേ മുഖതോഽജാഃ സ സൃഷ്ടവാൻ।
സൃഷ്ടവാനുദരാദ്ഗാശ്ച പാർശ്വാഭ്യാം ച പ്രജാപതിഃ ॥ **48** ॥ 229

പദ്ഭ്യാം ചാശ്വാൻസമാതംഗാൻരാസഭാൻഗവയാൻമൃഗാൻ।
ഉഷ്ട്രാനശ്വതരാംശ്ചൈവ ന്യങ്കൂനന്യാശ്ച ജാതയഃ ॥ **49** ॥ 230

ഓഷധ്യഃ ഫലമൂലിന്യോ രോമഭ്യസ്തസ്യ ജജ്ഞിരേ।
ത്രേതായുഗമുഖേ ബ്രഹ്മാ കൽപസ്യാദൗ ദ്വിജോത്തമ।
സൃഷ്ട്വാ പശ്വോഷധീഃ സമ്യഗ്യുയോജ സ തദാധ്വരേ ॥ **50** ॥ 231

ഗൗരജഃ പുരുഷോ മേഷശ്ചാശ്വാശ്വതരഗർദഭാഃ।
ഏതാൻഗ്രാമ്യാൻപശൂനാഹുരാരണ്യാംശ്ച നിബോധ മേ ॥ **51** ॥ 232

ശ്വാപദാ ദ്വിഖുരാ ഹസ്തീ വാനരാഃ പക്ഷിപഞ്ചമാഃ।
ഔദകാഃ പശവഃ ഷഷ്ഠാഃ സപ്തമാസ്തു സരീസൃപാഃ ॥ **52** ॥ 233

ഗായത്രം ച ഋചശ്ചൈവ ത്രിവൃത്സോമം രഥന്തരം।
അഗ്നിഷ്ടോമം ച യജ്ഞാനാം നിർമമേ പ്രഥമാൻമുഖാത് ॥ **53** ॥ 234

യജൂംഷി ത്രൈഷ്ടുഭം ഛന്ദഃ സ്തോമം പഞ്ചദശം തഥാ।
ബൃഹത്സാമ തഥോക്ഥം ച ദക്ഷിണാദസൃജന്മുഖാത് ॥ **54** ॥ 235

സാമാനി ജഗതീഛന്ദഃ സ്തോമം സപ്തദശം തഥാ।
വൈരൂപമതിരാത്രം ച പശ്ചിമാദസൃജന്മുഖാത് ॥ **55** ॥ 236

ഏകവിംശമഥർവാണമാപ്തോർയാമാണമേവ ച।
അനുഷ്ടുഭം ച വൈരാജമുത്തരാദസൃജന്മുഖാത് ॥ **56** ॥ 237

ഉച്ചാവചാനി ഭൂതാനി ഗാത്രേഭ്യസ്തസ്യ ജജ്ഞിരേ।
ദേവാസുരപിതൄൻ സൃഷ്ട്വാ മനുഷ്യാംശ്ച പ്രജാപതിഃ ॥ **57** ॥ 238

തതഃ പുനഃ സസർജാദൗ
സങ്കൽപസ്യ പിതാമഹഃ।
യക്ഷാൻ പിശാചാൻഗന്ധർവാൻ
തഥൈവാപ്സരസാം ഗണാൻ ॥ **58** ॥ 239

നരകിന്നരരക്ഷാംസി വയഃ പശുമൃഗോരഗാൻ।
അവ്യയം ച വ്യയം ചൈവ യദിദം സ്ഥാണുജംഗമം ॥ **59** ॥ 240

തത്സസർജ തദാ ബ്രഹ്മാ ഭഗവാനാദികൃത്പ്രഭുഃ।
തേഷാം യേ യാനി കർമാണി പ്രാക്സൃഷ്ട്യാം പ്രതിപേദിരേ।
താൻയേവ തേ പ്രപദ്യന്തേ സൃജ്യമാനാഃ പുനഃ പുനഃ ॥ **60** ॥ 241

ഹിംസ്രാഹിംസ്രേ മൃദുക്രൂരേ ധർമാധർമാവൃതാനൃതേ।
തദ്ഭാവിതാഃ പ്രപദ്യന്തേ തസ്മാത്തത്തസ്യ രോചതേ ॥ **61** ॥ 242

ഇന്ദ്രിയാർഥേഷു ഭൂതേഷു ശരീരേഷു ച സ പ്രഭുഃ।
നാനാത്വം വിനിയോഗം ച ധാതൈവം വ്യസൃജത്സ്വയം ॥ **62** ॥ 243

നാമ രൂപം ച ഭൂതാനാം കൃത്യാനാം ച പ്രപഞ്ചനം।
വേദശബ്ദേഭ്യ ഏവാദൗ ദേവാദീനാം ചകാര സഃ ॥ **63** ॥ 244

ഋഷീണാം നാമധേയാനി യഥാ വേദശ്രുതാനി വൈ।
തഥാ നിയോഗയോഗ്യാനി ഹ്യന്യേഷാമപി സോഽകരോത് ॥ **64** ॥ 245

യഥർതുഷ്വൃതുലിംഗാനി നാനാരൂപാണി പർയയേ।
ദൃശ്യന്തേ താനി താന്യേവ തഥാ ഭാവാ യുഗാദിഷു ॥ **65** ॥ 246

കരോത്യേവംവിധാം സൃഷ്ടിം കൽപാദൗ സ പുനഃ പുനഃ।
സിസൃക്ഷാശക്തിയുക്തോഽസൗ സൃജ്യശക്തിപ്രചോദിതഃ ॥ **66** ॥ 247

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

അർവാക്സ്രോതാസ്തു കഥിതോ ഭവതാ യസ്തു മാനുഷഃ।
ബ്രഹ്മൻവിസ്തരതോ ബ്രൂഹി ബ്രഹ്മാ തമസൃജദ്യഥാ ॥ **1** ॥ 248

യഥാ ച വർണാനസൃജദ്യദ്ഗുണാംശ്ച പ്രജാപതിഃ।
യച്ച തേഷാം സ്മൃതം കർമ വിപ്രാദീനാം തദുച്യതാം ॥ **2** ॥ 249

ശ്രീപരാശര ഉവാച

സത്യാഭിധ്യായിനഃ പൂർവം സിസൃക്ഷോർബ്രഹ്മണോ ജഗത്।
അജായന്ത ദ്വിജശ്രേഷ്ഠ സത്ത്വോദ്രിക്താ മുഖാത്പ്രജാഃ ॥ **3** ॥ 250

വക്ഷസോ രജസോദ്രിക്താ -
സ്തഥാ വൈ ബ്രഹ്മണോഽഭവൻ।
രജസാ തമസാ ചൈവ
സമുദ്രിക്താസ്തഥോരുതഃ ॥ **4** ॥ 251

പദ്ഭ്യാമൻയാഃ പ്രജാ ബ്രഹ്മാ സസർജ ദ്വിജസത്തമ।
തമഃ പ്രധാനാസ്താഃ സർവാശ്ചാതുർവർണ്യമിദം തത ॥ **5** ॥ 252

ബ്രാഹ്മണാഃ ക്ഷത്രിയാ വൈശ്യാഃ ശൂദ്രാശ്ച ദ്വിജസത്തമ।
പാദോരുവക്ഷഃസ്ഥലതോ മുഖതശ്ച സമുദ്ഗതാഃ ॥ **6** ॥ 253

യജ്ഞനിഷ്പത്തയേ സർവമേതദ് ബ്രഹ്മാ ചകാര വൈ।
ചാതുർവർണ്യ മഹാഭാഗ യജ്ഞസാധനമുത്തമം ॥ **7** ॥ 254

യജ്ഞൈരാപ്യായിതാ ദേവാ
വൃഷ്ട്യുത്സർഗേണ വൈ പ്രജാഃ।
ആപ്യായയന്തേ ധർമജ്ഞ
യജ്ഞാഃ കൽയാണഹേതവഃ ॥ **8** ॥ 255

നിഷ്പാദ്യന്തേ നരൈസ്തൈസ്തു സ്വധർമാഭിരതൈസ്സദാ।
വിശുദ്ധാചരണോപേതൈഃ സദ്ഭിഃ സൻമാർഗഗാമിഭിഃ ॥ **9** ॥ 256

സ്വർഗാപവർഗൗ മാനുഷ്യാത്പ്രാപ്നുവന്തി നരാ മുനേ।
യച്ചാഭിരുചിതം സ്ഥാനം തദ്യാന്തി മനുജാ ദ്വിജ ॥ **10** ॥ 257

പ്രജാസ്താ ബ്രഹ്മണാ സൃഷ്ടാശ്ചാതുർവർണ്യവ്യവസ്ഥിതാഃ।
സമ്യക്ശ്രദ്ധാസമാചാരപ്രവണാ മുനിസത്തമ ॥ **11** ॥ 258

യഥേച്ഛാവാസനിരതാഃ സർവബാധാവിവർജിതാഃ।
ശുദ്ധാന്തഃകരണാഃ ശുദ്ധാഃ കർമാനുഷ്ഠാനനിർമലാഃ ॥ **12** ॥ 259

ശുദ്ധേ ച താസാം മനസി ശുദ്ധ്യേഽന്തഃ സംസ്ഥിതേ ഹരൗ।
ശുദ്ധജ്ഞാനം പ്രപശ്യന്തി വിഷ്ണ്വാഖ്യം യേന തത്പദം ॥ **13** ॥ 260

തതഃ കാലാത്മകോ യോഽസൗ സ ചാംശഃ കഥിതോ ഹരേഃ।
സ പാതയത്യഘം ഘോരമൽപമൽപാൽപസാരവത് ॥ **14** ॥ 261

അധർമബീജസമുദ്ഭൂതം തമോലോഭസമുദ്ഭവം।
പ്രജാസു താസു മൈത്രേയ രാഗാദികമസാധകം ॥ **15** ॥ 262

തതഃ സാ സഹജാ സിദ്ധിസ്താസാം നാതീവ ജായതേ।
രസോൽലാസാദയശ്ചാൻയാഃ സിദ്ധയോഽഷ്ടൗ ഭവന്തി യാഃ ॥ **16** ॥ 263

താസു ക്ഷീണാസ്വശേഷാസു വർദ്ധമാനേ ച പാതകേ।
ദ്വന്ദ്വാഭിഭവദുഃഖാർതാസ്താ ഭവന്തി തതഃ പ്രജാഃ ॥ **17** ॥ 264

തതോ ദുർഗാണി താശ്ചക്രുർധാൻവം പാർവതമൗദകം।
കൃത്രിമം ച തഥാ ദുർഗം പുരഖർവടകാദികം ॥ **18** ॥ 265

ഗൃഹാണി ച യഥാൻയായം തേഷു ചക്രുഃ പുരാദിഷു।
ശീതാതപാദിബാധാനാം പ്രശമായ മഹാമതേ ॥ **19** ॥ 266

പ്രതീകാരമിമം കൃത്വാ ശീതാദേസ്താഃ പ്രജാഃ പുനഃ।
വാർതോപായം തതശ്ചക്രുർഹസ്തസിദ്ധിം ച കർമജാം ॥ **20** ॥ 267

വ്രീഹയശ്ച യവാശ്ചൈവ ഗോധൂമാശ്ചാണവസ്തിലാഃ।
പ്രിയംഗവോ ഹ്യുദാരാശ്ച കോരദൂഷാഃ സതീനകാഃ ॥ **21** ॥ 268

മാഷാ മുദ്ഗാ മസൂരാശ്ച നിഷ്പാവാഃ സകുലത്ഥകാഃ।
ആഢകശ്ചണകാശ്ചൈവ ശണാഃ സപ്തദശ സ്മൃതാഃ ॥ **22** ॥ 269

ഇത്യേതാ ഓഷധീനാം തു ഗ്രാമ്യാനാം ജാതയോ മുനേ।
ഓഷധ്യോ യജ്ഞിയാശ്ചൈവ ഗ്രാമ്യാരണ്യാശ്ചതുർദശ ॥ **23** ॥ 270

വ്രീഹയസ്സയവാ മാഷാ ഗോധൂമാശ്ചാണവസ്തിലാഃ।
പ്രിയംഗുസപ്തമാ ഹ്യേതേ അഷ്ടമാസ്തു കുലത്ഥകാഃ ॥ **24** ॥ 271

ശ്യാമാകാസ്ത്വഥ നീവാരാ ജർതിലാഃ സഗവേധുകാഃ।
തഥാ വേണുയവാഃ പ്രോക്തതാസ്തഥാ മർകടകാ മുനേ ॥ **25** ॥ 272

ഗ്രാമ്യാരണ്യാഃ സ്മൃതാ ഹ്യേതാ ഓഷധ്യസ്തു ചതുർദശ।
യജ്ഞനിഷ്പത്തയേ യജ്ഞസ്തഥാസാം ഹേതുരുത്തമഃ ॥ **26** ॥ 273

ഏതാശ്ച സഹ യജ്ഞേന പ്രജാനാം കാരണം പരം।
പരാവരവിദഃ പ്രാജ്ഞാസ്തതോ യജ്ഞാൻവിതൻവതേ ॥ **27** ॥ 274

അഹൻയഹൻയനുഷ്ഠാനം യജ്ഞാനാം മുനിസത്തമ।
ഉപകാരകരം പുംസാം ക്രിയമാണാഘശാന്തിദം ॥ **28** ॥ 275

യേഷാം തു കാലസൃഷ്ടോഽസൗ പാപബിന്ദുർമഹാമുനേ।
ചേതഃസു വവൃധേ ചക്രുസ്തേ ന യജ്ഞേഷു മാനസം ॥ **29** ॥ 276

വേദവാദാംസ്തഥാ വേദാൻയജ്ഞകർമാദികം ച യത്।
തത്സർവം നിന്ദയാമാസുർയജ്ഞവ്യാസേധകാരിണഃ ॥ **30** ॥ 277

പ്രവൃത്തിമാർഗവ്യുച്ഛിത്തികാരിണോ വേദനിന്ദകാഃ।
ദുരാത്മാനോ ദുരാചാരാ ബഭൂവുഃ കുടിലാശയാഃ ॥ **31** ॥ 278

സംസിദ്ധായാം തു വാർതായാം പ്രജാഃ സൃഷ്ടാ പ്രജാപതിഃ।
മർയാദാം സ്ഥാപയാമാസ യഥാസ്ഥാനം യഥാഗുണം ॥ **32** ॥ 279

വർണാനാമാശ്രമാണാം ച ധർമാന്ധർമഭൃതാം വര।
ലോകാംശ്ച സർവവർണാനാം സമ്യഗ്ധർമാനുപാലിനാം ॥ **33** ॥ 280

പ്രാജാപത്യം ബ്രാഹ്മണാനാം സ്മൃതം സ്ഥാനം ക്രിയാവതാം।
സ്ഥാനമൈന്ദ്രം ക്ഷത്രിയാണാം സംഗ്രാമേഷ്വനിവർതിനാം ॥ **34** ॥ 281

വൈശ്യാനാം മാരുതം സ്ഥാനം സ്വധർമമനുവർതിനാം।
ഗാന്ധർവം ശൂദ്രജാതീനാം പരിചർയാനുവർതിനാം ॥ **35** ॥ 282

അഷ്ടാശീതിസഹസ്രാണി മുനീനാമൂർധ്വരേതസാം।
സ്മൃതം തേഷാം തു യത്സ്ഥാനം തദേവ ഗുരുവാസിനാം ॥ **36** ॥ 283

സപ്തർഷീണാം തു യത്സ്ഥാനം
സ്മൃതം തദ്വൈ വനൗകസാം।
പ്രാജാപത്യം ഗൃഹസ്ഥാനാം
ൻയാസിനാം ബ്രഹ്മസംജ്ഞിതം ॥ **37** ॥ 284

യോഗിനാമമൃതം സ്ഥാനം സ്വാത്മസന്തോഷകാരിണാം ॥ **38** ॥ 285

ഏകാന്തിനഃ സദാ ബ്രഹ്മധ്യായിനോ യോഗിനശ്ച യേ।
തേഷാം തു പരമം സ്ഥാനം യത്തത്പശ്യന്തി സൂരയഃ ॥ **39** ॥ 286

ഗത്വാ ഗത്വാ നിവർത്തന്തേ ചന്ദ്രസൂർയാദയോ ഗ്രഹാഃ।
അദ്യാപി ന നിവർത്തന്തേ ദ്വാദശാക്ഷരചിന്തകാഃ ॥ **40** ॥ 287

താമിസ്രമന്ധതാമിസ്രം മഹാരൗരവരൗരവൗ।
അസിപത്രവനം ഘോരം കാലസൂത്രമവീചികം ॥ **41** ॥ 288

വിനിന്ദകാനാം വേദസ്യ യജ്ഞവ്യാഘാതകാരിണാം।
സ്ഥാനമേതത്സമാഖ്യാതം സ്വധർമത്യാഗിനശ്ച യേ ॥ **42** ॥ 289

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ സപ്തമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതോഽഭിധ്യായതസ്തസ്യ ജജ്ഞിരേ മാനസാഃ പ്രജാഃ।
തച്ഛരീരസമുത്പന്നൈഃ കാർയൈസ്തൈഃ കരണൈഃ സഹ।
ക്ഷേത്രജ്ഞാഃ സമവർത്തന്ത ഗാത്രേഭ്യസ്തസ്യ ധീമതഃ ॥ **1** ॥ 290

തേ സർവേ സമവർത്തന്ത യേ മയാ പ്രാഗുദാഹൃതാഃ।
ദേവാദ്യാഃ സ്ഥാവരാന്താശ്ച ത്രൈഗുണ്യവിഷയേ സ്ഥിതാഃ ॥ **2** ॥ 291

ഏവംഭൂതാനി സൃഷ്ടാനി ചരാണി സ്ഥാവരാണി ച ॥ **3** ॥ 292

യദാസ്യ താഃ പ്രജാഃ സർവാ ന വ്യവർധന്ത ധീമതഃ।
അഥാൻയാൻമാനസാൻപുത്രാൻസദൃശാനാത്മനോഽസൃജത് ॥ **4** ॥ 293

ഭൃഗും പുലസ്ത്യം പുലഹം ക്രതുമംഗിരസം തഥാ।
മരീചിം ദക്ഷമത്രിം ച വസിഷ്ഠം ചൈവ മാനസാൻ ॥ **5** ॥ 294

നവ ബ്രഹ്മാണ ഇത്യേതേ പുരാണേ നിശ്ചയം ഗതാഃ ॥ **6** ॥ 295

ഖ്യാതിം ഭൂതിം ച സംഭൂതിം ക്ഷമാം പ്രീതിം തഥൈവ ച।
സന്നതിം ച തഥൈവോർജാമനസൂയാം തഥൈവ ച ॥ **7** ॥ 296

പ്രസൂതിം ച തതഃ സൃഷ്ട്വാ ദദൗ തേഷാം മഹാത്മനാം।
പൽയോ ഭവധ്വമിത്യുക്ത്വാ തേഷാമേവ തു ദത്തവാൻ ॥ **8** ॥ 297

സനന്ദനാദയോ യേ ച പൂർവസൃഷ്ടാസ്തു വേധസാ।
ന തേ ലോകേഷ്വസജ്ജന്ത നിരപേക്ഷാഃ പ്രജാസു തേ ॥ **9** ॥ 298

സർവേ തേഽഭ്യാഗതജ്ഞാനാ വീതരാഗാ വിമത്സരാഃ।
തേഷ്വേവം നിരപേക്ഷേഷു ലോകസൃഷ്ടൗ മഹാത്മനഃ ॥ **10** ॥ 299

ബ്രഹ്മണോഽഭൂൻമഹാൻ ക്രോധസ്ത്രൈലോക്യദഹനക്ഷമഃ।
തസ്യ ക്രോധാത്സമുദ്ഭൂതജ്വാലാമാലാതിദീപിതം।
ബ്രഹ്മണോഽഭൂത്തദാ സർവം ത്രൈലോക്യമഖിലം മുനേ ॥ **11** ॥ 300

ഭ്രുകുടീകുടിലാത്തസ്യ ലലാടാത്ക്രോധദീപിതാത്।
സമുത്പന്നസ്തദാ രുദ്രോ മധ്യാഹ്നാർകസമപ്രഭഃ ॥ **12** ॥ 301

അർധനാരീനരവപുഃ പ്രചണ്ഡോഽതിശരീരവാൻ।
വിഭജാത്മാനമിത്യുക്ത്വാ തം ബ്രഹ്മാന്തർദധേ തതഃ ॥ **13** ॥ 302

തഥോക്തോഽസൗ ദ്വിധാ സ്ത്രീത്വം
പുരുഷത്വം തഥാഽകരോത്।
വിഭേദപുരുഷത്വം ച
ദശധാ ചൈകധാ പുനഃ ॥ **14** ॥ 303

സൗമ്യാസൗമ്യൈസ്തദാ ശാന്താഽ -
ശാന്തൈഃ സ്ത്രീത്വം ച സ പ്രഭുഃ।
വിഭേദ ബഹുധാ ദേവഃ
സ്വരൂപൈരസിതൈഃ സിതൈഃ ॥ **15** ॥ 304

തതോ ബ്രഹ്മാഽഽത്മസംഭൂതം പൂർവം സ്വായംഭുവം പ്രഭുഃ।
ആത്മാനമേവ കൃതവാൻപ്രജാപാൽയേ മനും ദ്വിജ ॥ **16** ॥ 305

ശതരൂപാം ച താം നാരീം തപോനിർധൂതകൽമഷാം।
സ്വായംഭുവോ മനുർദേവഃ പത്നീത്വേ ജഗൃഹേ പ്രഭുഃ ॥ **17** ॥ 306

തസ്മാത്തു പുരുഷാദ്ദേവീ ശതരൂപാ വ്യജായത।
പ്രിയവ്രതോത്താനപാദൗ പ്രസൂത്യാകൂതിസംജ്ഞിതം ॥ **18** ॥ 307

കൻയാദ്വയം ച ധർമജ്ഞ രൂപൗദാർയഗുണാൻവിതം।
ദദൗ പ്രസൂതിം ദക്ഷായ ആകൂതിം രുചയേ പുരാ ॥ **19** ॥ 308

പ്രജാപതിഃ സ ജഗ്രാഹ തയോർജജ്ഞേ സദക്ഷിണഃ।
പുത്രോ യജ്ഞോ മഹാഭാഗ ദമ്പത്യോർമിഥുനം തതഃ ॥ **20** ॥ 309

യജ്ഞസ്യ ദക്ഷിണായാം തു പുത്രാ ദ്വാദശ ജജ്ഞിരേ।
യാമാ ഇതി സമാഖ്യാതാ ദേവാഃ സ്വായംഭുവേ മനൗ ॥ **21** ॥ 310

പ്രസൂത്യാം ച തഥാ ദക്ഷശ്ചതസ്ത്രോ വിംശതിസ്തഥാ।
സസർജ കൻയാസ്താസാം ച സമ്യങ് നാമാനി മേ ശൃണു ॥ **22** ॥ 311

ശ്രദ്ധാ ലക്ഷ്മീർധൃതിസ്തുഷ്ടി -
ർമേധാ പുഷ്ടിസ്തഥാ ക്രിയാ।
ബുദ്ധിർലജ്ജാ വപുഃ ശാന്തിഃ
സിദ്ധിഃ കീർതിസ്ത്രയോദശീ ॥ **23** ॥ 312

പത്ന്യർഥം പ്രതിജഗ്രാഹ ധർമോ ദാക്ഷായണീഃ പ്രഭുഃ।
താഭ്യഃ ശിഷ്ടാഃ യവീയസ്യ ഏകാദശ സുലോചനാഃ ॥ **24** ॥ 313

ഖ്യാതിഃ സത്യഥ സംഭൂതിഃ സ്മൃതിഃ പ്രീതിഃ ക്ഷമാ തഥാ।
സന്തതിശ്ചാനസൂയാ ച ഊർജാ സ്വാഹാ സ്വധാ തഥാ ॥ **25** ॥ 314

ഭൃഗുർഗവോ മരീചിശ്ച തഥാ ചൈവാംഗിരാ മുനിഃ।
പുലസ്ത്യഃ പുലഹശ്ചൈവ ക്രതുശ്ചർഷിവരസ്തഥാ ॥ **26** ॥ 315

അത്രിർവസിഷ്ഠോ വഹ്നിശ്ച പിതരശ്ച യഥാക്രമം।
ഖ്യാത്യാദ്യാ ജഗൃഹുഃ കൻയാ മുനയോ മുനിസത്തമ ॥ **27** ॥ 316

ശ്രദ്ധാ കാമം ചലാ ദർപം നിയമം ധൃതിരാത്മജം।
സന്തോഷം ച തഥാ തുഷ്ടിർലോഭം പുഷ്ടിരസൂയത ॥ **28** ॥ 317

മേധാ ശ്രുതം ക്രിയാ ദണ്ഡം നയം വിനയമേവ ച ॥ **29** ॥ 318

ബോധം ബുദ്ധിസ്തഥാ ലജ്ജാ വിനയം വപുരാത്മജം।
വ്യവസായം പ്രജജ്ഞേ വൈ ക്ഷേമം ശാന്തിരസൂയത ॥ **30** ॥ 319

സുഖം സിദ്ധിർയശഃ കീർത്തിരിത്യേതേ ധർമസൂനവഃ।
കാമാദ്രതിഃ സുതം ഹർഷ ധർമപൗത്രമസൂയത ॥ **31** ॥ 320

ഹിംസാ ഭാർയാ ത്വധർമസ്യ തതോ ജജ്ഞേ തഥാനൃതം।
കൻയാ ച നികൃതിസ്താഭ്യാം ഭയം നരകമേവ ച ॥ **32** ॥ 321

മായാ ച വേദനാ ചൈവ മിഥുനം ത്വിദമേതയോഃ।
തയോർജജ്ഞേഽഥ വൈ മായാ മൃത്യും ഭൂതാപഹാരിണം ॥ **33** ॥ 322

വേദനാ സ്വസുതം ചാപി ദുഃഖം ജജ്ഞേഽഥ രൗരവാത്।
മൃത്യോർവ്യാധിജരാശോകതൃഷ്ണാക്രോധാശ്ച ജജ്ഞിരേ ॥ **34** ॥ 323

ദുഃഖോത്തരാഃ സ്മൃതാ ഹ്യേതേ
സർവേ ചാധർമലക്ഷണാഃ।
നൈഷാം പുത്രോഽസ്തി വൈ ഭാർയാ
തേ സർവേ ഹ്യൂർധ്വരേതസഃ ॥ **35** ॥ 324

രൗദ്രാൺയേതാനി രൂപാണി വിഷ്ണോർമുനിവരാത്മജ।
നിത്യപ്രലയഹേതുത്വം ജഗതോഽസ്യ പ്രയാന്തി വൈ ॥ **36** ॥ 325

ദക്ഷോ മരീചിരത്രിശ്ച ഭൃഗ്വാദ്യാശ്ച പ്രജേശ്വരാഃ।
ജഗത്യത്ര മഹാഭാഗ നിത്യസർഗസ്യ ഹേതവഃ ॥ **37** ॥ 326

മനവോ മനുപുത്രാശ്ച ഭൂപാ വീർയധരാശ്ച യേ।
സൻമാർഗനിരതാഃ ശൂരാസ്തേ സർവേ സ്ഥിതികാരിണഃ ॥ **38** ॥ 327

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

യേയം നിത്യാ സ്ഥിതിർബ്രഹ്മന്നിത്യസർഗസ്തഥേരിതഃ।
നിത്യാഭാവശ്ച തേഷാം വൈ സ്വരൂപം മമ കഥ്യതാം ॥ **39** ॥ 328

ശ്രീപരാശര ഉവാച

സർഗസ്ഥിതിവിനാശാംശ്ച
ഭഗവാൻമധുസൂദനഃ।
തൈസ്തൈ രൂപൈരചിന്ത്യാത്മാ
കരോത്യവ്യാഹതോ വിഭുഃ ॥ **40** ॥ 329

നൈമിത്തികഃ പ്രാകൃതികസ്തഥൈവാത്യന്തികോ ദ്വിജ।
നിത്യശ്ച സർവഭൂതാനാം പ്രലയോഽയം ചതുർവിധഃ ॥ **41** ॥ 330

ബ്രാഹ്മോ നൈമിത്തികസ്തത്ര ശേതേഽയം ജഗതീപതിഃ।
പ്രയാതി പ്രാകൃതേ ചൈവ ബ്രഹ്മാണ്ഡം പ്രകൃതൗ ലയം ॥ **42** ॥ 331

ജ്ഞാനാദാത്യന്തികഃ പ്രോക്തോ യോഗിനഃ പരമാത്മനി।
നിത്യഃ സദൈവ ഭൂതാനാം യോ വിനാശോ ദിവാനിശം ॥ **43** ॥ 332

പ്രസൂതിഃ പ്രകൃതേർയാ തു സാ സൃഷ്ടിഃ പ്രാകൃതാ സ്മൃതാ।
ദൈനന്ദിനീ തഥാ പ്രോക്താ യാന്തരപ്രലയാദനു ॥ **44** ॥ 333

ഭൂതാന്യനുദിനം യത്ര
ജായന്തേ മുനിസത്തമ।
നിത്യസർഗോ ഹി സ പ്രോക്തഃ
പുരാണാർഥവിചക്ഷണൈഃ ॥ **45** ॥ 334

ഏവം സർവശരീരേഷു ഭഗവാൻഭൂതഭാവനഃ।
സംസ്ഥിതഃ കുരുതേ വിഷ്ണുരുത്പത്തിസ്ഥിതിസംയമാൻ ॥ **46** ॥ 335

സൃഷ്ടിസ്ഥിതിവിനാശാനാം ശക്തയഃ സർവദേഹിഷു।
വൈഷ്ണവ്യഃ പരിവർത്തന്തേ മൈത്രേയാഹർനിശം സമാഃ ॥ **47** ॥ 336

ഗുണത്രയമയം ഹ്യേതദ്ബ്രഹ്മൻ ശക്തിത്രയം മഹത്।
യോഽതിയാതി സ യാത്യേവ പരം നാവർത്തതേ പുനഃ ॥ **48** ॥ 337

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ സപ്തമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

കഥിതസ്താമസഃ സർഗോ ബ്രഹ്മണസ്തേ മഹാമുനേ।
രുദ്രസർഗം പ്രവക്ഷ്യാമി തൻമേ നിഗദതഃ ശൃണു ॥ **1** ॥ 338

കൽപാദാവാത്മനസ്തുൽയം സുതം പ്രധ്യായതസ്തതഃ।
പ്രാദുരാസീത്പ്രഭോരങ്കേ കുമാരോ നീലലോഹിതഃ ॥ **2** ॥ 339

രുരോദ സുസ്വരം സോഽഥ പ്രാദ്രവദ്ദ്വിജസത്തമ।
കിം ത്വം രോദിഷി തം ബ്രഹ്മാ രുദന്തം പ്രത്യുവാച ഹ ॥ **3** ॥ 340

നാമ ദേഹീതി തം സോഽഥ പ്രത്യുവാച പ്രജാപതിഃ।
രുദ്രസ്ത്വം ദേവ നാമ്നാസി മാ രോദീധൈർയമാവഹ।
ഏവമുക്തഃ പുനഃ സോഽഥ സപ്തകൃത്വോ രുരോദ വൈ ॥ **4** ॥ 341

തതോഽൻയാനി ദദൗ തസ്മൈ സപ്ത നാമാനി വൈ പ്രഭുഃ।
സ്ഥാനാനി ചൈഷാമഷ്ടാനാം പത്നീഃ പുത്രാംശ്ച സ പ്രഭുഃ ॥ **5** ॥ 342

ഭവം ശർവമഥേശാനം തഥാ പശുപതിം ദ്വിജ।
ഭീമമുഗ്രം മഹാദേവമുവാച സ പിതാമഹഃ ॥ **6** ॥ 343

ചക്രേ നാമാൻയഥൈതാനി സ്ഥാനാൻയേഷാം ചകാര സഃ।
സൂർയോ ജലം മഹീ വായുർവഹ്നിരാകാശമേവ ച।
ദീക്ഷിതോ ബ്രാഹ്മണഃ സോമ ഇത്യേതാസ്തനവഃ ക്രമാത് ॥ **7** ॥ 344

സുവർചലാ തഥൈവോഷാ വികേശീ ചാപരാ ശിവാ।
സ്വാഹാ ദിശസ്തഥാ ദീക്ഷാ രോഹിണീ ച യഥാക്രമം ॥ **8** ॥ 345

സൂർയാദീനാം ദ്വിജശ്രേഷ്ഠ രുദ്രാദ്യൈർനാമഭിഃ സഹ।
പത്ന്യഃ സ്മൃതാ മഹാഭാഗ തദപത്യാനി മേ ശൃണു ॥ **9** ॥ 346

ഏഷാം സൂതിപ്രസൂതിഭ്യാമിദമാപൂരിതം ജഗത് ॥ **10** ॥ 347

ശനൈശ്ചരസ്തഥാ ശുക്രോ ലോഹിതാംഗോ മനോജവഃ।
സ്കന്ദഃ സർഗോഽഥ സന്താനോ ബുധശ്ചാനുക്രമാത്സുതാഃ ॥ **11** ॥ 348

ഏവംപ്രകാരോ രുദ്രോഽസൗ സതീം ഭാർയാമനിന്ദിതാം।
ഉപയേമേ ദുഹിതരം ദക്ഷസ്യൈവ പ്രജാപതേഃ ॥ **12** ॥ 349

ദക്ഷകോപാച്ച തത്യാജ സാ സതീ സ്വകലേവരം।
ഹിമവദ്ദുഹിതാ സാഽഭൂൻമേനായാം ദ്വിജസത്തമ ॥ **13** ॥ 350

ഉപയേമേ പുനശ്ചോമാമനൻയാം ഭഗവാൻഹരഃ ॥ **14** ॥ 351

ദേവൗ ധാതൃവിധാതാരൗ ഭൃഗോഃ ഖ്യാതിരസൂയത।
ശ്രിയം ച ദേവദേവസ്യ പത്നീ നാരായണസ്യ യാ ॥ **15** ॥ 352

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

ക്ഷീരാബ്ധൗ ശ്രീഃ സമുത്പന്നാ ശ്രൂയതേഽമൃതമന്ഥനേ।
ഭൃഗോഃ ഖ്യാത്യാം സമുത്പന്നേത്യേതദാഹ കഥം ഭവാൻ ॥ **16** ॥ 353

ശ്രീപരാശര ഉവാച

നിത്യൈവൈഷാ ജഗൻമാതാ വിഷ്ണോഃ ശ്രീരനപായിനീ।
യഥാ സർവഗതോ വിഷ്ണുസ്തഥൈവേയം ദ്വിജോത്തമ ॥ **17** ॥ 354

അർഥോ വിഷ്ണുരിയം വാണീ
നീതിരേഷാ നയോ ഹരിഃ।
ബോധോ വിഷ്ണുരിയം ബുദ്ധി -
ർധർമോംസൗ സത്ക്രിയാ ത്വിയം ॥ **18** ॥ 355

സ്രഷ്ടാ വിഷ്ണുരിയം സൃഷ്ടിഃ
ശ്രീർഭൂമിർഭൂധരോ ഹരിഃ।
സന്തോഷോ ഭഗവാ~ല്ലക്ഷ്മീ -
സ്തുഷ്ടിർമൈത്രേയ ശാശ്വതീ ॥ **19** ॥ 356

ഇച്ഛാ ശ്രീഭഗവാൻകാമോ യജ്ഞോംസൗ ദക്ഷിണാ ത്വിയം।
ആജ്യാഹുതിരസൗ ദേവീ പുരോഡാശോ ജനാർദനഃ ॥ **20** ॥ 357

പത്നീശാലാ മുനേ ലക്ഷ്മീഃ പ്രാഗ്വംശോ മധുസൂദനഃ।
ചിതിർലക്ഷ്മീർഹരിർയൂപ ഇധ്മാ ശ്രീർഭഗവാൻകുശഃ ॥ **21** ॥ 358

സാമസ്വരൂപീ ഭഗവാനുദ്ഗീതിഃ കമലാലയാ।
സ്വാഹാ ലക്ഷ്മീർജഗന്നാഥോ വാസുദേവോ ഹുതാശനഃ ॥ **22** ॥ 359

ശങ്കരോ ഭഗവാംഛൗരിഗൗരീ ലക്ഷ്മീർദ്വിജോത്തമ।
മൈത്രേയ കേശവഃ സൂർയസ്തത്പ്രഭാ കമലാലയാ ॥ **23** ॥ 360

വിഷ്ണുഃ പിതൃഗണഃ പദ്മാ സ്വധാ ശാശ്വതപുഷ്ടിദാ।
ദ്യൗഃ ശ്രീഃ സർവാത്മകോ വിഷ്ണുരവകാശോംതിവിസ്തരഃ ॥ **24** ॥ 361

ശശാങ്കഃ ശ്രീധരഃ കാന്തിഃ ശ്രീസ്തഥൈവാനപായിനീ।
ധൃതിർലക്ഷ്മീർജഗച്ചേഷ്ടാ വായുഃ സർവത്രഗോ ഹരിഃ ॥ **25** ॥ 362

ജലധിർദ്വിജ ഗോവിന്ദസ്തദ്വേലാ ശ്രീർമഹാമുനേ।
ലക്ഷ്മീസ്വരൂപമിന്ദ്രാണീ ദേവേന്ദ്രോ മധുസൂദനഃ ॥ **26** ॥ 363

യമശ്ചക്രധരഃ സാക്ഷാദ്ധൂമോർണാ കമലാലയാ।
ഋദ്ധിഃ ശ്രീഃ ശ്രീധരോ ദേവഃ സ്വയമേവ ധനേശ്വരഃ ॥ **27** ॥ 364

ഗൗരീ ലക്ഷ്മീർമഹാഭാഗാ കേശവോ വരുണഃ സ്വയം।
ശ്രീർദേവസേനാ വിപ്രേന്ദ്ര ദേവസേനോപതിർഹരിഃ ॥ **28** ॥ 365

അവഷ്ടംഭോ ഗദാപാണിഃ
ശക്തിർലക്ഷ്മീർദ്വിജോത്തമ।
കാഷ്ഠാ ലക്ഷ്മീർനിമേഷോംസൗ
മുഹൂർതോംസൗ കലാ ത്വിയം ॥ **29** ॥ 366

ജ്യോത്സ്നാ ലക്ഷ്മീഃ പ്രദീപോംസൗ
സർവഃ സർവേശ്വരോ ഹരിഃ।
ലതാഭൂതാ ജഗൻമാതാ
ശ്രീവിഷ്ണുർദ്രുമസംജ്ഞിതഃ ॥ **30** ॥ 367

വിഭാവരീ ശ്രീർദിവസോ ദേവശ്ചക്രഗദാധരഃ।
വരപ്രദോ വരോ വിഷ്ണുർവധൂഃ പദ്മവനാലയാ ॥ **31** ॥ 368

നദസ്വരൂപീ ഭഗവാംശ്ഛ്രീർനദീരൂപസംസ്ഥിതാ।
ധ്വജശ്ച പുണ്ഡരീകാക്ഷഃ പതാകാ കമലാലയാ ॥ **32** ॥ 369

തൃഷ്ണാ ലക്ഷ്മീർജഗന്നാഥോ ലോഭോ നാരായണഃ പരഃ।
രതീ രാഗശ്ച മൈത്രേയ ലക്ഷ്മീർഗോവിന്ദ ഏവ ച ॥ **33** ॥ 370

കിം ചാതിബഹുനോക്തേന സങ്ക്ഷേപേണേദമുച്യതേ ॥ **34** ॥ 371

ദേവതിർയങ്മനുഷ്യാദൗ പുന്നാമാ ഭഗവാൻഹരിഃ।
സ്ത്രീനാമ്നീ ശ്രീശ്ച വിജ്ഞേയാ നാനയോർവിദ്യതേ പരം ॥ **35** ॥ 372

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ അഷ്ടമോംധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ നവമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇദം ച ശൃണു മൈത്രേയ യത്പൃഷ്ടോഽഹമിഹ ത്വയാ ।
ശ്രീസംബന്ധം മയാപ്യേതച്ഛ്രുതമാസീൻമരീചിതഃ ॥ **1** ॥ 373

ദുർവാസാഃ ശങ്കരസ്യാംശശ്ചചാര പൃഥിവീമിമാം ।
സ ദദർശ സ്രജം ദിവ്യാമൃഷിർവിദ്യാധരീകരേ ॥ **2** ॥ 374

സന്താനകാനാമഖിലം യസ്യാ ഗന്ധേന വാസിതം ।
അതിസേവ്യമഭൂദ്ബ്രഹ്മൻ തദ്വനം വനചാരിണാം ॥ **3** ॥ 375

ഉൻമത്തവ്രതധൃഗ്വിപ്രസ്താം ദൃഷ്ട്വാ ശോഭനാം സ്രജം ।
താം യയാചേ വരാരോഹാം വിദ്യാധരവധൂം തതഃ ॥ **4** ॥ 376

യാചിതാ തേന തൻവംഗീ മാലാം വിദ്യാധരാംഗനാ ।
ദദൗ തസ്മൈ വിശാലാക്ഷീ സാദരം പ്രണിപത്യ തം ॥ **5** ॥ 377

താമാദായാത്മനോ മൂർധ്നി സ്രജമുൻമത്തരൂപധൃക് ।
കൃത്വാ സ വിപ്രോ മൈത്രേയ പരിബഭ്രാമ മേദിനീം ॥ **6** ॥ 378

സ ദദർശ തമായാന്തമുൻമത്തൈരാവതേ സ്ഥിതം ।
ത്രൈലോക്യാധിപതിം ദേവം സഹ ദേവൈഃ ശചീപതിം ॥ **7** ॥ 379

താമാത്മനഃ സ ശിരസഃ സ്രജമുൻമത്തഷട്പദാം ।
ആദായാമരരാജായ ചിക്ഷേപോൻമത്തവൻമുനിഃ ॥ **8** ॥ 380

ഗൃഹീത്വാഽമരരാജ്ഞേന സ്രഗൈരാവതമൂർദ്ധനി।
ന്യസ്താ രരാജ കൈലാസശിഖരേ ജാഹ്നവീ യഥാ ॥ **9** ॥ 381

മദാന്ധകാരിതാക്ഷോഽസൗ ഗന്ധാകൃഷ്ടേന വാരണഃ।
കരേണാഘ്രായ ചിക്ഷേപ താം സ്രജം ധരണീതലേ ॥ **10** ॥ 382

തതശ്ചുക്രോധ ഭഗവാന്ദുർവാസാ മുനിസത്തമഃ।
മൈത്രേയ ദേവരാജം തം ക്രുദ്ധശ്ചൈതദുവാച ഹ ॥ **11** ॥ 383

ദുർവാസാ ഉവാച

ഐശ്വർയമദദുഷ്ടാത്മന്നതിസ്തബ്ധോഽസി വാസവ।
ശ്രിയോ ധാമ സ്രജം യസ്ത്വം മദ്ദത്താം നാഭിനന്ദസി ॥ **12** ॥ 384

പ്രസാദ ഇതി നോക്തം തേ പ്രണിപാതപുരഃസരം।
ഹർഷോത്ഫുൽലകപോലേന ന ചാപി ശിരസാ ധൃതാ ॥ **13** ॥ 385

മയാ ദത്താമിമാം മാലാം യസ്മാന്ന ബഹു മന്യസേ।
ത്രൈലോക്യശ്രീരതോ മൂഢ വിനാശമുപയാസ്യതി ॥ **14** ॥ 386

മാം മന്യസേ ത്വം സദൃശം നൂനം ശക്രേതരദ്വിജൈഃ।
അതോഽവമാനമസ്മാസു മാനിനാ ഭവതാ കൃതം ॥ **15** ॥ 387

മദ്ദത്താ ഭവതാ യസ്മാത്ക്ഷിപ്താ മാലാ മഹീതലേ।
തസ്മാത്പ്രണഷ്ടലക്ഷ്മീകം ത്രൈലോക്യം തേ ഭവിഷ്യതി ॥ **16** ॥ 388

യസ്യ സഞ്ജാതകോപസ്യ ഭയമേതി ചരാചരം।
തം ത്വം മാമതിഗർവേണ ദേവരാജാവമന്യസേ ॥ **17** ॥ 389

ശ്രീപരാശര ഉവാച

മഹേന്ദ്രോ വാരണസ്കന്ധാദവതീർയ ത്വരാന്വിതഃ।
പ്രസാദയാമാസ മുനിം ദുർവാസസമകൽമഷം ॥ **18** ॥ 390

പ്രസാദ്യമാനഃ സ തദാ പ്രണിപാതപുരഃസരം।
ഇത്യുവാച സഹസ്രാക്ഷം ദുർവാസാ മുനിസത്തമഃ ॥ **19** ॥ 391

ദുർവാസാ ഉവാച

നാഹം കൃപാലുഹൃദയോ ന ച മാം ഭജതേ ക്ഷമാ।
അൻയേ തേ മുനയഃ ശക്ര ദുർവാസസമവേഹി മാം ॥ **20** ॥ 392

ഗൗതമാദിഭിരൻയൈസ്ത്വം ഗർവമാരോപിതോ മുധാ।
അക്ഷാന്തിസാരസർവസ്വം ദുർവാസസമവേഹി മാം ॥ **21** ॥ 393

വസിഷ്ഠാദ്യൈർദയാസാരൈ -
സ്സ്തോത്രം കുർവദ്ഭിരുച്ചകൈഃ।
ഗർവം ഗതോംസി യേനൈവം
മാമപ്യദ്യാവമൻയസേ ॥ **22** ॥ 394

ജ്വലജ്ജടാകലാപസ്യ ഭൃകുടീകുടിലം മുഖം।
നിരീക്ഷ്യ കസ്ത്രിഭുവനേ മമ യോ ന ഗതോ ഭയം ॥ **23** ॥ 395

നാഹം ക്ഷമിഷ്യേ ബഹുനാ കിമുക്തേന ശതക്രതോ।
വിഡംബനാമിമാം ഭൂയഃ കരോഷ്യനുനയാത്മികാം ॥ **24** ॥ 396

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുക്ത്വാ പ്രയയൗ വിപ്രോ ദേവരാജോംപി തം പുനഃ।
ആരുഹ്യൈരാവതം ബ്രഹ്മൻ പ്രയയാവമരാവതീം ॥ **25** ॥ 397

തതഃ പ്രഭൃതി നിഃശ്രീകം സശക്രം ഭുവനത്രയം।
മൈത്രേയാസീദപധ്വസ്തം സങ്ക്ഷീണൗഷധിവീരുധം ॥ **26** ॥ 398

ന യജ്ഞാഃ സമവർത്തന്ത ന തപസ്യന്തി താപസാഃ।
ന ച ദാനാദിധർമേഷു മനശ്ചക്രേ തദാ ജനഃ ॥ **27** ॥ 399

നിഃസത്ത്വാഃ സകലാ ലോകാ ലോഭാദ്യുപഹതേന്ദ്രിയാഃ।
സ്വൽപേഽപി ഹി ബഭൂവുസ്തേ സാഭിലാഷാ ദ്വിജോത്തമ ॥ **28** ॥ 400

യതഃ സത്ത്വം തതോ ലക്ഷ്മീഃ സത്ത്വം ഭൂത്യനുസാരി ച।
നിഃശ്രീകാണാം കുതഃ സത്ത്വം വിനാ തേന ഗുണാഃ കുതഃ ॥ **29** ॥ 401

ബലശൗർയാദ്യഭാവശ്ച പുരുഷാണാം ഗുണൈർവിനാ।
ലംഘനീയഃ സമസ്തസ്യ ബലശൗർയവിവർജിതഃ ॥ **30** ॥ 402

ഭവത്യപധ്വസ്തമതിർലംഘിതഃ പ്രഥിതഃ പുമാൻ ॥ **31** ॥ 403

ഏവമത്യന്തനിഃ ശ്രീകേ ത്രൈലോക്യേ സത്ത്വവർജിതേ।
ദേവാൻ പ്രതി ബലോദ്യോഗം ചക്രുർദൈതേയദാനവാഃ ॥ **32** ॥ 404

ലോഭാഭിഭൂതാ നിഃശ്രീകാ
ദൈത്യാഃ സത്ത്വവിവർജിതാഃ।
ശ്രിയാ വിഹീനൈർനിഃസത്ത്വൈ -
ർദേവൈശ്ചക്രുസ്തതോ രണം ॥ **33** ॥ 405

വിജിതാസ്ത്രിദശാ ദൈത്യൈരിന്ദ്രാദ്യാഃ ശരണം യയുഃ।
പിതാമഹം മഹാഭാഗം ഹുതാശനപുരോഗമാഃ ॥ **34** ॥ 406

യഥാവത്കഥിതോ ദേവൈർബ്രഹ്മാ പ്രാഹ തതഃ സുരാൻ।
പരാവരേശം ശരണം വ്രജധ്വമസുരാർദനം ॥ **35** ॥ 407

ഉത്പത്തിസ്ഥിതിനാശാനാമഹേതും ഹേതുമീശ്വരം।
പ്രജാപതിപതിം വിഷ്ണുമനന്തമപരാജിതം ॥ **36** ॥ 408

പ്രധാനപുംസോരജയോഃ കാരണം കാർയഭൂതയോഃ।
പ്രണതാർത്തിഹരം വിഷ്ണും സ വഃ ശ്രേയോ വിധാസ്യതി ॥ **37** ॥ 409

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവമുക്ത്വാ സുരാൻസർവാൻ ബ്രഹ്മാ ലോകപിതാമഹഃ।
ക്ഷീരോദസ്യോത്തരം തീരം തൈരേവ സഹിതോ യയൗ ॥ **38** ॥ 410

സ ഗത്വാ ത്രിദശൈഃ സർവൈഃ സമവേതഃ പിതാമഹഃ।
തുഷ്ടാവ വാഗ്ഭിരിഷ്ടാഭിഃ പരാവരപതിം ഹരിം ॥ **39** ॥ 411

ബ്രഹ്മോവാച

നമാമി സർവം സർവേശമനന്തമജമവ്യയം।
ലോകധാമ ധരാധാരമപ്രകാശമഭേദിനം ॥ **40** ॥ 412

നാരായണമണീയാംസമശേഷാണാമണീയസാം।
സമസ്താനാം ഗരിഷ്ഠം ച ഭൂരാദീനാം ഗരീയസാം ॥ **41** ॥ 413

യത്ര സർവം യതഃ സർവമുത്പന്നം മത്പുരഃസരം।
സർവഭൂതശ്ച യോ ദേവഃ പരാണാമപി യഃ പരഃ ॥ **42** ॥ 414

പരഃ പരസ്മാത്പുരുഷാത്പരമാത്മസ്വരൂപധൃക്।
യോഗിഭിശ്ചിന്ത്യതേ യോംസൗ മുക്തിഹേതോർമുമുക്ഷുഭിഃ ॥ **43** ॥ 415

സത്ത്വാദയോ ന സന്തീശേ യത്ര ച പ്രാകൃതാ ഗുണാഃ।
സ ശുദ്ധഃ സർവശുദ്ധേഭ്യഃ പുമാനാദ്യഃ പ്രസീദതു ॥ **44** ॥ 416

കലാകാഷ്ഠാമുഹൂർത്താദികാലസൂത്രസ്യ ഗോചരേ।
യസ്യ ശക്തിർന ശുദ്ധസ്യ സ നോ വിഷ്ണുഃ പ്രസീദതു ॥ **45** ॥ 417

പ്രോച്യതേ പരമേശോ ഹി യഃ ശുദ്ധോംപ്യുപചാരതഃ।
പ്രസീദതു സ നോ വിഷ്ണുരാത്മാ യഃ സർവദേഹിനാം ॥ **46** ॥ 418

യഃ കാരണം ച കാർയം ച കാരണസ്യാപി കാരണം।
കാർയസ്യാപി ച യഃ കാർയം പ്രസീദതു സ നോ ഹരിഃ ॥ **47** ॥ 419

കാർയകാർയസ്യ യത്കാർയം
തത്കാർയസ്യാപി യഃ സ്വയം।
തത്കാർയകാർയഭൂതോ യ -
സ്തതശ്ച പ്രണതാഃ സ്മ തം ॥ **48** ॥ 420

കാരണം കാരണസ്യാപി തസ്യ കാരണകാരണം।
തത്കാരണാനാം ഹേതും തം പ്രണതാഃ സ്മ പരേശ്വരം ॥ **49** ॥ 421

ഭോക്തൃതാരം ഭോഗ്യഭൂതം ച സ്രഷ്ടാരം സൃജ്യമേവ ച।
കാർയകർത്യസ്വരൂപം തം പ്രണതാഃ സ്മ പരം പദം ॥ **50** ॥ 422

വിശുദ്ധബോധവന്നിത്യമജമക്ഷയമവ്യയം।
അവ്യക്തമവികാരം യത്തദ്വിഷ്ണോഃ പരമം പദം ॥ **51** ॥ 423

ന സ്ഥൂലം ന ച സൂക്ഷ്മം യന്ന വിശേഷണഗോചരം।
തത്പദം പരമം വിഷ്ണോഃ പ്രണമാമഃ സദാഽമലം ॥ **52** ॥ 424

യസ്യായുതായുതാംശാംശേ വിശ്വശക്തിരിയം സ്ഥിതാ।
പരബ്രഹ്മസ്വരൂപം യത്പ്രണമാമസ്തമവ്യയം ॥ **53** ॥ 425

യദ്യോഗിനഃ സദോദ്യുക്താഃ പുണ്യപാപക്ഷയേഽക്ഷയം।
പശ്യന്തി പ്രണവേ ചിന്ത്യം തദ്വിഷ്ണോഃ പരമം പദം ॥ **54** ॥ 426

യന്ന ദേവാ ന മുനയോ ന ചാഹം ന ച ശങ്കരഃ।
ജാനന്തി പരമേശസ്യ തദ്വിഷ്ണോഃ പരമം പദം ॥ **55** ॥ 427

ശക്തയോ യസ്യ ദേവസ്യ ബ്രഹ്മവിഷ്ണുശിവാത്മികാഃ।
ഭവന്ത്യഭൂതപൂർവസ്യ തദ്വിഷ്ണോഃ പരമം പദം ॥ **56** ॥ 428

സർവേശ സർവഭൂതാത്മൻസർവ സർവാശ്രയാച്യുത।
പ്രസീദ വിഷ്ണോ ഭക്തനാം വ്രജ നോ ദൃഷ്ടിഗോചരം ॥ **57** ॥ 429

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുദീരിതമാകർണ്യ ബ്രഹ്മണസ്ത്രിദശാസ്തതഃ।
പ്രണമ്യോചുഃ പ്രസീദേതി വ്രജ നോ ദൃഷ്ടിഗോചരം ॥ **58** ॥ 430

യന്നായം ഭഗവാൻ ബ്രഹ്മാ ജാനാതി പരമം പദം।
തന്നതാഃ സ്മ ജഗദ്ധാമ തവ സർവഗതാച്യുത ॥ **59** ॥ 431

ഇത്യന്തേ വചസസ്തേഷാം ദേവാനാം ബ്രഹ്മണസ്തഥാ।
ഊചുർദേവർഷയസ്സർവേ ബൃഹസ്പതിപുരോഗമാഃ ॥ **60** ॥ 432

ആദ്യോ യജ്ഞപുമാനീഡ്യഃ പൂർവേഷാം യശ്ച പൂർവജഃ।
തന്നതാഃ സ്മ ജഗത്സ്രഷ്ടുഃ സ്രഷ്ടാരമവിശേഷണം ॥ **61** ॥ 433

ഭഗവൻഭൂതഭവ്യേശ യജ്ഞമൂർത്തിധരാവ്യയ।
പ്രസീദ പ്രണതാനാം ത്വം സർവേഷാം ദേഹി ദർശനം ॥ **62** ॥ 434

ഏഷ ബ്രഹ്മാ സഹാസ്മാഭിഃ സഹരുദ്രൈസ്ത്രിലോചനഃ।
സർവാദിത്യൈഃ സമം പൂഷാ പാവകോംയം സഹാഗ്നിഭിഃ ॥ **63** ॥ 435

അശ്വിനൗ വസവശ്ചേമേ സർവേ ചൈതേ മരുദ്ഗണാഃ।
സാധ്യാ വിശ്വേ തഥാ ദേവാ ദേവേന്ദ്രശ്ചായമീശ്വരഃ ॥ **64** ॥ 436

പ്രണാമപ്രവണാ നാഥ ദൈത്യസൈന്യൈഃ പരാജിതാഃ।
ശരണം ത്വാമനുപ്രാപ്താഃ സമസ്താ ദേവതാഗണാഃ ॥ **65** ॥ 437

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവം സംസ്തൂയമാനസ്തു ഭഗവാംശ്ചംഖചക്രധൃക്।
ജഗാമ ദർശനം തേഷാം മൈത്രേയ പരമേശ്വരഃ ॥ **66** ॥ 438

തം ദൃഷ്ട്വാ തേ തദാ ദേവാഃ ശംഖചക്രഗദാധരം।
അപൂർവരൂപസംസ്ഥാനം തേജസാം രാശിമൂർജിതം ॥ **67** ॥ 439

പ്രണമ്യ പ്രണതാഃ സർവേ സംക്ഷോഭസ്തിമിതേക്ഷണാഃ।
തുഷ്ടുവുഃ പുണ്ഡരീകാക്ഷം പിതാമഹപുരോഗമാഃ ॥ **68** ॥ 440

ദേവാ ഊചുഃ

നമോ നമോഽവിശേഷസ്ത്വം ത്വം ബ്രഹ്മാ ത്വം പിനാകധൃക്।
ഇന്ദ്രസ്ത്വമഗ്നിഃ പവനോ വരുണഃ സവിതാ യമഃ ॥ **69** ॥ 441

വസവോ മരുതഃ സാധ്യാ വിശ്വേദേവഗണാഃ ഭവാൻ।
യോഽയം തവാഗ്രതോ ദേവ സമീപം ദേവതാഗണഃ।
സ ത്വമേവ ജഗത്സ്രഷ്ടാ യതഃ സർവഗതോ ഭവാൻ ॥ **70** ॥ 442

ത്വം യജ്ഞസ്ത്വം വഷട്കാരസ്ത്വമോങ്കാരഃപ്രജാപതിഃ।
വിദ്യാ വേദ്യം ച സർവാത്മംസ്ത്വൻമയം ചാഖിലം ജഗത് ॥ **71** ॥ 443

ത്വാമാർത്താഃ ശരണം വിഷ്ണോ
പ്രയാതാ ദൈത്യനിർജിതാഃ।
വയം പ്രസീദ സർവാത്മം -
സ്തേജസാപ്യായയസ്വ നഃ ॥ **72** ॥ 444

താവദാർത്തിസ്തഥാ വാംഛാ താവൻമോഹസ്തഥാഽസുഖം।
യാവന്ന യാതി ശരണം ത്വാമശേഷാഘനാശനം ॥ **73** ॥ 445

ത്വം പ്രസാദം പ്രസന്നാത്മൻ പ്രപന്നാനാം കുരുഷ്വ നഃ।
തേജസാം നാഥ സർവേഷാം സ്വശക്ത്യാപ്യായനം കുരു ॥ **74** ॥ 446

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവം സംസ്തൂയമാനസ്തു പ്രണതൈരമരൈർഹരിഃ।
പ്രസന്നദൃഷ്ടിർഭഗവാനിദമാഹ സ വിശ്വകൃത് ॥ **75** ॥ 447

തേജസോ ഭവതാം ദേവാഃ കരിഷ്യാമ്യുപബൃംഹണം।
വദാമ്യഹം യത്ക്രിയതാം ഭവദ്ഭിസ്തദിദം സുരാഃ ॥ **76** ॥ 448

ആനീയ സഹിതാ ദൈത്യൈഃ ക്ഷീരാബ്ധൗ സകലൗഷധീഃ।
പ്രക്ഷിപ്യാത്രാമൃതാർഥം താഃ സകലാ ദൈത്യദാനവൈഃ।
മന്ഥാനം മന്ദരം കൃത്വാ നേത്രം കൃത്വാ ച വാസുകിം ॥ **77** ॥ 449

മഥ്യതാമമൃതം ദേവാഃ സഹായേ മയ്യവസ്ഥിതേ ॥ **78** ॥ 450

സാമപൂർവം ച ദൈതേയാസ്തത്ര സാഹായ്യകർമണി।
സാമാൻയഫലഭോക്തൃരോ യൂയം വാച്യാ ഭവിഷ്യഥ ॥ **79** ॥ 451

മഥ്യമാനേ ച തത്രാബ്ധൗ യത്സമുത്പത്സ്യതേംമൃതം।
തത്പാനാദ്ബലിനോ യൂയമമരാശ്ച ഭവിഷ്യഥ ॥ **80** ॥ 452

തഥാ ചാഹം കരിഷ്യാമി തേ യഥാ ത്രിദശദ്വിഷഃ।
ന പ്രാപ്സ്യന്ത്യമൃതം ദേവാഃ കേവലം ക്ലേശഭാഗിനഃ ॥ **81** ॥ 453

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുക്തൃ ദേവദേവേന സർവ ഏവ തദാ സുരാഃ।
സന്ധാനമസുരൈഃ കൃത്വാ യത്നവന്തോംമൃതേംഭവൻ ॥ **82** ॥ 454

നാനൗഷധീഃ സമാനീയ ദേവദൈതേയദാനവാഃ।
ക്ഷിപ്ത്വാ ക്ഷീരാബ്ധിപയസി ശരദഭ്രാമലത്വിഷി ॥ **83** ॥ 455

മന്ഥാനം മന്ദരം കൃത്വാ നേത്രം കൃത്വാ ച വാസുകിം।
തതോ മഥിതുമാരബ്ധാ മൈത്രേയ തരസാംമൃതം ॥ **84** ॥ 456

വിബുധാഃ സഹിതാഃ സർവേ യതഃ പുച്ഛം തതഃ കൃതാഃ।
കൃഷ്ണേന വാസുകേർദൈത്യാഃ പൂർവകായേ നിവേശിതാഃ ॥ **85** ॥ 457

തേ തസ്യ മുഖനിശ്വാസവഹ്നിതാപഹതത്വിഷഃ।
നിസ്തേജസോംസുരാഃ സർവേ ബഭൂവുരമിതൗജസഃ ॥ **86** ॥ 458

തേനൈവ മുഖനിശ്വാസവായുനാസ്തബലാഹകൈഃ।
പുച്ഛപ്രദേശേ വർഷദ്ഭിസ്തദാ ചാപ്യായിതാഃ സുരാഃ ॥ **87** ॥ 459

ക്ഷീരോദമധ്യേ ഭഗവാൻകൂർമരൂപീ സ്വയം ഹരിഃ।
മന്ഥനാദ്രേരധിഷ്ഠാനം ഭ്രമതോംഭൂൻമഹാമുനേ ॥ **88** ॥ 460

രൂപേണാൻയേന ദേവാനാം മധ്യേ ചക്രഗദാധരഃ।
ചകർഷ നാഗരാജാനം ദൈത്യമധ്യേംപരേണ ച ॥ **89** ॥ 461

ഉപർയാക്രാന്തവാഞ്ഛൈരലം ബൃഹദ്രൂപേണ കേശവഃ।
തഥാപരേണ മൈത്രേയ യന്ന ദൃഷ്ടം സുരാസുരൈഃ ॥ **90** ॥ 462

തേജസാ നാഗരാജാനം തഥാപ്യായിതവാൻഹരിഃ।
അൻയേന തേജസാ ദേവാനുപബൃംഹിതവാൻപ്രഭുഃ ॥ **91** ॥ 463

മഥ്യമാനേ തതസ്തസ്മിൻക്ഷീരാബ്ധൗ ദേവദാനവൈഃ।
ഹവിർധാമാംഭവത്പൂർവം സുരഭിഃ സുരപൂജിതാ ॥ **92** ॥ 464

ജഗ്മുർമുദം തതോ ദേവാ ദാനവാശ്ച മഹാമുനേ।
വ്യാക്ഷിപ്തചേതസശ്ചൈവ ബഭൂവുഃ സ്തിമിതേക്ഷണാഃ ॥ **93** ॥ 465

കിമേതദിതി സിദ്ധാനാം ദിവി ചിന്തയതാം തതഃ।
ബഭൂവ വാരുണീ ദേവീ മദാഘൂർണിതലോചനാ ॥ **94** ॥ 466

കൃതാവർതാത്തതസ്തസ്മാത്ക്ഷീരോദാദ്വാസയഞ്ജഗത്।
ഗന്ധേന പാരിജാതോംഭൂദ്ദേവസ്ത്രീനന്ദനസ്തരുഃ ॥ **95** ॥ 467

രൂപൗദാര്യഗുണോപേതസ്തഥാ ചാപ്സരസാം ഗണഃ।
ക്ഷീരോദധേഃ സമുത്പന്നോ മൈത്രേയ പരമാദ്ഭുതഃ ॥ **96** ॥ 468

തതഃ ശീതാംശുരഭവജ്ജഗൃഹേ തം മഹേശ്വരഃ।
ജഗൃഹുശ്ച വിഷം നാഗാഃ ക്ഷീരോദാബ്ധിസമുത്ഥിതം ॥ **97** ॥ 469

തതോ ധൻവന്തരിർദേവഃ ശ്വേതാംബരധരസ്സ്വയം।
ബിഭ്രത്കമണ്ഡലും പൂർണമമൃതസ്യ സമുത്ഥിതഃ ॥ **98** ॥ 470

തതഃ സ്വസ്ഥമനസ്കാസ്തേ സർവേ ദൈതേയദാനവാഃ।
ബഭൂവുർമുദിതാഃ സർവേ മൈത്രേയ മുനിഭിഃ സഹ ॥ **99** ॥ 471

തതഃ സ്ഫുരത്കാന്തിമതീ വികാസികമലേ സ്ഥിതാ।
ശ്രീർദേവീ പയസസ്തസ്മാദുദ്ഭൂതാ ധൃതപങ്കജാ ॥ **100** ॥ 472

താം തുഷ്ടുവുർമുദാ യുക്താഃ ശ്രീസൂക്തേന മഹർഷയഃ ॥ **101** ॥ 473

വിശ്വാവസുമുഖാസ്തസ്യാ ഗന്ധർവാഃ പുരതോ ജഗുഃ।
ഘൃതാചീപ്രമുഖാസ്തത്ര നനൃതുശ്ചാപ്സരോഗണാഃ ॥ **102** ॥ 474

ഗംഗാദ്യാഃ സരിതസ്തോയൈഃ സ്നാനാർഥമുപതസ്ഥിരേ।
ദിഗ്ഗജാ ഹേമപാത്രസ്ഥമാദായ വിമലം ജലം।
സ്നാപയാഞ്ചക്രിരേ ദേവീം സർവലോകമഹേശ്വരീം ॥ **103** ॥ 475

ക്ഷീരോദോ രൂപധൃക്തസ്യൈ മാലാമമ്ലാനപങ്കജാം।
ദദൗ വിഭൂഷണാൻയംഗേ വിശ്വകർമാ ചകാര ഹ ॥ **104** ॥ 476

ദിവ്യമാൽയാംബരധരാ സ്നാതാ ഭൂഷണഭൂഷിതാ।
പശ്യതാം സർവദേവാനാം യയൗ വക്ഷഃസ്ഥലം ഹരേഃ ॥ **105** ॥ 477

തയാ വിലോകിതാ ദേവാ ഹരിവക്ഷഃസ്ഥലസ്ഥയാ।
ലക്ഷ്മ്യാ മൈത്രേയ സഹസാ പരാം നിർവൃതിമാഗതാഃ ॥ **106** ॥ 478

ഉദ്വേഗം പരമം ജഗ്മുർദൈത്യാ വിഷ്ണുപരാങ്മുഖാഃ।
ത്യക്താ ലക്ഷ്മ്യാ മഹാഭാഗ വിപ്രചിത്തിപുരോഗമാഃ ॥ **107** ॥ 479

തതസ്തേ ജഗൃഹുർദൈത്യാ ധൻവന്തരികരസ്ഥിതം।
കമണ്ഡലും മഹാവീർയാ യത്രാസ്ത്യേംമൃതമുത്തമം ॥ **108** ॥ 480

മായയാ മോഹയിത്വാ താൻവിഷ്ണുഃ സ്ത്രീരൂപസംസ്ഥിതഃ।
ദാനവേഭ്യസ്തദാദായ ദേവേഭ്യഃ പ്രദദൗ പ്രഭുഃ ॥ **109** ॥ 481

തതഃ പപുഃ സുരഗണാഃ ശക്രാദ്യാസ്തത്തദാംമൃതം।
ഉദ്യതായുധനിസ്ത്രിംശാ ദൈത്യാസ്താംശ്ച സമഭ്യയുഃ ॥ **110** ॥ 482

പീതേംമൃതേ ച ബലിഭിർദേവൈർദൈത്യചമൂസ്തദാ।
ബധ്യമാനാ ദിശോ ഭേജേ പാതാലം ച വിവേശ വൈ ॥ **111** ॥ 483

തതോ ദേവാ മുദാ യുക്തൗഃ ശംഖചക്രഗദാഭൃതം।
പ്രണിപത്യ യഥാപൂർവമാശാസത്തത്ത്രിവിഷ്ടപം ॥ **112** ॥ 484

തതഃ പ്രസന്നഭാഃ സൂർയഃ പ്രയയൗ സ്വേന വർത്മനാ।
ജ്യോതീംഷി ച യഥാമാർഗം പ്രയയുർമുനിസത്തമ ॥ **113** ॥ 485

ജജ്വാല ഭഗവാംശ്ചാചൈശ്ചാരുദീപ്തിർവിഭാവസുഃ।
ധർമേ ച സർവഭൂതാനാം തദാ മതിരജായത ॥ **114** ॥ 486

ത്രൈലോക്യം ച ശ്രിയാ ജുഷ്ടം ബഭൂവ ദ്വിജസത്തമ।
ശക്രശ്ച ത്രിദശശ്രേഷ്ഠഃ പുനഃ ശ്രീമാനജായത ॥ **115** ॥ 487

സിംഹാസനഗതഃ ശക്രസ്സമ്പ്രാപ്യ ത്രിദിവം പുനഃ।
ദേവരാജ്യേ സ്ഥിതോ ദേവീം തുഷ്ടാവാബ്ജകരാം തതഃ ॥ **116** ॥ 488

ഇന്ദ്ര ഉവാച

നമസ്യേ സർവലോകാനാം ജനനീമബ്ജസംഭവാം।
ശ്രിയമുന്നിദ്രപദ്മാക്ഷീം വിഷ്ണുവക്ഷഃസ്ഥലസ്ഥിതാം ॥ **117** ॥ 489

പദ്മാലയാം പദ്മകരാം പദ്മപത്രനിഭേക്ഷണാം।
വന്ദേ പദ്മമുഖീം ദേവീം പദ്മനാഭപ്രിയാമഹം ॥ **118** ॥ 490

ത്വം സിദ്ധിസ്ത്വം സ്വധാ സ്വാഹ്യ സുധാ ത്വം ലോകപാവനീ।
സന്ധ്യാ രാത്രിഃ പ്രഭാ ഭൂതിർമേധാ ശ്രദ്ധാ സരസ്വതീ ॥ **119** ॥ 491

യജ്ഞവിദ്യാ മഹാവിദ്യാ ഗുഹ്യവിദ്യാ ച ശോഭനേ।
ആത്മവിദ്യാ ച ദേവി ത്വം വിമുക്തിഫലദായിനീ ॥ **120** ॥ 492

ആൻവീക്ഷികീ ത്രയീവാർത്താ ദണ്ഡനീതിസ്ത്വമേവ ച।
സൗമ്യാസൗമ്യൈർജഗദ്രൂപൈസ്ത്വയൈതദ്ദേവി പൂരിതം ॥ **121** ॥ 493

കാ ത്വന്യാ ത്വാമൃതേ ദേവി സർവയജ്ഞമയം വപുഃ।
അധ്യാസ്തേ ദേവദേവസ്യ യോഗിചിന്ത്യം ഗദാഭൃതഃ ॥ **122** ॥ 494

ത്വയാ ദേവി പരിത്യക്തം സകലം ഭുവനത്രയം।
വിനഷ്ടപ്രായമഭവത്ത്വയേദാനീം സമേധിതം ॥ **123** ॥ 495

ദാരാഃ പുത്രാസ്തഥാഗാരസുഹൃദ്ധാന്യധനാദികം।
ഭവത്യേതൻമഹാഭാഗേ നിത്യം ത്വദ്വീക്ഷണാന്നൃണാം ॥ **124** ॥ 496

ശരീരാരോഗ്യമൈശ്വർയമരിപക്ഷക്ഷയഃ സുഖം।
ദേവി ത്വദ്ദൃഷ്ടിദൃഷ്ടാനാം പുരുഷാണാം ന ദുർലഭം ॥ **125** ॥ 497

ത്വം മാതാ സർവലോകാനാം ദേവദേവോ ഹരിഃ പിതാ।
ത്വയൈതദ്വിഷ്ണുനാ ചാംബ ജഗദ്വ്യാപ്തം ചരാചരം ॥ **126** ॥ 498

മാ നഃ കോശം തഥാ ഗോഷ്ഠം മാ ഗൃഹം മാ പരിച്ഛദം।
മാ ശരീരം കലത്രം ച ത്യജേഥാഃ സർവപാവനി ॥ **127** ॥ 499

മാ പുത്രാൻമാ സുഹൃദ്വർഗം മാ പശൂൻമാ വിഭൂഷണം।
ത്യജേഥാ മമ ദേവസ്യ വിഷ്ണോർവക്ഷഃ സ്ഥലാലയേ ॥ **128** ॥ 500

സത്ത്വേന സത്യശൗചാഭ്യാം തഥാ ശീലാദിഭിർഗുണൈഃ।
ത്യജ്യന്തേ തേ നരാഃ സദ്യഃ സന്ത്യക്താ യേ ത്വയാമലേ ॥ **129** ॥ 501

ത്വയാ വിലോകിതാഃ സദ്യഃ ശീലാദ്യൈരഖിലൈർഗുണൈഃ।
കുലൈശ്വർയൈശ്ച യുജ്യന്തേ പുരുഷാ നിർഗുണാ അപി ॥ **130** ॥ 502

സ ശ്ലാഘ്യഃ സ ഗുണീ ധന്യഃ സ കുലീനഃ സ ബുദ്ധിമാൻ।
സ ശൂരഃ സ ച വിക്രാന്തോ യസ്ത്വയാ ദേവി വീക്ഷിതഃ ॥ **131** ॥ 503

സദ്യോ വൈഗുണ്യമായാന്തി ശീലാദ്യാഃ സകലാ ഗുണാഃ।
പരാങ്മുഖീ ജഗദ്ധാത്രീ യസ്യ ത്വം വിഷ്ണുവല്ലഭേ ॥ **132** ॥ 504

ന തേ വർണയിതും ശക്താ ഗുണാഞ്ജിഹ്വാപി വേധസഃ।
പ്രസീദ ദേവി പദ്മാക്ഷി മാസ്മാംസ്ത്യാക്ഷീഃ കദാചന ॥ **133** ॥ 505

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവം ശ്രീഃ സംസ്തുതാ സമ്യക് പ്രാഹ ദേവീ ശതക്രതും।
ശൃണ്വതാം സർവദേവാനാം സർവഭൂതസ്ഥിതാ ദ്വിജ ॥ **134** ॥ 506

ശ്രീരുവാച

പരിതുഷ്ടാസ്മി ദേവേശ സ്തോത്രേണാനേന തേ ഹരേ।
വരം വൃണീഷ്വ യസ്ത്വിഷ്ടോ വരദാഹം തവാഗതാ ॥ **135** ॥ 507

ഇന്ദ്ര ഉവാച

വരദാ യദി മേ ദേവി വരാർഹോ യദി വാപ്യഹം।
ത്രൈലോക്യം ന ത്വയാ ത്യാജ്യമേഷ മേംസ്തു വരഃ പരഃ ॥ **136** ॥ 508

സ്തോത്രേണ യസ്തഥൈതേന
ത്വാം സ്തോഷ്യത്യബ്ധിസംഭവേ।

സ ത്വയാ ന പരിത്യാജ്യോ
ദ്വിതീയോഽസ്തു വരോ മമ ॥ **137** ॥ 509

ശ്രീരുവാച

ത്രൈലോക്യം ത്രിദശശ്രേഷ്ഠ ന സന്ത്യക്ഷ്യാമി വാസവ।
ദത്തോ വരോ മയാ യസ്തേ സ്തോത്രാരാധനതുഷ്ടയാ ॥ **138** ॥ 510

യശ്ച സായം തഥാ പ്രാതഃ സ്തോത്രേണാനേന മാനവഃ।
മാം സ്തോഷ്യതി ന തസ്യാഹം ഭവിഷ്യാമി പരാങ്മുഖീ ॥ **139** ॥ 511

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവം ദദൗ വരം ദേവീ ദേവരാജായ വൈ പുരാ।
മൈത്രേയ ശ്രീർമഹാഭാഗാ സ്തോത്രാരാധനതോഷിതാ ॥ **140** ॥ 512

ഭൃഗോഃ ഖ്യാത്യാം സമുത്പന്നാ ശ്രീഃ പൂർവമുദധേഃ പുനഃ।
ദേവദാനവയത്നേന പ്രസൂതാഽമൃതമന്ഥനേ ॥ **141** ॥ 513

ഏവം യദാ ജഗത്സ്വാമീ ദേവദേവോ ജനാർദനഃ।
അവതാരം കരോത്യേഷാ തദാ ശ്രീസ്തത്സഹായിനീ ॥ **142** ॥ 514

പുനശ്ച പദ്മാദുത്പന്നാ ആദിത്യോഽഭൂദ്യദാ ഹരിഃ।
യദാ തു ഭാർഗവോ രാമസ്തദാഭൂദ്ധരണീ ത്വിയം ॥ **143** ॥ 515

രാഘവത്വേഽഭവത്സീതാ രുക്മിണീ കൃഷ്ണജൻമനി।
അൻയേഷു ചാവതാരേഷു വിഷ്ണോരേഷാനപായിനീ ॥ **144** ॥ 516

ദേവത്വേ ദേവദേഹേയം
മനുഷ്യത്വേ ച മാനുഷീ।
വിഷ്ണോർദേഹാനുരൂപാം വൈ
കരോത്യേഷാത്മനസ്തനും ॥ **145** ॥ 517

യശ്ചൈതച്ഛൃണുയാജ്ജൻമ ലക്ഷ്മ്യാ യശ്ച പഠേന്നരഃ।
ശ്രിയോ ന വിച്യുതിസ്തസ്യ ഗൃഹേ യാവത്കുലത്രയം ॥ **146** ॥ 518

പഠ്യതേ യേഷു ചൈവേയം ഗൃഹേഷു ശ്രീസ്തുതിർമുനേ।
അലക്ഷ്മീഃ കലഹാധാരാ ന തേഷ്വാസ്തേ കദാചന ॥ **147** ॥ 519

ഏതത്തേ കഥിതം ബ്രഹ്മൻയൻമാം ത്വം പരിപൃച്ഛസി।
ക്ഷീരാബ്ധൗ ശ്രീർയഥാ ജാതാ പൂർവം ഭൃഗുസുതാ സതീ ॥ **148** ॥ 520

ഇതി സകലവിഭൂത്യവാപ്തിഹേതുഃ
സ്തുതിരിയമിന്ദ്രമുഖോദ്ഗതാ ഹി ലക്ഷ്മ്യാഃ।
അനുദിനമിഹ പഠ്യതേ നൃഭിർയൈ -
ർവസതി ന തേഷു കദാചിദപ്യലക്ഷ്മീഃ ॥ **149** ॥ 521

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ നവമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ദശമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

കഥിതം മേ ത്വയാ സർവം യത്പൃഷ്ടോഽസി മയാ മുനേ।
ഭൃഗുസർഗാത്പ്രഭൃത്യേഷ സർഗോ മേ കഥ്യതാം പുനഃ ॥ **1** ॥ 522

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഭൃഗോഃ ഖ്യാത്യാം സമുത്പന്നാ ലക്ഷ്മീർവിഷ്ണുപരിഗ്രഹഃ।
തഥാ ധാതൃവിധാതാരൗ ഖ്യാത്യാം ജാതൗ സുതൗ ഭൃഗോഃ ॥ **2** ॥ 523

ആയതിർനിയതിശ്ചൈവ മേരോഃ കൻയേ മഹാത്മനഃ।
ഭാർയേ ധാതൃവിധാത്രോസ്തേ തയോർജാതൗ സുതാവുഭൗ ॥ **3** ॥ 524

പ്രാണശ്ചൈവ മൃകണ്ഡുശ്ച മാർകണ്ഡേയോ മൃകണ്ഡുതഃ।
തതോ വേദശിരാ ജജ്ഞേ പ്രാണസ്യാപി സുതം ശൃണു ॥ **4** ॥ 525

പ്രാണസ്യ ദ്യുതിമാൻപുത്രോ രാജവാംശ്ച തതോഽഭവത്।
തതോ വംശോ മഹാഭാഗ വിസ്തരം ഭാർഗവോ ഗതഃ ॥ **5** ॥ 526

പത്നീ മരീചേഃ സംഭൂതിഃ പൗർണമാസമസൂയത।
വിരജാഃ പർവതശ്ചൈവ തസ്യ പുത്രൗ മഹാത്മനഃ ॥ **6** ॥ 527

വംശസംകീർതനേ പുത്രാൻവദിഷ്യേഽഹം തതോ ദ്വിജ।
സ്മൃതിശ്ചാംഗിരസഃ പത്നീ പ്രസൂതാ കൻയകാസ്തഥാ।
സിനീവാലീ കുഹൂശ്ചൈവ രാകാ ചാനുമതിസ്തഥാ ॥ **7** ॥ 528

അനസൂയാ തഥൈവാത്രേ -
ർജജ്ഞേ നിഷ്കൽമഷാൻസുതാൻ।
സോമം ദുർവാസസം ചൈവ
ദത്താത്രേയം ച യോഗിനം ॥ **8** ॥ 529

പ്രീത്യാം പുലസ്ത്യഭാർയായാം
ദത്തോലിസ്തത്സുതോഽഭവത്।
പൂർവജൻമനി യോഽഗസ്ത്യഃ
സ്മൃതഃ സ്വായംഭുവേഽന്തരേ ॥ **9** ॥ 530

കർദമശ്ചാർവരീയാംശ്ച സഹിഷ്ണുശ്ച സുതാസ്ത്രയഃ।
ക്ഷമാ തു സുഷുവേ ഭാർയാ പുലഹസ്യ പ്രജാപതേഃ ॥ **10** ॥ 531

ഷഷ്ടിപുത്രസഹസ്രാണി മുനീനാമൂർധ്വരേതസാം।
അംഗുഷ്ഠപർവമാത്രാണാം ജ്വലദ്ഭാസ്കരതേജസാം ॥ **11** ॥ 532

ഊർജായാം തു വസിഷ്ഠസ്യ സപ്താജായന്ത വൈ സുതാഃ ॥ **12** ॥ 533

രജോ ഗോത്രോർദ്ധ്വബാഹുശ്ച സവനശ്ചാനഘസ്തഥാ।
സുതപാഃ ശുക്ര ഇത്യേതേ സർവേ സപ്തർഷയോഽമലാഃ ॥ **13** ॥ 534

യോഽസാവഗ്ന്യഭിമാനീ സ്യാദ് ബ്രഹ്മണസ്തനയോഽഗ്രജഃ।
തസ്മാത്സ്വാഹാ സുതാ~ല്ലേഭേ ത്രീനുദാരൗജസോ ദ്വിജ ॥ **14** ॥ 535

പാവകം പവമാനം തു ശുചിം ചാപി ജലാശിനം ॥ **15** ॥ 536

തേഷാം തു സന്തതാവൻയേ ചത്വാരിംശച്ച പഞ്ച ച।
കഥ്യന്തേ വഹ്നയശ്ചൈതേ പിതാപുത്രത്രയം ച യത് ॥ **16** ॥ 537

ഏവമേകോനപഞ്ചാശദ്വഹ്നയഃ പരികീർതിതാഃ ॥ **17** ॥ 538

പിതരോ ബ്രഹ്മണാ സൃഷ്ടാ വ്യാഖ്യാതാ യേ മയാ ദ്വിജ।
അഗ്നിഷ്വാത്താ ബർഹിഷദോഽനഗ്നയഃ സാഗ്നയശ്ച യേ ॥ **18** ॥ 539

തേഭ്യഃ സ്വധാ സുതേ ജജ്ഞേ മേനാം വൈ ധാരിണീം തഥാ।
തേ ഉഭേ ബ്രഹ്മവാദിൻയൗ യോഗിൻയാവപ്യുഭേ ദ്വിജ ॥ **19** ॥ 540

ഉത്തമജ്ഞാനസമ്പന്നേ സർവൈഃ സമുദിതൈർഗുണൈഃ ॥ **20** ॥ 541

ഇത്യേഷാ ദക്ഷകൻയാനാം കഥിതാപത്യസന്തതിഃ।
ശ്രദ്ധാവാൻസംസ്മരന്നേതാമനപത്യോ ന ജായതേ ॥ **21** ॥ 542

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ദശമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ഏകാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

പ്രിയവ്രതോത്താനപാദൗ മനോഃ സ്വായംഭുവസ്യ തു ।
ദ്വൗ പുത്രൗ തു മഹാവീർയൗ ധർമജ്ഞൗ കഥിതൗ തവ ॥ **1** ॥ 543

തയോരുത്താനപാദസ്യ സുരുച്യാമുത്തമഃ സുതഃ ।
അഭീഷ്ടായാമഭൂദ്ബ്രഹ്മൻപിതുരത്യന്തവൽലഭഃ ॥ **2** ॥ 544

സുനീതിർനാമ യാ രാജ്ഞസ്തസ്യാസീൻമഹിഷീ ദ്വിജ ।
സ നാതിപ്രീതിമാംസ്തസ്യാമഭൂദ്യസ്യാ ധ്രുവഃ സുതഃ ॥ **3** ॥ 545

രാജാസനസ്ഥിതസ്യാങ്കം പിതുർഭ്രാതരമാശ്രിതം ।
ദൃഷ്ട്വോത്തമം ധ്രുവശ്ചക്രേ തമാരോഢും മനോരഥം ॥ **4** ॥ 546

പ്രത്യക്ഷം ഭൂപതിസ്തസ്യാഃ സുരുച്യാ നാഭ്യനന്ദത ।
പ്രണയേനാഗതം പുത്രമുത്സംഗാരോഹണോത്സുകം ॥ **5** ॥ 547

സപത്നീതനയം ദൃഷ്ട്വാ തമങ്കാരോഹണോത്സുകം ।
സ്വപുത്രം ച തഥാരൂഢം സുരുചിർവാക്യമബ്രവീത് ॥ **6** ॥ 548

ക്രിയതേ കിം വൃഥാ വത്സ മഹാനേഷ മനോരഥഃ ।
അൻയസ്ത്രീഗർഭജാതേന ഹ്യസംഭൂയ മമോദരേ ॥ **7** ॥ 549

ഉത്തമോത്തമമപ്രാപ്യമവിവേകോ ഹി വാംഛസി ।
സത്യം സുതസ്ത്വമപ്യസ്യ കിന്തു ന സ്വം മയാ ധൃതഃ ॥ **8** ॥ 550

ഏതദ്രാജാസനം സർവഭൂഭൃത്സംശ്രയകേതനം।
യോഗ്യം മമൈവ പുത്രസ്യ കിമാത്മാ ക്ലിശ്യതേ ത്വയാ ॥ **9** ॥ 551

ഉച്ചൈർമനോരഥസ്ത്വേയം മത്പുത്രസ്യേവ കിം വൃഥാ।
സുനീത്യാമാത്മനോ ജൻമ കിം ത്വയാ നാവഗമ്യതേ ॥ **10** ॥ 552

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഉത്സൃജ്യ പിതരം ബാലസ്തച്ഛ്രുത്വാ മാതൃഭാഷിതം।
ജഗാമ കുപിതോ മാതുർനിജായാ ദ്വിജ മന്ദിരം ॥ **11** ॥ 553

തം ദൃഷ്ട്വാ കുപിതം പുത്രമീഷത്പ്രസ്ഫുരിതാധരം।
സുനീതിരങ്കമാരോപ്യ മൈത്രേയേദമഭാഷത ॥ **12** ॥ 554

വത്സ കഃ കോപഹേതുസ്തേ കശ്ച ത്വാം നാഭിനന്ദതി।
കോഽവജാനാതി പിതരം വത്സ യസ്ത്വേഽപരാധ്യതി ॥ **13** ॥ 555

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുക്തഃ സകലം മാത്രേ കഥയാമാസ തദ്യഥാ।
സുരുചിഃ പ്രാഹ ഭൂപാലപ്രത്യക്ഷമതിഗർവിതാ ॥ **14** ॥ 556

വിനിഃശ്വസ്യേതി കഥിതേ തസ്മിൻപുത്രേണ ദുർമനാഃ।
ശ്വാസക്ഷാമേക്ഷണാ ദീനാ സുനീതിർവാക്യമബ്രവീത് ॥ **15** ॥ 557

സുനീതിരുവാച

സുരുചിഃ സത്യമാഹേദം മന്ദഭാഗ്യോഽസി പുത്രക।
ന ഹി പുൺയവതാം വത്സ സപത്നൈരേവമുച്യതേ ॥ **16** ॥ 558

നോദ്വേഗസ്താത കർത്തവ്യഃ
കൃതം യദ്ഭവതാ പുരാ।

തത്കോഽപഹർത്തും ശക്നോതി
ദാതും കശ്ചാകൃതം ത്വയാ ॥ **17** ॥ 559

തത്ത്വയാ നാത്ര കർത്തവ്യം ദുഃഖം തദ്വാക്യസംഭവം ॥ **18** ॥ 560

രാജാസനം രാജച്ഛത്രം വരാശ്ഗവരവാരണാഃ।
യസ്യ പുൺയാനി തസ്യൈതേ മത്വൈതച്ഛ്രുമ്യ പുത്രക ॥ **19** ॥ 561

അൻയജൻമകൃതൈഃ പുൺയൈഃ
സുരുച്യാം സുരുചിർനൃപഃ।
ഭാർയേതി പ്രോച്യതേ ചാൻയാ
മദ്വിധാ പുൺയവർജിതാ ॥ **20** ॥ 562

പുൺയോപചയസമ്പന്നസ്തസ്യാഃ പുത്രസ്തഥോത്തമഃ।
മമ പുത്രസ്തഥാ ജാതഃ സ്വൽപപുൺയോ ധ്രുവോ ഭവാൻ ॥ **21** ॥ 563

തഥാപി ദുഃഖം ന ഭവാൻ കർത്തുമർഹതി പുത്രക।
യസ്യ യാവത്സ തേനൈവ സ്വേന തുഷ്യതി മാനവഃ ॥ **22** ॥ 564

യദി തേ ദുഃഖമത്യർഥം സുരുച്യാ വചസാഭവത്।
തത്പുൺയോപചയേ യത്നം കുരു സർവഫലപ്രദേ ॥ **23** ॥ 565

സുശീലോ ഭവ ധർമാത്മാ മൈത്രഃ പ്രാണിഹിതേ രതഃ।
നിമ്നം യഥാപഃ പ്രവണാഃ പാത്രമായാന്തി സമ്പദഃ ॥ **24** ॥ 566

ധ്രുവ ഉവാച

അംബ യത്ത്വമിദം പ്രാഹ പ്രശമായ വചോ മമ।
നൈതദ്ദുർവചസാ ഭിന്നേ ഹൃദയേ മമ തിഷ്ഠതി ॥ **25** ॥ 567

സോഽഹം തഥാ യതിഷ്യാമി യഥാ സർവോത്തമോത്തമം।
സ്ഥാനം പ്രാപ്സ്യാമ്യശേഷാണാം ജഗതാമഭിപൂജിതം ॥ **26** ॥ 568

സുരുചിർദയിതാ രാജ്ഞസ്തസ്യാ ജാതോഽസ്മി നോദരാത് ।
പ്രഭാവം പശ്യ മേഽംബ ത്വം വൃദ്ധസ്യാപി തവോദരേ ॥ **27** ॥ 569

ഉത്തമഃ സ മമ ഭ്രാതാ യോ ഗർഭേണ ധൃതസ്തയാ ।
സ രാജാസനമാപ്നോതു പിത്രാ ദത്തം തഥാസ്തു തത് ॥ **28** ॥ 570

നാൻയദത്തമഭീപ്സാമി സ്ഥാനമംബ സ്വകർമണാ ।
ഇച്ഛാമി തദഹം സ്ഥാനം യന്ന പ്രാപ പിതാ മമ ॥ **29** ॥ 571

ശ്രീപരാശര ഉവാച

നിർജഗാമ ഗൃഹാൻമാതുരിത്യുക്ത്വാ മാതരം ധ്രുവഃ ।
പുരാച്ച നിർഗമ്യ തതസ്തദ്വാഹ്യോപവനം യയൗ ॥ **30** ॥ 572

സ ദദർശ മുനീംസ്തത്ര സപ്ത പൂർവാഗതാന്ധ്രുവഃ ।
കൃഷ്ണാജിനോത്തരീയേഷു വിഷ്ടരേഷു സമാസ്ഥിതാൻ ॥ **31** ॥ 573

സ രാജപുത്രസ്താൻസർവാൻപ്രണിപത്യാഭ്യഭാഷത ।
പ്രശ്നയാവനതഃ സമ്യഗഭിവാദനപൂർവകം ॥ **32** ॥ 574

ധ്രുവ ഉവാച

ഉത്താനപാദതനയം മാം നിബോധത സത്തമാഃ ।
ജാതം സുനീത്യാം നിർവദാദ്യുഷ്മാകം പ്രാപ്തമന്തികം ॥ **33** ॥ 575

ഋഷയ ഊചുഃ

ചതുഃപഞ്ചാബ്ദസംഭൂതോ ബാലസ്ത്വം നൃപനന്ദന ।
നിർവേദകാരണം കിഞ്ചിത്തവ നാദ്യാപി വർത്തതേ ॥ **34** ॥ 576

ന ചിന്ത്യം ഭവതഃ കിഞ്ചിദ്ധ്രിയതേ ഭൂപതിഃ പിതാ ।
ന ചൈവേഷ്ടവിയോഗാദി തവ പശ്യാമ ബാലക ॥ **35** ॥ 577

ശരീരേ ന ച തേ വ്യാധിരസ്മാഭിരുപലക്ഷ്യതേ।
നിർവേദഃ കിന്നിമിത്തസ്തേ കഥ്യതാം യദി വിദ്യതേ ॥ **36** ॥ 578

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതഃ സ കഥയാമാസ സുരുച്യാ യദുദാഹൃതം।
തന്നിശമ്യ തതഃ പ്രോചുർമുനയസ്തേ പരസ്പരം ॥ **37** ॥ 579

അഹോ ക്ഷാത്രം പരം തേജോ ബാലസ്യാപി യദക്ഷമാ।
സപത്ന്യാ മാതുരുക്തം യദ് ഹൃദയാന്നാപസർപതി ॥ **38** ॥ 580

ഭോ ഭോ ക്ഷത്രിയദായാദ നിർവേദാദ്യത്ത്വയാധുനാ।
കർതും വ്യവസിതം തന്നഃ കഥ്യതാം യദി രോചതേ ॥ **39** ॥ 581

യച്ച കാർയം തവാസ്മാഭിഃ സാഹായ്യമമിതദ്യുതേ।
തദുച്യതാം വിവക്ഷുസ്ത്വമസ്മാഭിരുപലക്ഷ്യസേ ॥ **40** ॥ 582

ധ്രുവ ഉവാച

നാഹമർഥമഭീപ്സാമി ന രാജ്യം ദ്വിജസത്തമാഃ।
തത്സ്ഥാനമേകമിച്ഛാമി ഭുക്തം നാന്യേന യത്പുരാ ॥ **41** ॥ 583

ഏതൻമേ ക്രിയതാം സമ്യക് കഥ്യതാം പ്രാപ്യതേ യഥാ।
സ്ഥാനമഗ്ര്യം സമസ്തേഭ്യഃ സ്ഥാനേഭ്യോ മുനിസത്തമാഃ ॥ **42** ॥ 584

മരീചിരുവാച

അനാരാധിതഗോവിന്ദൈർനരൈഃ സ്ഥാനം നൃപാത്മജ।
ന ഹി സമ്പ്രാപ്യതേ ശ്രേഷ്ഠം തസ്മാദാരാധയാച്യുതം ॥ **43** ॥ 585

അത്രിരുവാച

പരഃ പരാണാം പുരുഷോ യസ്യ തുഷ്ടോ ജനാർദനഃ।
സ പ്രാപ്നോത്യക്ഷയം സ്ഥാനമേതത്സത്യം മയോദിതം ॥ **44** ॥ 586

അംഗിരാ ഉവാച

യസ്യാന്തഃ സർവമേവേദമച്യുതസ്യാവ്യയാത്മനഃ।
തമാരാധയ ഗോവിന്ദം സ്ഥാനമഗ്ര്യം യദീച്ഛസി ॥ **45** ॥ 587

പുലസ്ത്യ ഉവാച

പരം ബ്രഹ്മ പരം ധാമ യോഽസൗ ബ്രഹ്മ തഥാ പരം।
തമാരാധ്യ ഹരിം യാതി മുക്തിമപ്യതിദുർലഭാം ॥ **46** ॥ 588

പുലഹ ഉവാച

ഐന്ദ്രമിന്ദ്രഃ പരം സ്ഥാനം യമാരാധ്യ ജഗത്പതിം।
പ്രാപ യജ്ഞപതിം വിഷ്ണും തമാരാധയ സുവ്രത ॥ **47** ॥ 589

ക്രതുരുവാച

യോ യജ്ഞപുരുഷോ യജ്ഞോ യോഗേശഃ പരമഃ പുമാൻ।
തസ്മിംസ്തുഷ്ടേ യദപ്രാപ്യം കിം തദസ്തി ജനാർദനേ ॥ **48** ॥ 590

വസിഷ്ഠ ഉവാച

പ്രാപ്നോഷ്യാരാധിതേ വിഷ്ണൗ
മനസാ യദ്യദിച്ഛസി।
ത്രൈലോക്യാന്തർഗതം സ്ഥാനം
കിമു വത്സോത്തമോത്തമം ॥ **49** ॥ 591

ധ്രുവ ഉവാച

ആരാധ്യഃ കഥിതോ ദേവോ ഭവദ്ഭിഃ പ്രണതസ്യ മേ।
മയാ തത്പരിതോഷായ യജ്ജപ്തവ്യം തദുച്യതാം ॥ **50** ॥ 592

യഥാ ചാരാധനം തസ്യ മയാ കാർയം മഹാത്മനഃ।
പ്രസാദസുമുഖാസ്തൻമേ കഥയന്തു മഹർഷയഃ ॥ **51** ॥ 593

ഋഷയ ഊചുഃ

രാജപുത്ര യഥാ വിഷ്ണോരാരാധനപരൈർനരൈഃ।
കാർയമാരാധനം തന്നോ യഥാവച്ഛ്രോതുമർഹസി ॥ **52** ॥ 594

ബാഹ്യാർഥാദഖിലാച്ചിത്തം ത്യാജയേത്പ്രഥമം നരഃ।
തസ്മിന്നേവ ജഗദ്ധാമ്നി തതഃ കുർവീത നിശ്ചലം ॥ **53** ॥ 595

ഏവമേകാഗ്രചിത്തേന തൻമയേന ധൃതാത്മനാ।
ജപ്തവ്യം യന്നിബോധൈതത്തന്നഃ പാർഥിവനന്ദനഃ ॥ **54** ॥ 596

ഹിരൺയഗർഭപുരുഷപ്രധാനാവ്യക്തരൂപിണേ।
ഓം നമോ വാസുദേവായ ശുദ്ധജ്ഞാനസ്വരൂപിണേ ॥ **55** ॥ 597

ഏതജ്ജജാപ ഭഗവാൻ ജപ്യം സ്വായംഭുവോ മനുഃ।
പിതാമഹസ്തവ പുരാ തസ്യ തുഷ്ടോ ജനാർദനഃ ॥ **56** ॥ 598

ദദൗ യഥാഭിലഷിതാം സിദ്ധിം ത്രൈലോക്യദുർലഭാം।
തഥാ ത്വമപി ഗോവിന്ദം തോഷയൈതത്സദാ ജപൻ ॥ **57** ॥ 599

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ഏകാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ദ്വാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

നിശമ്യൈതദശേഷേണ മൈത്രേയ നൃപതേഃ സുതഃ।
നിർജഗാമ വനാത്തസ്മാത്പ്രണിപത്യ സ താന്യൃഷീൻ ॥ **1** ॥ 600

കൃതകൃത്യമിവാത്മാനം മൻയമാനസ്തതോ ദ്വിജ।
മധുസംജ്ഞം മഹാപുൺയം ജഗാമ യമുനാതടം ॥ **2** ॥ 601

പുനശ്ച മധുസംജ്ഞേന ദൈത്യേനാധിഷ്ഠിതം യതഃ।
തതോ മധുവനം നാമ്നാ ഖ്യാതമത്ര മഹീതലേ ॥ **3** ॥ 602

ഹത്വാ ച ലവണം രക്ഷോ മധുപുത്രം മഹാബലം।
ശത്രുഘ്നോ മധുരാം നാമ പുരീം യത്ര ചകാര വൈ ॥ **4** ॥ 603

യത്ര വൈ ദേവദേവസ്യ സാന്നിധ്യം ഹരിമേധസഃ।
സർവപാപഹരേ തസ്മിംസ്തപസ്തീർഥേ ചകാര സഃ ॥ **5** ॥ 604

മരീചിമുഖ്യൈർമുനിഭിർയഥോദ്ദിഷ്ടമഭൂത്തഥാ।
ആത്മൻയശേഷദേവേശം സ്ഥിതം വിഷ്ണുമമൻയത ॥ **6** ॥ 605

അനൻയചേതസസ്തസ്യ ധ്യായതോ ഭഗവാൻഹരിഃ।
സർവഭൂതഗതോ വിപ്ര സർവഭാവഗതോഽഭവത് ॥ **7** ॥ 606

മനസ്യവസ്ഥിതേ തസ്മിൻവിഷ്ണൗ മൈത്രേയ യോഗിനഃ।
ന ശശാക ധരാ ഭാരമുദ്വോഢും ഭൂതധാരിണീ ॥ **8** ॥ 607

വാമപാദസ്ഥിതേ തസ്മിന്നനാമാർദ്ധന മേദിനീ।
ദ്വിതീയം ച നനാമാർദ്ധം ക്ഷിതേർദക്ഷിണതഃ സ്ഥിതേ ॥ **9** ॥ 608

പാദാംഗുഷ്ഠേന സമ്പീഡ്യ യദാ സ വസുധാം സ്ഥിതഃ।
തദാ സമസ്താ വസുധാ ചചാല സഹ പർവതൈഃ ॥ **10** ॥ 609

നദ്യോ നദാഃ സമുദ്രാശ്ച സങ്ക്ഷോഭം പരമം യയുഃ।
തത്ക്ഷോഭാദമരാഃ ക്ഷോഭം പരം ജഗ്മുർമഹാമുനേ ॥ **11** ॥ 610

യാമാ നാമ തദാ ദേവാ മൈത്രേയ പരമാകുലാഃ।
ഇന്ദ്രേണ സഹ സമ്മന്തർയ ധ്യാനഭംഗം പ്രചക്രമുഃ ॥ **12** ॥ 611

കൂഷ്മാണ്ഡാ വിവിധൈ രൂപൈർമഹേന്ദ്രേണ മഹാമുനേ।
സമാധിഭംഗമത്യന്തമാരബ്ധാഃ കർത്തുമാതുരാഃ ॥ **13** ॥ 612

സുനീതിർനാമ തൻമാതാ സാസ്ത്രാ തത്പുരതഃ സ്ഥിതാ।
പുത്രേതി കരുണാം വാചമാഹ മായാമയീ തദാ ॥ **14** ॥ 613

പുത്രകാസ്മാന്നിവർത്തസ്വ ശരീരാത്യയദാരുണാത്।
നിർബന്ധതോ മയാ ലബ്ധോ ബഹുഭിസ്ത്വം മനോരഥൈഃ ॥ **15** ॥ 614

ദീനാമേകാം പരിത്യക്തുമനാഥാം ന ത്വമർഹസി।
സപത്നീവചനാദ്വത്സ അഗതേസ്ത്വം ഗതിർമമ ॥ **16** ॥ 615

ക്വ ച ത്വം പഞ്ചവർഷീയഃ ക്വ ചൈതദ്ദാരുണം തപഃ।
നിവർതതാം മനഃ കഷ്ടാന്നിർബന്ധാത്ഫലവർജിതാത് ॥ **17** ॥ 616

കാലഃ ക്രീഡനകാനാന്തേ തദന്തേഽധ്യയനസ്യ തേ।
തതഃ സമസ്തഭോഗാനാം തദന്തേ ചേഷ്യതേ തപഃ ॥ **18** ॥ 617

കാലഃ ക്രീഡനകാനാം യസ്തവ ബാലസ്യ പുത്രക।
തസ്മിംസ്ത്വമിച്ഛസി തപഃ കിം നാശായാത്മനോ രതഃ ॥ **19** ॥ 618

മത്പ്രീതിഃ പരമോ ധർമോ വയോഽവസ്ഥാക്രിയാക്രമം।
അനുവർത്തസ്വ മാ മോഹാന്നിവർത്താസ്മാദധർമതഃ ॥ **20** ॥ 619

പരിത്യജതി വത്സാദ്യ യദ്യേതന്ന ഭവാംസ്തപഃ।
ത്യക്ഷ്യാമ്യഹമിഹ പ്രാണാംസ്തതോ വൈ പശ്യതസ്തവ ॥ **21** ॥ 620

ശ്രീപരാശര ഉവാച

താം പ്രലാപവതീമേവം ബാഷ്പാകുലവിലോചനാം।
സമാഹിതമനാ വിഷ്ണൗ പശ്യന്നപി ന ദൃഷ്ടവാൻ ॥ **22** ॥ 621

വത്സ വത്സ സുഘോരാണി രക്ഷാംസ്യേതാനി ഭീഷണേ।
വന്യേഭ്യുദ്യതശസ്ത്രാണി സമായാന്ത്യപഗമ്യതാം ॥ **23** ॥ 622

ഇത്യുക്ത്വാ പ്രയയൗ സാഥ രക്ഷാംസ്യാവിർബഭൂസ്തതഃ।
അഭ്യുദ്യതോഗ്രശസ്ത്രാണി ജ്വാലാമാലാകുലൈർമുഖൈഃ ॥ **24** ॥ 623

തതോ നാദാനതീവോഗ്രാൻരാജപുത്രസ്യ തേ പുരഃ।
മുമുചുർദീപ്തശസ്ത്രാണി ഭ്രാമയന്തോ നിശാചരാഃ ॥ **25** ॥ 624

ശിവാശ്ച ശതശോ നേദുഃ സജ്വാലാകവലൈർമുഖൈഃ।
ത്രാസായ തസ്യ ബാലസ്യ യോഗയുക്തസ്യ സർവദാ ॥ **26** ॥ 625

ഹൻയതാം ഹൻയതാമേഷ ഛിദ്യതാം ഛിദ്യതാമയം।
ഭക്ഷ്യതാം ഭക്ഷ്യതാം ചായമിത്യൂചുസ്തേ നിശാചരാഃ ॥ **27** ॥ 626

തതോ നാനാവിധാന്നാദാൻ സിംഹോഷ്ട്രമകരാനനാഃ।
ത്രാസായ രാജപുത്രസ്യ നേദുസ്തേ രജനീചരാഃ ॥ **28** ॥ 627

രക്ഷാംസി താനി തേ നാദാഃ ശിവാസ്താൻയായുധാനി ച।
ഗോവിന്ദാസക്തചിത്തസ്യ യയുർനേന്ദ്രിയഗോചരം ॥ **29** ॥ 628

ഏകാഗ്രചേതാഃ സതതം വിഷ്ണുമേവാത്മസംശ്രയം।
ദൃഷ്ടവാൻപൃഥിവീനാഥപുത്രോ നാൻയം കഥഞ്ചന ॥ **30** ॥ 629

തതഃ സർവാസു മായാസു വിലീനാസു പുനഃ സുരാഃ।
സങ്ക്ഷോഭം പരമം ജഗ്മുസ്തത്പരാഭവശങ്കിതാഃ ॥ **31** ॥ 630

തേ സമേത്യ ജഗദ്യോനിമനാദിനിധനം ഹരിം।
ശരൺയം ശരണം യാതാസ്തപസാ തസ്യ താപിതാഃ ॥ **32** ॥ 631

ദേവാ ഊചുഃ

ദേവദേവ ജഗന്നാഥ പരേശ പുരുഷോത്തമ।
ധ്രുവസ്യ തപസാ തപ്താസ്ത്വാം വയം ശരണം ഗതാഃ ॥ **33** ॥ 632

ദിനേ ദിനേ കലാലേശൈഃ ശശാങ്കഃ പൂർയതേ യഥാ।
തഥായം തപസാ ദേവ പ്രയാത്യൃദ്ധിമഹർനിശം ॥ **34** ॥ 633

ഔത്താനപാദിതപസാ വയമിത്ഥം ജനാർദന।
ഭീതാസ്ത്വാം ശരണം യാതാസ്തപസസ്തം നിവർതയ ॥ **35** ॥ 634

ന വിദ്മഃ കിം സ ശക്രത്വം സൂർയത്വം കിമഭീപ്സതി।
വിത്തപാംബുപസോമാനാം സാഭിലാഷഃ പദേഷു കിം ॥ **36** ॥ 635

തദസ്മാകം പ്രസീദേശ ഹൃദയാച്ഛൂൽയമുദ്ധര।
ഉത്താനപാദതനയം തപസഃ സന്നിവർത്തയ ॥ **37** ॥ 636

ശ്രീഭഗവാനുവാച

നേന്ദ്രത്വം ന ച സൂർയത്വം നൈവാംബുപധനേശതാം।
പ്രാർഥയത്യേഷ യം കാമം തം കരോമ്യഖിലം സുരാഃ ॥ **38** ॥ 637

യാത ദേവാ യഥാകാമം സ്വസ്ഥാനം വിഗതജ്വരാഃ।
നിവർത്തയാമ്യഹം ബാലം തപസ്യാസക്തമാനസം ॥ **39** ॥ 638

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുക്തോ ദേവദേവേന പ്രണമ്യ ത്രിദശാസ്തതഃ।
പ്രയയുഃ സ്വാനി ധിഷ്ണ്യാനി ശതക്രതുപുരോഗമാഃ ॥ **40** ॥ 639

ഭഗവാനപി സർവാത്മാ തൻമയത്വേന തോഷിതഃ।
ഗത്വാ ധ്രുവമുവാചേദം ചതുർഭുജവപുർഹരിഃ ॥ **41** ॥ 640

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഔത്താനപാദേ ഭദ്രം തേ തപസാ പരിതോഷിതഃ।
വരദോഽഹമനുപ്രാപ്തോ വരം വരയ സുവ്രത ॥ **42** ॥ 641

ബാഹ്യാർഥനിരപേക്ഷം തേ മയി ചിത്തം യദാഹിതം।
തുഷ്ടോഽഹം ഭവതസ്തേന തദ്വൃണീഷ്വ വരം പരം ॥ **43** ॥ 642

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ശ്രുത്വേത്ഥം ഗദിതം തസ്യ ദേവദേവസ്യ ബാലകഃ।
ഉൻമീലിതാക്ഷോ ദദൃശേ ധ്യാനദൃഷ്ടം ഹരിം പുരഃ ॥ **44** ॥ 643

ശംഖചക്രഗദാശാർംഗവരാസിധരമച്യുതം।
കിരീടിനം സമാലോക്യ ജഗാമ ശിരസാ മഹീം ॥ **45** ॥ 644

രോമാഞ്ചിതാംഗഃ സഹസാ സാധ്വസം പരമം ഗതഃ।
സ്തവായ ദേവദേവസ്യ സ ചക്രേ മാനസം ധ്രുവഃ ॥ **46** ॥ 645

കിം വദാമി സ്തുതാവസ്യ കേനോക്തേനാസ്യ സംസ്തുതിഃ।
ഇത്യാകുലമതിർദേവം തമേവ ശരണം യയൗ ॥ **47** ॥ 646

ധ്രുവ ഉവാച

ഭഗവൻയദി മേ തോഷം തപസാ പരമം ഗതഃ।
സ്തോതും തദഹമിച്ഛാമി വരമേനം പ്രയച്ഛ മേ ॥ **48** ॥ 647

[ബ്രഹ്മാദ്യൈർയസ്യ വേദജ്ഞേ -
ർജ്ഞായതേ യസ്യ നോ ഗതിഃ।
തം ത്വാം കഥമഹം ദേവ
സ്തോതും ശക്നോമി ബാലകഃ ॥] 648

[ത്വദ്ഭക്തിപ്രവണം ഹ്യേത -
ത്പരമേശ്വര മേ മനഃ।
സ്തോതും പ്രവൃത്തം ത്വത്പാദൗ
തത്ര പ്രജ്ഞാം പ്രയച്ഛ മേ ॥] 649

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ശംഖപ്രാന്തേന ഗോവിന്ദസ്തം പസ്പർശ കൃതാഞ്ജലിം।
ഉത്താനപാദതനയം ദ്വിജവർയ ജഗത്പതിഃ ॥ **49** ॥ 650

അഥ പ്രസന്നവദനഃ സ ക്ഷണാന്നൃപനന്ദനഃ।
തുഷ്ടാവ പ്രണതോ ഭൂത്വാ ഭൂതധാതാരമച്യുതം ॥ **50** ॥ 651

ധ്രുവ ഉവാച

ഭൂമിരാപോഽനലോ വായുഃ ഖം മനോ ബുദ്ധിരേവ ച।
ഭൂതാദിരാദിപ്രകൃതിർയസ്യ രൂപം നതോഽസ്മി തം ॥ **51** ॥ 652

ശുദ്ധഃ സൂക്ഷ്മോഽഖിലവ്യാപീ പ്രധാനാത്പരതഃ പുമാൻ।
യസ്യ രൂപം നമസ്തസ്മൈ പുരുഷായ ഗുണാശിനേ ॥ **52** ॥ 653

ഭൂരാദീനാം സമസ്താനാം ഗന്ധാദീനാം ച ശാശ്വതഃ।
ബുദ്ധ്യാദീനാം പ്രധാനസ്യ പുരുഷസ്യ ച യഃ പരഃ ॥ **53** ॥ 654

തം ബ്രഹ്മഭൂതമാത്മാനമശേഷജഗതഃ പതിം।
പ്രപദ്യേ ശരണം ശുദ്ധം ത്വദ്രൂപം പരമേശ്വര ॥ **54** ॥ 655

ബൃഹത്ത്വാദ്ബൃംഹണത്വാച്ച യദ്രൂപം ബ്രഹ്മസംജ്ഞിതം।
തസ്മൈ നമസ്തേ സർവാത്മൻയോഗിചിന്ത്യാവികാരിണേ ॥ **55** ॥ 656

സഹസ്രശീർഷാ പുരുഷഃ സഹസ്രാക്ഷഃ സഹസ്രപാത്।
സർവവ്യാപീ ഭുവഃ സ്പർശാദത്യതിഷ്ഠദ്ദശാംഗുലം ॥ **56** ॥ 657

യദ്ഭൂതം യച്ച വൈ ഭവ്യം പുരുഷോത്തമ തദ്ഭവാൻ।
ത്വത്തോ വിരാട് സ്വരാട് സമ്രാട് ത്വത്തശ്ചാപ്യധിപൂരുഷഃ ॥ **57** ॥ 658

അത്യരിച്യത സോഽധശ്ച തിർയഗൂർധ്വം ച വൈ ഭുവഃ।
ത്വത്തോ വിശ്വമിദം ജാതം ത്വത്തോ ഭൂതഭവിഷ്യതീ ॥ **58** ॥ 659

ത്വദ്രൂപധാരിണശ്ചാന്തർഭൂതം സർവമിദം ജഗത്।
ത്വത്തോ യജ്ഞഃ സർവഹുതഃ പൃഷദാജ്യം പശുർദ്വിധാ ॥ **59** ॥ 660

ത്വത്തഃ ഋചോഽഥ സാമാനി ത്വത്തശ്ഛന്ദാംസി ജജ്ഞിരേ।
ത്വത്തോ യജൂംഷ്യജായന്ത ത്വത്തോഽശ്വാശ്ചൈകതോ ദതഃ ॥ **60** ॥ 661

ഗാവസ്ത്വത്തഃ സമുദ്ഭൂതാ -
സ്ത്വത്തോഽജാ അവയോ മൃഗാഃ।
ത്വൻമുഖാദ്ബ്രാഹ്മണാസ്ത്വത്തോ
ബാഹോഃ ക്ഷത്രമജായത ॥ **61** ॥ 662

വൈശ്യാസ്തവോരുജാഃ ശൂദ്രാസ്തവ പദ്ഭ്യാം സമുദ്ഗതാഃ।
അക്ഷ്ണോഃ സൂര്യോഽനിലഃ പ്രാണാച്ചന്ദ്രമാ മനസസ്തവ ॥ **62** ॥ 663

പ്രാണോഽന്തഃ സുഷിരാജ്ജാതോ മുഖാദഗ്നിരജായത।
നാഭിതോ ഗഗനം ദ്യൗശ്ച ശിരസഃ സമവർതത ॥ **63** ॥ 664

ദിശഃ ശ്രോത്രാത്ക്ഷിതിഃ പദ്ഭ്യാം ത്വത്തഃ സർവമഭൂദിദം ॥ **64** ॥ 665

ൻയഗ്രോധഃ സുമഹാനൽപേ യഥാ ബീജേ വ്യവസ്ഥിതഃ।
സംയമേ വിശ്വമഖിലം ബീജഭൂതേ തഥാ ത്വയി ॥ **65** ॥ 666

ബീജാദങ്കുരസംഭൂതോ ൻയഗ്രോധസ്തു സമുത്ഥിതഃ।
വിസ്താരം ച യഥാ യാതി ത്വത്തഃ സൃഷ്ടൗ തഥാ ജഗത് ॥ **66** ॥ 667

യഥാ ഹി കദലീ നാൻയാ ത്വക്പത്രാദപി ദൃശ്യതേ।
ഏവം വിശ്വസ്യ നാൻയസ്ത്വം ത്വത്സ്ഥായീശ്വര ദൃശ്യതേ ॥ **67** ॥ 668

ഹ്ലാദിനീ സന്ധിനീ സംവിത്ത്വയ്യേകാ സർവസംസ്ഥിതൗ।
ഹ്ലാദതാപകരീ മിശ്രാ ത്വയി നോ ഗുണവർജിതേ ॥ **68** ॥ 669

പൃഥഗ്ഭൂതൈകഭൂതായ ഭൂതഭൂതായ തേ നമഃ।
പ്രഭൂതഭൂതഭൂതായ തുഭ്യം ഭൂതാത്മനേ നമഃ ॥ **69** ॥ 670

വ്യക്തം പ്രധാനപുരുഷൗ വിരാട് സമ്രാട് സ്വരാട് തഥാ।
വിഭാവ്യതേഽന്തഃകരണേ പുരുഷേഷ്വക്ഷയോ ഭവാൻ ॥ **70** ॥ 671

സർവസ്മിൻസർവഭൂതസ്ത്വം സർവഃ സർവസ്വരൂപധൃക്।
സർവം ത്വത്തസ്തതശ്ച ത്വം നമഃ സർവാത്മനേഽസ്തു തേ ॥ **71** ॥ 672

സർവാത്മകോഽസി സർവേശ സർവഭൂതസ്ഥിതോ യതഃ।
കഥയാമി തതഃ കിം തേ സർവം വേത്സി ഹൃദി സ്ഥിതം ॥ **72** ॥ 673

സർവാത്മൻസർവഭൂതേശ സർവസത്ത്വസമുദ്ഭവ।
സർവഭൂതോ ഭവാൻവേത്തി സർവസത്ത്വമനോരഥം ॥ **73** ॥ 674

യോ മേ മനോരഥോ നാഥ സഫലഃ സ ത്വയാ കൃതഃ।
തപശ്ച തപ്തം സഫലം യദ്ദൃഷ്ടോഽസി ജഗത്പതേ ॥ **74** ॥ 675

ശ്രീഭഗവാനുവാച

തപസസ്തത്ഫലം പ്രാപ്തം യദ്ദൃഷ്ടോഽഹം ത്വയാ ധ്രുവ ।
മദ്ദർശനം ഹി വിഫലം രാജപുത്ര ന ജായതേ ॥ **75** ॥ 676

വരം വരയ തസ്മാത്ത്വം യഥാഭിമതമാത്മനഃ ।
സർവം സമ്പദ്യതേ പുംസാം മയി ദൃഷ്ടിപഥം ഗതേ ॥ **76** ॥ 677

ധ്രുവ ഉവാച

ഭഗവൻഭൂതഭവ്യേശ സർവസ്യാസ്തേ ഭവാൻ ഹൃദി ।
കിമജ്ഞാതം തവ ബ്രഹ്മൻമനസാ യൻമയേക്ഷിതം ॥ **77** ॥ 678

തഥാപി തുഭ്യം ദേവേശ കഥയിഷ്യാമി യൻമയാ ।
പ്രാർഥ്യതേ ദുർവിനീതേന ഹൃദയേനാതിദുർലഭം ॥ **78** ॥ 679

കിം വാ സർവജഗത്സ്രഷ്ടഃ പ്രസന്നേ ത്വയി ദുർലഭം ।
ത്വത്പ്രസാദഫലം ഭുങ്ക്തേ ത്രൈലോക്യം മഘവാനപി ॥ **79** ॥ 680

നൈതദ്രാജാസനം യോഗ്യമജാതസ്യ മമോദരാത് ।
ഇതിഗർവാദവോചൻമാം സപത്നീ മാതുരുച്ചകൈഃ ॥ **80** ॥ 681

ആധാരഭൂതം ജഗതഃ സർവേഷാമുത്തമോത്തമം ।
പ്രാർഥയാമി പ്രഭോ സ്ഥാനം ത്വത്പ്രസാദാദതോഽവ്യയം ॥ **81** ॥ 682

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യത്ത്വയാ പ്രാർഥ്യതേ സ്ഥാന -
മേതത്പ്രാപ്സ്യതി വൈ ഭവാൻ ।
ത്വയാഽഹം തോഷിതഃ പൂർവ -
മൻയജൻമനി ബാലക ॥ **82** ॥ 683

ത്വമാസീർബ്രാഹ്മണഃ പൂർവം മയ്യേകാഗ്രമതിഃ സദാ ।
മാതാപിത്രോശ്ച ശുശ്രൂഷുർനിജധർമാനുപാലകഃ ॥ **83** ॥ 684

കാലേന ഗച്ഛതാ മിത്രം രാജപുത്രസ്തവാഭവത് ।
യൗവനേഽഖിലഭോഗാഢ്യോ ദർശനീയോജ്ജ്വലാകൃതിഃ ॥ **84** ॥ 685

തത്സംഗാത്തസ്യ താമൃദ്ധിമവലോക്യാതിദുർലഭാം ।
ഭവേയം രാജപുത്രോഽഹമിതി വാംഛാ ത്വയാ കൃതാ ॥ **85** ॥ 686

തതോ യഥാഭിലഷിതാ പ്രാപ്താ തേ രാജപുത്രതാ ।
ഉത്താനപാദസ്യ ഗൃഹേ ജാതോഽസി ധ്രുവ ദുർലഭേ ॥ **86** ॥ 687

അൻയേഷാം ദുർലഭം സ്ഥാനം കുലേ സ്വായംഭുവസ്യ യത് ॥ **87** ॥ 688

തസ്യൈതദപരം ബാല യേനാഹം പരിതോഷിതഃ ।
മാമാരാധ്യ നരോ മുക്തിമവാപ്നോത്യവിലംബിതാം ॥ **88** ॥ 689

മയ്യർപിതമനാ ബാല കിമു സ്വർഗാദികം പദം ॥ **89** ॥ 690

ത്രൈലോക്യാദധികേ സ്ഥാനേ സർവതാരാഗ്രഹാശ്രയഃ ।
ഭവിഷ്യതി ന സന്ദേഹോ മത്പ്രസാദാദ്ഭവാന്ധ്രുവ ॥ **90** ॥ 691

സൂർയാത്സോമാത്തഥാ ഭൗമാത്സോമപുത്രാദ്ബൃഹസ്പതേഃ ।
സിതാർകതനയാദീനാം സർവർക്ഷാണാം തഥാ ധ്രുവ ॥ **91** ॥ 692

സപ്തർഷീണാമശേഷാണാം യേ ച വൈമാനികാഃ സുരാഃ ।
സർവേഷാമുപരി സ്ഥാനം തവ ദത്തം മയാ ധ്രുവ ॥ **92** ॥ 693

കേചിച്ചതുർയുഗം യാവത്കേചിൻമൻവന്തരം സുരാഃ ।
തിഷ്ഠന്തി ഭവതോ ദത്താ മയാ വൈ കൽപസംസ്ഥിതിഃ ॥ **93** ॥ 694

സുനീതിരപി തേ മാതാ ത്വദാസന്നാതിനിർമലാ ।
വിമാനേ താരകാ ഭൂത്വാ താവത്കാലം നിവത്സ്യതി ॥ **94** ॥ 695

യേ ച ത്വാം മാനവാഃ പ്രാതഃ സായം ച സുസമാഹിതാഃ।
കീർത്തയിഷ്യന്തി തേഷാം ച മഹത്പുണ്യം ഭവിഷ്യതി ॥ **95** ॥ 696

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവം പൂർവം ജഗന്നാഥാദ്ദേവദേവാജ്ജനാർദനാത്।
വരം പ്രാപ്യ ധ്രുവഃ സ്ഥാനമധ്യാസ്തേ സ മഹാമതേ ॥ **96** ॥ 697

സ്വയം ശുശ്രൂഷണാദ്ധർമ്യാൻമാതാപിത്രോശ്ച വൈ തഥാ।
ദ്വാദശാക്ഷരമാഹാത്മ്യാത്തപസശ്ച പ്രഭാവതഃ ॥ **97** ॥ 698

തസ്യാഭിമാനമൃദ്ധിം ച മഹിമാനം നിരീക്ഷ്യ ഹി।
ദേവാസുരാണാമാചാർയഃ ശ്ലോകമത്രോശനാ ജഗൗ ॥ **98** ॥ 699

അഹോഽസ്യ തപസോ വീർയമഹോഽസ്യ തപസഃ ഫലം।
യദേനം പുരതഃ കൃത്വാ ധ്രുവം സപ്തർഷയഃ സ്ഥിതാഃ ॥ **99** ॥ 700

ധ്രുവസ്യ ജനനീ ചേയം സുനീതിർനാമ സൂനൃതാ।
അസ്യാശ്ച മഹിമാനം കഃ ശക്നുതോ വർണയിതും ഭുവി ॥ **100** ॥ 701

ത്രൈലോക്യാശ്രയതാം പ്രാപ്തം പരം സ്ഥാനം സ്ഥിരായതി।
സ്ഥാനം പ്രാപ്താ പരം ധൃത്വാ യാ കുക്ഷിവിവരേ ധ്രുവം ॥ **101** ॥ 702

യശ്ചൈതത്കീർത്തയേന്നിത്യം ധ്രുവസ്യാരോഹണം ദിവി।
സർവപാപവിനിർമുക്തഃ സ്വർഗലോകേ മഹീയതേ ॥ **102** ॥ 703

സ്ഥാനഭ്രംശം ന ചാപ്നോതി ദിവി വാ യദി വാ ഭുവി।
സർവകൽയാണസംയുക്തോ ദീർഘകാലം സ ജീവതി ॥ **103** ॥ 704

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ദ്വാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ത്രയോദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ധ്രുവാച്ഛിഷ്ടിം ച ഭവ്യം ച ഭവ്യാച്ഛംഭുർവ്യജായത।
ശിഷ്ടേരാധത്ത സുച്ഛായാ പഞ്ചപുത്രാനകൽമഷാൻ ॥ **1** ॥ 705

രിപും രിപുഞ്ജയം വിപ്രം വൃകലം വൃകതേജസം।
രിപോരാധത്ത ബൃഹതീ ചാക്ഷുഷം സർവതേജസം ॥ **2** ॥ 706

അജീജനത്പുഷ്കരിണ്യാം
വാരുണ്യാം ചാക്ഷുഷോ മനും।
പ്രജാപതേരാത്മജായാം
വീരണസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **3** ॥ 707

മനോരജായന്ത ദശ നഡ്വലായാം മഹൗജസഃ।
കന്യായാം തപതാം ശ്രേഷ്ഠ വൈരാജസ്യ പ്രജാപതേഃ ॥ **4** ॥ 708

കുരുഃ പുരുഃ ശതദ്യുമ്നസ്തപസ്വീ സത്യവാംഛുചിഃ।
അഗ്നിഷ്ടോമോഽതിരാത്രശ്ച സുദ്യുമ്നശ്ചേതി തേ നവ।
അഭിമന്യുശ്ച ദശമോ നഡ്വലായാം മഹൗജസഃ ॥ **5** ॥ 709

കുരോരജനയത്പുത്രാൻ ഷഡാഗ്നേയീ മഹാപ്രഭാൻ।
അംഗം സുമനസം ഖ്യാതിം ക്രതുമംഗിരസം ശിബിം ॥ **6** ॥ 710

അംഗാത്സുനീഥാപത്യം വൈ വേനമേകമജായത।
പ്രജാർഥമൃഷയസ്തസ്യ മമന്ഥുർദക്ഷിണം കരം ॥ **7** ॥ 711

വേനസ്യ പാണൗ മഥിതേ സംബഭൂവ മഹാമുനേ।
വൈൻയോ നാമ മഹീപാലോ യഃ പൃഥുഃ പരികീർത്തിതഃ ॥ **8** ॥ 712

യേന ദുഗ്ധാ മഹീ പൂർവം പ്രജാനാം ഹിതകാരണാത് ॥ **9** ॥ 713

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

കിമർഥം മഥിതഃ പാണിർവേനസ്യ പരമർഷിഭിഃ।
യത്ര ജജ്ഞേ മഹാവീർയഃ സ പൃഥുർമുനിസത്തമ ॥ **10** ॥ 714

ശ്രീപരാശര ഉവാച

സുനീഥാ നാമ യാ കൻയാ മൃത്യോഃ പ്രഥമതോഽഭവത്।
അംഗസ്യ ഭാർയാ സാ ദത്താ തസ്യാം വേനോ വ്യജായത ॥ **11** ॥ 715

സ മാതാമഹദോഷേണ തേന മൃത്യോഃ സുതാത്മജഃ।
നിസർഗാദേഷ മൈത്രേയ ദുഷ്ട ഏവ വ്യജായത ॥ **12** ॥ 716

അഭിഷിക്തോ യദാ രാജ്യേ സ വേനഃ പരമർഷിഭിഃ।
ഘോഷയാമാസ സ തദാ പൃഥിവ്യാം പൃഥിവീപതിഃ ॥ **13** ॥ 717

ന യഷ്ടവ്യം ന ദാതവ്യം
ന ഹോതവ്യം കഥഞ്ചന।
ഭോക്തോ യജ്ഞസ്യ കസ്ത്വൻയോ
ഹ്യഹം യജ്ഞപതിഃ പ്രഭുഃ ॥ **14** ॥ 718

തതസ്തമൃഷയഃ പൂർവം സമ്പൂജ്യ പൃഥിവീപതിം।
ഊചുഃ സാമകലം വാക്യം മൈത്രേയ സമുപസ്ഥിതാഃ ॥ **15** ॥ 719

ഋഷയ ഊചുഃ

ഭോ ഭോ രാജൻ ശൃണുഷ്വ ത്വം യദ്വദാമ മഹീപതേ।
രാജ്യദേഹോപകാരായ പ്രജാനാം ച ഹിതം പരം ॥ **16** ॥ 720

ദീർഘസത്രേണ ദേവേശം സർവയജ്ഞേശ്വരം ഹരിം।
പൂജയിഷ്യാമ ഭദ്രം തേ തസ്യാംശസ്തേ ഭവിഷ്യതി ॥ **17** ॥ 721

യജ്ഞേന യജ്ഞപുരുഷോ വിഷ്ണുഃ സമ്പ്രീണിതോ നൃപ।
അസ്മാഭിർഭവതഃ കാമാൻസർവാനേവ പ്രദാസ്യതി ॥ **18** ॥ 722

യജ്ഞൈർയജ്ഞേശ്വരോ യേഷാം
രാഷ്ട്രേ സമ്പൂജ്യതേ ഹരിഃ।
തേഷാം സർവേപ്സിതാവാപ്തിം
ദദാതി നൃപ ഭൂഭൃതാം ॥ **19** ॥ 723

വേന ഉവാച

മത്തഃ കോഽഭ്യധികോഽന്യോഽസ്തി കശ്ചാരാധ്യോ മമാപരഃ।
കോഽയം ഹരിരിതി ഖ്യാതോ യോ വോ യജ്ഞേശ്വരോ മതഃ ॥ **20** ॥ 724

ബ്രഹ്മാ ജനാർദനഃ ശംഭുരിന്ദ്രോ വായുർയമോ രവിഃ।
ഹുതഭുഗ്വരുണോ ധാതാ പൂഷാ ഭൂമിർനിശാകരഃ ॥ **21** ॥ 725

ഏതേ ചാന്യേ ച യേ ദേവാഃ ശാപാനുഗ്രഹകാരിണഃ।
നൃപസ്യൈതേ ശരീരസ്ഥാഃ സർവദേവമയോ നൃപഃ ॥ **22** ॥ 726

ഏവം ജ്ഞാത്വാ മയാജ്ഞപ്തം യദ്യഥാ ക്രിയതാം തഥാ।
ന ദാതവ്യം ന യഷ്ടവ്യം ന ഹോതവ്യം ച ഭോ ദ്വിജാഃ ॥ **23** ॥ 727

ഭർതൃശുശ്രൂഷണം ധർമോ യഥാ സ്ത്രീണാം പരോ മതഃ।
മമാജ്ഞാപാലനം ധർമോ ഭവതാം ച തഥാ ദ്വിജാഃ ॥ **24** ॥ 728

ഋഷയ ഊചുഃ

ദേഹ്യനുജ്ഞാം മഹാരാജ മാ ധർമോ യാതു സങ്ക്ഷയം।
ഹവിഷാം പരിണാമോഽയം യദേതദഖിലം ജഗത് ॥ **25** ॥ 729

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇതി വിജ്ഞാപ്യമാനോഽപി സ വേനഃ പരമർഷിഭിഃ।
യദാ ദദാതി നാനുജ്ഞാം പ്രോക്തഃ പ്രോക്തഃ പുനഃ പുനഃ ॥ **26** ॥ 730

തതസ്തേ മുനയഃ സർവേ കോപാമർഷസമൻവിതാഃ।
ഹൻയതാം ഹൻയതാം പാപ ഇത്യൂചുസ്തേ പരസ്പരം ॥ **27** ॥ 731

യോ യജ്ഞപുരുഷം വിഷ്ണുമനാദിനിധനം പ്രഭും।
വിനിന്ദത്യധമാചാരോ ന സ യോഗ്യോ ഭുവഃ പതിഃ ॥ **28** ॥ 732

ഇത്യുക്ത്വാ മന്ത്രപൂതൈസ്തൈഃ
കുശൈർമുനിഗണാ നൃപം।
നിജഘ്നുർനിഹതം പൂർവം
ഭഗവന്നിന്ദനാദിനാ ॥ **29** ॥ 733

തതശ്ച മുനയോ രേണും ദദൃശുഃ സർവതോ ദ്വിജ।
കിമേതദിതി ചാസന്നാൻപപ്രച്ഛുസ്തേ ജനാംസ്തദാ ॥ **30** ॥ 734

ആഖ്യാതം ച ജനൈസ്തേഷാം ചോരീഭൂതൈരരാജകേ।
രാഷ്ട്രേ തു ലോകൈരാരബ്ധം പരസ്വാദാനമാതുരൈഃ ॥ **31** ॥ 735

തേഷാമുദീർണവേഗാനാം ചോരാണാം മുനിസത്തമാഃ।
സുമഹാൻ ദൃശ്യതേ രേണുഃ പരവിത്താപഹാരിണാം ॥ **32** ॥ 736

തതഃ സമ്മന്തർയ തേ സർവേ മുനയസ്തസ്യ ഭൂഭൃതഃ।
മമന്ഥുരൂരും പുത്രാർഥമനപത്യസ്യ യത്നതഃ ॥ **33** ॥ 737

മഥ്യമാനാത്സമുത്തസ്ഥൗ തസ്യോരോഃ പുരുഷഃ കില।
ദഗ്ധസ്ഥൂണാപ്രതീകാശഃ ഖർവ്വാടാസ്യോഽതിഹ്രസ്വകഃ ॥ **34** ॥ 738

കിം കരോമീതി താൻസർവാൻസ വിപ്രാനാഹ ചാതുരഃ।
നിഷീദേതി തമൂചുസ്തേ നിഷാദസ്തേന സോഽഭവത് ॥ **35** ॥ 739

തതസ്തത്സംഭവാ ജാതാ വിന്ധ്യശൈലനിവാസിനഃ।
നിഷാദാ മുനിശാർദൂല പാപകർമോപലക്ഷണാഃ ॥ **36** ॥ 740

തേന ദ്വാരേണ തത്പാപം നിഷ്ക്രാന്തം തസ്യ ഭൂപതേഃ।
നിഷാദാസ്തേ തതോ ജാതാ വേനകൽമഷനാശനാഃ ॥ **37** ॥ 741

തസ്യൈവ ദക്ഷിണം ഹസ്തം മമന്ഥുസ്തേ തതോ ദ്വിജാഃ ॥ **38** ॥ 742

മഥ്യമാനേ ച തത്രാഭൂത്പൃഥുർവൈൻയഃ പ്രതാപവാൻ।
ദീപ്യമാനഃ സ്വവപുഷാ സാക്ഷാദഗ്നിരിവ ജ്വലൻ ॥ **39** ॥ 743

ആദ്യമാജഗവം നാമ ഖാത്പപാത തതോ ധനുഃ।
ശരാശ്ച ദിവ്യാ നഭസഃ കവചം ച പപാത ഹ ॥ **40** ॥ 744

തസ്മിൻ ജാതേ തു ഭൂതാനി സമ്പ്രഹൃഷ്ടാനി സർവശഃ ॥ **41** ॥ 745

സത്പുത്രേണൈവ ജാതേന വേനോഽപി ത്രിദിവം യയൗ।
പുന്നാമ്നോ നരകാത് ത്രാതഃ സുതേന സുമഹാത്മനാ ॥ **42** ॥ 746

തം സമുദ്രാശ്ച നദ്യശ്ച രത്നാൻയാദായ സർവശഃ।
തോയാനി ചാഭിഷേകാർഥം സർവാൺയേവോപതസ്ഥിരേ ॥ **43** ॥ 747

പിതാമഹശ്ച ഭഗവാന്ദേവൈരാംഗിരസൈഃ സഹ।
സ്ഥാവരാണി ച ഭൂതാനി ജംഗമാനി ച സർവശഃ।
സമാഗമ്യ തദാ വൈൻയമഭ്യസിഞ്ചന്നരാധിപം ॥ **44** ॥ 748

ഹസ്തേ തു ദക്ഷിണേ ചക്രം ദൃഷ്ട്വാ തസ്യ പിതാമഹഃ।
വിഷ്ണോരംശം പൃഥും മത്വാ പരിതോഷം പരം യയൗ ॥ **45** ॥ 749

വിഷ്ണുചക്രം കരേ ചിഹ്നം സർവേഷാം ചക്രവർതിനാം ।
ഭവത്യവ്യാഹതോ യസ്യ പ്രഭാവസ്ത്രിദശൈരപി ॥ **46** ॥ 750

മഹതാ രാജരാജ്യേന പൃഥുർവൈന്യഃ പ്രതാപവാൻ ।
സോഽഭിഷിക്തോ മഹാതേജാ വിധിവദ്ധർമകോവിദൈഃ ॥ **47** ॥ 751

പിത്രാഽപരഞ്ജിതാസ്തസ്യ പ്രജാസ്തേനാനുരഞ്ജിതാഃ ।
അനുരാഗാത്തതസ്തസ്യ നാമ രാജേത്യജായത ॥ **48** ॥ 752

ആപസ്തസ്തംഭിരേ ചാസ്യ സമുദ്രമഭിയാസ്യതഃ ।
പർവതാശ്ച ദദുർമാർഗം ധ്വജഭംഗശ്ച നാഭവത് ॥ **49** ॥ 753

അകൃഷ്ടപച്യാ പൃഥിവീ സിദ്ധ്യന്ത്യന്നാനി ചിന്തയാ ।
സർവകാമദുഘാ ഗാവഃ പുടകേ പുടകേ മധു ॥ **50** ॥ 754

തസ്യ വൈ ജാതമാത്രസ്യ യജ്ഞേ പൈതാമഹേ ശുഭേ ।
സൂതഃ സൂത്യാം സമുത്പന്നഃ സൗത്യേഽഹനി മഹാമതിഃ ॥ **51** ॥ 755

തസ്മിന്നേവ മഹായജ്ഞേ ജജ്ഞേ പ്രാജ്ഞോഽഥ മാഗധഃ ।
പ്രോക്തൗ തദാ മുനിവരൈസ്താവുഭൗ സൂതമാഗധൗ ॥ **52** ॥ 756

സ്തൂയതാമേഷ നൃപതിഃ പൃഥുർവേന്യഃ പ്രതാപവാൻ ।
കർമൈതദനുരൂപം വാം പാത്രം സ്തോത്രസ്യ ചാപരം ॥ **53** ॥ 757

തതസ്താവൂചതുർവിപ്രാൻസർവാനേവ കൃതാഞ്ജലീ ।
അദ്യ ജാതസ്യ നോ കർമ ജ്ഞായതേഽസ്യ മഹീപതേഃ ॥ **54** ॥ 758

ഗുണാ ന ചാസ്യ ജ്ഞായന്തേ ന ചാസ്യ പ്രഥിതം യശഃ ।
സ്തോത്രം കിമാശ്രയം ത്വസ്യ കാർയമസ്മാഭിരുച്യതാം ॥ **55** ॥ 759

ഋഷയ ഊചുഃ

കരിഷ്യത്യേഷ യത്കർമ ചക്രവർതീ മഹാബലഃ।
ഗുണാ ഭവിഷ്യാ യേ ചാസ്യ തൈരയം സ്തൂയതാം നൃപഃ ॥ **56** ॥ 760

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതഃ സ നൃപതിസ്തോഷം തച്ഛ്രുത്വാ പരമം യയൗ।
സദ്ഗുണൈഃ ശ്ലാഘ്യതാമേതി തസ്മാൽലഭ്യാ ഗുണാ മമ ॥ **57** ॥ 761

തസ്മാദ്യദദ്യ സ്തോത്രേണ ഗുണനിർവർണനം ത്വിമൗ।
കരിഷ്യേതേ കരിഷ്യാമി തദേവാഹം സമാഹിതഃ ॥ **58** ॥ 762

യദിമൗ വർജനീയം ച കിഞ്ചിദത്ര വദിഷ്യതഃ।
തദഹം വർജയിഷ്യാമീത്യേവം ചക്രേ മതിം നൃപഃ ॥ **59** ॥ 763

അഥ തൗ ചക്രതുഃ സ്തോത്രം പൃഥോർവൈൻയസ്യ ധീമതഃ।
ഭവിഷ്യൈഃ കർമഭിഃ സമ്യക് സുസ്വരൗ സൂതമാഗധൗ ॥ **60** ॥ 764

സത്യവാഗ്ദാനശീലോഽയം സത്യസന്ധോ നരേശ്വരഃ।
ഹ്രീമാൻമൈത്രഃ ക്ഷമാശീലോ വിക്രാന്തോ ദുഷ്ടശാസനഃ ॥ **61** ॥ 765

ധർമജ്ഞശ്ച കൃതജ്ഞശ്ച ദയാവാൻ പ്രിയഭാഷകഃ।
മാൻയാൻമാനയിതാ യജ്വാ ബ്രഹ്മണ്യഃ സാധുസമ്മതഃ ॥ **62** ॥ 766

സമഃ ശത്രൗ ച മിത്രേ ച വ്യവഹാരസ്ഥിതൗ നൃപഃ ॥ **63** ॥ 767

സൂതേനോക്തൗൻ ഗുണാനിത്ഥം സ തദാ മാഗധേന ച।
ചകാര ഹൃദി താദൃക് ച കർമണാ കൃതവാനസൗ ॥ **64** ॥ 768

തതസ്തു പൃഥിവീപാലഃ പാലയൻപൃഥിവീമിമാം।
ഇയാജ വിവിധൈർയജ്ഞൈർമഹദ്ഭിർഭൂരിദക്ഷിണൈഃ ॥ **65** ॥ 769

തം പ്രജാഃ പൃഥിവീനാഥമുപതസ്ഥുഃ ക്ഷുധാർദിതാഃ।
ഓഷധീഷു പ്രണഷ്ടാസു തസ്മിൻകാലേ ഹ്യരാജകേ।
തമൂചുസ്തേ നതാഃ പൃഷ്ടാസ്തത്രാഗമനകാരണം ॥ **66** ॥ 770

പ്രജാ ഊചുഃ

അരാജകേ നൃപശ്രേഷ്ഠ ധരിത്ര്യാ സകലൗഷധീഃ।
ഗ്രസ്താസ്തതഃ ക്ഷയം യാന്തി പ്രജാഃ സർവാഃ പ്രജേശ്വര ॥ **67** ॥ 771

ത്വന്നോ വൃത്തിപ്രദോ ധാത്രാ പ്രജാപാലോ നിരൂപിതഃ।
ദേഹി നഃ ക്ഷുത്പരീതാനാം പ്രജാനാം ജീവനൗഷധീഃ ॥ **68** ॥ 772

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതസ്തു നൃപതിർദിവ്യമാദായാജഗവം ധനുഃ।
ശരാംശ്ച ദിവ്യാൻകുപിതഃ സോൻവധാവദ്വസുന്ധരാം ॥ **69** ॥ 773

തതോ നനാശ ത്വരിതാ ഗൗർഭൂത്വാ ച വസുന്ധരാ।
സാ ലോകാൻബ്രഹ്മലോകാദീൻസന്ത്രാസാദഗമൻമഹീ ॥ **70** ॥ 774

യത്ര യത്ര യയൗ ദേവീ സാ തദാ ഭൂതധാരിണീ।
തത്ര തത്ര തു സാ വൈൻയം ദദൃശേഽഭ്യുദ്യതായുധം ॥ **71** ॥ 775

തതസ്തം പ്രാഹ വസുധാ പൃഥും പൃഥുപരാക്രമം।
പ്രവേപമാനാ തദ്ത്രാണപരിത്രാണപരായണാ ॥ **72** ॥ 776

പൃഥിവ്യുവാച

സ്ത്രീവധേ ത്വം മഹാപാപം കിം നരേന്ദ്ര ന പശ്യസി।
യേന മാം ഹന്തുമത്യർഥം പ്രകരോഷി നൃപോദ്യമം ॥ **73** ॥ 777

പൃഥുരുവാച

ഏകസ്മിൻ യത്ര നിധനം പ്രാപിതേ ദുഷ്ടകാരിണി।
ബഹൂനാം ഭവതി ക്ഷേമം തസ്യ പുൺയപ്രദോ വധഃ ॥ **74** ॥ 778

പൃഥിവ്യുവാച

പ്രജാനാമുപകാരായ യദി മാം ത്വം ഹനിഷ്യസി।
ആധാരഃ കഃ പ്രജാനാം തേ നൃപശ്രേഷ്ഠ ഭവിഷ്യതി ॥ **75** ॥ 779

പൃഥുരുവാച

ത്വാം ഹത്വാ വസുധേ ബാണൈർമച്ഛാസനപരാങ്മുഖീം।
ആത്മയോഗബലേനേമാ ധാരയിഷ്യാമ്യഹം പ്രജാഃ ॥ **76** ॥ 780

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതഃ പ്രണമ്യ വസുധാ തം ഭൂയഃ പ്രാഹ പാർഥിവം।
പ്രവേപിതാംഗീ പരമം സാധ്വസം സമുപാഗതാ ॥ **77** ॥ 781

പൃഥിവ്യുവാച

ഉപായതഃ സമാരബ്ധാഃ സർവേ സിദ്ധ്യന്ത്യുപക്രമാഃ।
തസ്മാദ്വദാമ്യുപായം തേ തം കുരുഷ്വ യദീച്ഛസി ॥ **78** ॥ 782

സമസ്താ യാ മയാ ജീർണാ നരനാഥ മഹൗഷധീഃ।
യദീച്ഛസി പ്രദാസ്യാമി താഃ ക്ഷീരപരിണാമിനീഃ ॥ **79** ॥ 783

തസ്മാത്പ്രജാഹിതാർഥായ മമ ധർമഭൃതാം വര।
തം തു വത്സം കുരുഷ്വ ത്വം ക്ഷരേയം യേന വത്സലാ ॥ **80** ॥ 784

സമാം ച കുരു സർവത്ര യേന ക്ഷീരം സമന്തതഃ।
വരൗഷധീബീജഭൂതം ബീജം സർവത്ര ഭാവയേ ॥ **81** ॥ 785

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തത ഉത്സാരയാമാസ
ശൈലാൻ ശതസഹസ്രശഃ।
ധനുഷ്കോട്യാ തദാ വൈൻയ -
സ്തേന ശൈലാ വിവർദ്ധിതാഃ ॥ **82** ॥ 786

ന ഹി പൂർവവിസർഗേ വൈ വിഷമേ പൃഥിവീതലേ।
പ്രവിഭാഗഃ പുരാണാം വാ ഗ്രാമാണാം വാ പുരാഽഭവത് ॥ **83** ॥ 787

ന സസ്യാനി ന ഗോരക്ഷ്യം ന കൃഷിർന വണിക്പഥഃ।
വൈൻയാത്പ്രഭൃതി മൈത്രേയ സർവസ്യൈതസ്യ സംഭവഃ ॥ **84** ॥ 788

യത്ര യത്ര സമം ത്വസ്യാ ഭൂമേരാസീദ്ദ്വിജോത്തമ।
തത്ര തത്ര പ്രജാഃ സർവാ നിവാസം സമരോചയൻ ॥ **85** ॥ 789

ആഹാരഃ ഫലമൂലാനി പ്രജാനാമഭവത്തദാ।
കൃച്ഛ്രേണ മഹതാ സോഽപി പ്രണഷ്ടാസ്വോഷധീഷു വൈ ॥ **86** ॥ 790

സ കൽപയിത്വാ വത്സം തു മനും സ്വായംഭുവം പ്രഭും।
സ്വപാണൗ പൃഥിവീനാഥോ ദുദോഹ പൃഥിവീം പൃഥുഃ।
സസ്യജാതാനി സർവാണി പ്രജാനാം ഹിതകാമ്യയാ ॥ **87** ॥ 791

തേനാന്നേന പ്രജാസ്താത വർതന്തേഽദ്യാപി നിത്യശഃ ॥ **88** ॥ 792

പ്രാണപ്രദാതാ സ പൃഥുർയസ്മാദ്ഭൂമേരഭൂത്പിതാ।
തതസ്തു പൃഥിവീസംജ്ഞാമവാപാഖിലധാരിണീ ॥ **89** ॥ 793

തതശ്ച ദേവൈർമുനിഭിർദൈത്യൈ രക്ഷോഭിരദ്രിഭിഃ।
ഗന്ധർവൈരുരഗൈർയക്ഷൈഃ പിതൃഭിസ്തരുഭിസ്തഥാ ॥ **90** ॥ 794

തത്തത്പാത്രമുപാദായ തത്തദ്ദുഗ്ധം മുനേ പയഃ।
വത്സദോഗ്ധ്യവിശേഷാശ്ച തേഷാം തദ്യോനയോഽഭവൻ ॥ **91** ॥ 795

സൈഷാ ധാത്രീ വിധാത്രീ ച ധാരിണീ പോഷണീ തഥാ।
സർവസ്യ തു തതഃ പൃഥ്വീ വിഷ്ണുപാദതലോദ്ഭവാ ॥ **92** ॥ 796

ഏവം പ്രഭാവസ്സ പൃഥുഃ പുത്രോ വേനസ്യ വീർയവാൻ।
ജജ്ഞേ മഹീപതിഃ പൂർവോ രാജാഭൂജ്ജനരഞ്ജനാത് ॥ **93** ॥ 797

യ ഇദം ജൻമ വൈൻയസ്യ പൃഥോഃ സംകീർത്തയേന്നരഃ।
ന തസ്യ ദുഷ്കൃതം കിഞ്ചിത്ഫലദായി പ്രജായതേ ॥ **94** ॥ 798

ദുസ്സ്വപ്നോപശമം നൃണാം ശൃൺവതാമേതദുത്തമം।
പൃഥോർജൻമ പ്രഭാവശ്ച കരോതി സതതം നൃണാം ॥ **95** ॥ 799

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ത്രയോദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ചതുർദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

പൃഥോഃ പുത്രൗ തു ധർമജ്ഞൗ
ജജ്ഞാതേഽന്തർദ്ധിവാദിനൗ ।
ശിഖണ്ഡിനീ ഹവിർധാന -
മന്തർധാനാദ്വ്യജായത ॥ **1** ॥ 800

ഹവിർധാനാത് ഷഡാഗ്നേയീ ധിഷണാഽജനയത്സുതാൻ ।
പ്രാചീനബർഹിഷം ശുക്രം ഗയം കൃഷ്ണം വ്രജാജിനൗ ॥ **2** ॥ 801

പ്രാചീനബർഹിർഭഗവാൻമഹാനാസീത്പ്രജാപതിഃ ।
ഹവിർധാനാൻമഹാഭാഗ യേന സംവർധിതാഃ പ്രജാഃ ॥ **3** ॥ 802

പ്രാചീനാഗ്രാഃ കുശാസ്തസ്യ പൃഥിവ്യാം വിശ്രുതാ മുനേ ।
പ്രാചീനബർഹിരഭവത്ഖ്യാതോ ഭുവി മഹാബലഃ ॥ **4** ॥ 803

സമുദ്രതനയായാം തു കൃതദാരോ മഹീപതിഃ ।
മഹതസ്തപസഃ പാരേ സവർണായാം മഹാമതേ ॥ **5** ॥ 804

സവർണാധത്ത സാമുദ്രീ ദശ പ്രാചീനബർഹിഷഃ ।
സർവേ പ്രചേതസോ നാമ ധനുർവേദസ്യ പാരഗാഃ ॥ **6** ॥ 805

അപൃഥഗ്ധർമചരണാസ്തേഽതപ്യന്ത മഹത്തപഃ ।
ദശവർഷസഹസ്രാണി സമുദ്രസലിലേശയാഃ ॥ **7** ॥ 806

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

യദർഥം തേ മഹാത്മാനസ്തപസ്തേപുർമഹാമുനേ।
പ്രചേതസഃ സമുദ്രാംഭസ്യേതദാഖ്യാതുമർഹസി ॥ **8** ॥ 807

ശ്രീപരാശര ഉവാച

പിത്രാ പ്രചേതസഃ പ്രോക്താഃ പ്രജാർഥമമിതാത്മനാ।
പ്രജാപതിനിയുക്തേന ബഹുമാനപുരസ്സരം ॥ **9** ॥ 808

പ്രാചീനബർഹിരുവാച

ബ്രഹ്മണാ ദേവദേവേന സമാദിഷ്ടോഽസ്മ്യഹം സുതാഃ।
പ്രജാഃ സംവർദ്ധനീയാസ്തേ മയാ ചോക്തം തഥേതി തത് ॥ **10** ॥ 809

തൻമമ പ്രീതയേ പുത്രാഃ പ്രജാവൃദ്ധിമതന്ദ്രിതാഃ।
കുരുധ്വം മാനനീയാ വഃ സമ്യഗാജ്ഞാ പ്രജാപതേഃ ॥ **11** ॥ 810

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതസ്തേ തത്പിതുഃ ശ്രുത്വാ വചനം നൃപനന്ദനാഃ।
തഥേത്യുക്ത്വാ ച തം ഭൂയഃ പപ്രച്ഛുഃ പിതരം മുനേ ॥ **12** ॥ 811

പ്രചേതസ ഊചുഃ

യേന താത പ്രജാവൃദ്ധൗ സമർഥാഃ കർമണാ വയം।
ഭവേമ തത് സമസ്തം നഃ കർമ വ്യാഖ്യാതുമർഹസി ॥ **13** ॥ 812

പിതോവാച

ആരാധ്യ വരദം വിഷ്ണുമിഷ്ടപ്രാപ്തിമസംശയം।
സമേതി നാൻയഥാ മർത്യഃ കിമൻയത്കഥയാമി വഃ ॥ **14** ॥ 813

തസ്മാത്പ്രജാവിവൃദ്ധ്യർഥം സർവഭൂതപ്രഭും ഹരിം।
ആരാധയത ഗോവിന്ദം യദി സിദ്ധിമഭീപ്സഥ ॥ **15** ॥ 814

ധർമമർഥം ച കാമം ച മോക്ഷം ചാൻവിച്ഛതാം സദാ।
ആരാധനീയോ ഭഗവാനനാദിപുരുഷോത്തമ ॥ **16** ॥ 815

യസ്മിന്നാരാധിതേ സർഗം ചകാരാദൗ പ്രജാപതിഃ।
തമാരാധ്യാച്യുതം വൃദ്ധിഃ പ്രജാനാം വോ ഭവിഷ്യതി ॥ **17** ॥ 816

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യേവമുക്താസ്തേ പിത്രാ പുത്രാഃ പ്രചേതസോ ദശ।
മഗ്നാഃ പയോധിസലിലേ തപസ്തേപുഃ സമാഹിതാഃ ॥ **18** ॥ 817

ദശവർഷസഹസ്രാണി ൻയസ്തചിത്താ ജഗത്പതൗ।
നാരായണേ മുനിശ്രേഷ്ഠ സർവലോകപരായണേ ॥ **19** ॥ 818

തത്രൈവാവസ്ഥിതാ ദേവ -
മേകാഗ്രമനസോ ഹരിം।
തുഷ്ടുവുർയസ്സ്തുതഃ കാമാൻ
സ്തോതുരിഷ്ടാൻപ്രയച്ഛതി ॥ **20** ॥ 819

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

സ്തവം പ്രചേതസോ വിഷ്ണോഃ
സമുദ്രാംഭസി സംസ്ഥിതാഃ।
ചക്രുസ്തൻമേ മുനിശ്രേഷ്ഠ
സുപുൺയം വക്തുമർഹസി ॥ **21** ॥ 820

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ശൃണു മൈത്രേയ ഗോവിന്ദം യഥാപൂർവം പ്രചേതസഃ।
തുഷ്ടുവുസ്തൻമയീഭൂതാഃ സമുദ്രസലിലേശയാഃ ॥ **22** ॥ 821

പ്രചേതസ ഊചുഃ

നതാഃ സ്മ സർവവചസാം പ്രതിഷ്ഠാ യത്ര ശാശ്വതീ।
തമാദ്യന്തമശേഷസ്യ ജഗതഃ പരമം പ്രഭും ॥ **23** ॥ 822

ജ്യോതിരാദ്യമനൗപമ്യമൺവനന്തമപാരവത്।
യോനിഭൂതമശേഷസ്യ സ്ഥാവരസ്യ ചരസ്യ ച ॥ **24** ॥ 823

യസ്യാഹഃ പ്രഥമം രൂപമരൂപസ്യ തഥാ നിശാ।
സന്ധ്യാ ച പരമേശസ്യ തസ്മൈ കാലാത്മനേ നമഃ ॥ **25** ॥ 824

ഭുജ്യതേഽനുദിനം ദേവൈഃ പിതൃഭിശ്ച സുധാത്മകഃ।
ജീവഭൂതഃ സമസ്തസ്യ തസ്മൈ സോമാത്മനേ നമഃ ॥ **26** ॥ 825

യസ്തമാംസ്യത്തി തീവ്രാത്മാ പ്രഭാഭിർഭാസയന്നഭഃ।
ധർമശീതാംഭസാം യോനിസ്തസ്മൈ സൂർയാത്മനേ നമഃ ॥ **27** ॥ 826

കാഠിൻയവാൻ യോ ബിഭർത്തി ജഗദേതദശേഷതഃ।
ശബ്ദാദിസംശ്രയോ വ്യാപീ തസ്മൈ ഭൂമ്യാത്മനേ നമഃ ॥ **28** ॥ 827

യദ്യോനിഭൂതം ജഗതോ ബീജം യത്സർവദേഹിനാം।
തത്തോയരൂപമീശസ്യ നമാമോ ഹരിമേധസഃ ॥ **29** ॥ 828

യോ മുഖം സർവദേവാനാം ഹവ്യഭുൿ കവ്യഭുൿ തഥാ।
പിതൃണാം ച നമസ്തസ്മൈ വിഷ്ണവേ പാവകാത്മനേ ॥ **30** ॥ 829

പഞ്ചധാവസ്ഥിതോ ദേഹേ യശ്ചേഷ്ടാം കുരുതേഽനിശം।
ആകാശയോനിർഭഗവാംസ്തസ്മൈ വായ്വാത്മനേ നമഃ ॥ **31** ॥ 830

അവകാശമശേഷാണാം ഭൂതാനാം യഃ പ്രയച്ഛതി।
അനന്തമൂർതിമാംഛുദ്ധസ്തസ്മൈ വ്യോമാത്മനേ നമഃ ॥ **32** ॥ 831

സമസ്തേന്ദ്രിയസർഗസ്യ യഃ സദാ സ്ഥാനമുത്തമം।
തസ്മൈ ശബ്ദാദിരൂപായ നമഃ കൃഷ്ണായ വേധസേ ॥ **33** ॥ 832

ഗൃഹ്ണാതി വിഷയാന്നിത്യമിന്ദ്രിയാത്മാ ക്ഷരാക്ഷരഃ।
യസ്തസ്മൈ ജ്ഞാനമൂലായ നതാഃ സ്മ ഹരിമേധസേ ॥ **34** ॥ 833

ഗൃഹീതാനിന്ദ്രിയൈരർഥാനാത്മനേ യഃ പ്രയച്ഛതി।
അന്തഃകരണരൂപായ തസ്മൈ വിശ്വാത്മനേ നമഃ ॥ **35** ॥ 834

യസ്മിന്നനന്തേ സകലം വിശ്വം യസ്മാത്തഥോദ്ഗതം।
ലയസ്ഥാനം ച യസ്തസ്മൈ നമഃ പ്രകൃതിധർമിണേ ॥ **36** ॥ 835

ശുദ്ധഃ സ~മ്ലക്ഷ്യതേ ഭ്രാന്ത്യാ ഗുണവാനിവ യോഽഗുണഃ।
തമാത്മരൂപിണം ദേവം നതാഃ സ്മ പുരുഷോത്തമം ॥ **37** ॥ 836

അവികാരമജം ശുദ്ധം നിർഗുണം യന്നിരഞ്ജനം।
നതാഃ സ്മ തത്പരം ബ്രഹ്മ വിഷ്ണോർയത്പരമം പദം ॥ **38** ॥ 837

അദീർഘഹ്രസ്വമസ്ഥൂലമനൺവശ്യാമലോഹിതം।
അസ്നേഹച്ഛായമതനുമസക്തമശരീരിണം ॥ **39** ॥ 838

അനാകാശമസംസ്പർശമഗന്ധമരസം ച യത്।
അചക്ഷുശ്രോത്രമചലമവാക്പാണിമമാനസം ॥ **40** ॥ 839

അനാമഗോത്രമസുഖമതേജസ്കമഹേതുകം।
അഭയം ഭ്രാന്തിരഹിതമനിദ്രമജരാമരം ॥ **41** ॥ 840

അരജോഽശബ്ദമമൃതമപ്ലുതം യദസംവൃതം।
പൂർവാപരേ ന വൈ യസ്മിംസ്തദ്വിഷ്ണോഃ പരമം പദം ॥ **42** ॥ 841

പരമേശത്വഗുണവത്സർവഭൂതമസംശ്രയം।
നതാഃ സ്മ തത്പദം വിഷ്ണോർജിഹ്വാദൃഗ്ഭോചരം ന യത് ॥ **43** ॥ 842

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവം പ്രചേതസോ വിഷ്ണും സ്തുവന്തസ്തത്സമാധയഃ।
ദശവർഷസഹസ്രാണി തപശ്ചേരുർമഹാർണവേ ॥ **44** ॥ 843

തതഃ പ്രസന്നോ ഭഗവാംസ്തേഷാമന്തർജലേ ഹരിഃ।
ദദൗ ദർശനമുന്നിദ്രനീലോത്പലദലച്ഛവിഃ ॥ **45** ॥ 844

പതത്രിരാജമാരൂഢമവലോക്യ പ്രചേതസഃ।
പ്രണിപേതുഃ ശിരോഭിസ്തം ഭക്തിഭാരാവനാമിതൈഃ ॥ **46** ॥ 845

തതസ്താനാഹ ഭഗവാന്ദ്രിയതാമീപ്സിതോ വരഃ।
പ്രസാദസുമുഖോഽഹം വോ വരദഃ സമുപസ്ഥിതഃ ॥ **47** ॥ 846

തതസ്തമൂചുർവരദം പ്രണിപത്യ പ്രചേതസഃ।
യഥാ പിത്രാ സമാദിഷ്ടം പ്രജാനാം വൃദ്ധികാരണം ॥ **48** ॥ 847

സ ചാപി ദേവസ്തം ദത്ത്വാ യഥാഭിലഷിതം വരം।
അന്തർധാനം ജഗാമാശു തേ ച നിശ്ചക്രമുർജലാത് ॥ **49** ॥ 848

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ചതുർദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തപശ്ചരത്സു പൃഥിവീം പ്രചേതഃസു മഹീരുഹാഃ।
അരക്ഷ്യമാണാമാവവുർബഭൂവാഥ പ്രജാക്ഷയഃ ॥ **1** ॥ 849

നാശകൻമരുതോ വാതും വൃതം ഖമഭവദ്രുമൈഃ।
ദശവർഷസഹസ്രാണി ന ശേകുശ്ചേഷ്ടിതും പ്രജാഃ ॥ **2** ॥ 850

താന്ദൃഷ്ട്വാ ജലനിഷ്ക്രാന്താഃ സർവേ ക്രുദ്ധാഃ പ്രചേതസഃ।
മുഖേഭ്യോ വായുമഗ്നിം ച ത്യേഽസൃജൻ ജാതമൻയവഃ ॥ **3** ॥ 851

ഉൻമൂലാനഥ താൻവൃക്ഷാൻകൃത്വാ വായുരശോഷയത്।
താനഗ്നിരദഹദ്ഘോരസ്തത്രാഭൂദ്രുമസങ്ക്ഷയഃ ॥ **4** ॥ 852

ദ്രുമക്ഷയമഥോ ദൃഷ്ട്വാ കിഞ്ചിച്ഛിഷ്ടേഷു ശാഖിഷു।
ഉപഗമ്യാബ്രവീദേതാൻ രാജാ സോമഃ പ്രജാപതീൻ ॥ **5** ॥ 853

കോപം യച്ഛത രാജാനഃ ശൃണുധ്വം ച വചോ മമ।
സന്ധാനം വഃ കരിഷ്യാമി സഹ ക്ഷിതിരുഹൈരഹം ॥ **6** ॥ 854

രത്നഭൂതാ ച കൻയേയം വാർക്ഷേയീ വരവർണിനീ।
ഭവിഷ്യജ്ജാനതാ പൂർവം മയാ ഗോഭിർവിവർദ്ധിതാ ॥ **7** ॥ 855

മാരിഷാ നാമ നാമ്നൈഷാ വൃക്ഷാണാമിതി നിർമിതാ।
ഭാർയാം വോഽസ്തു മഹാഭാഗാ ധ്രുവം വംശവിവർദ്ധിനീ ॥ **8** ॥ 856

യുഷ്മാകം തേജസോഽർദ്ധേന മമ ചാർദ്ധേന തേജസഃ।
അസ്യാമുത്പത്സ്യതേ വിദ്വാന്ദക്ഷോ നാമ പ്രജാപതിഃ ॥ **9** ॥ 857

മമ ചാംശേന സംയുക്തോ യുഷ്മത്തേജോമയേന വൈ।
തേജസാഗ്നിസമോ ഭൂയഃ പ്രജാഃ സംവർദ്ധയിഷ്യതി ॥ **10** ॥ 858

കണ്ഡുർനാമ മുനിഃ പൂർവമാസീദ്വേദവിദാം വരഃ।
സുരമ്യേ ഗോമതീതീരേ സ തേപേ പരമം തപഃ ॥ **11** ॥ 859

തത്ക്ഷോഭായ സുരേന്ദ്രേണ പ്രമ്ലോചാഖ്യാ വരാപ്സരാഃ।
പ്രയുക്താ ക്ഷോഭയാമാസ തമൃഷിം സാ ശുചിസ്മിതാ ॥ **12** ॥ 860

ക്ഷോഭിതഃ സ തയാ സാർദ്ധം വർഷാണാമധികം ശതം।
അതിഷ്ഠൻമന്ദരദ്രോണ്യാം വിഷയാസക്തമാനസഃ ॥ **13** ॥ 861

തം സാ പ്രാഹ മഹാഭാഗ ഗന്തുമിച്ഛാമ്യഹം ദിവം।
പ്രസാദസുമുഖോ ബ്രഹ്മന്നനുജ്ഞാം ദാതുമർഹസി ॥ **14** ॥ 862

തയൈവമുക്തഃ സ മുനിസ്തസ്യാമാസക്തമാനസഃ।
ദിനാനി കതിചിദ്ഭദ്രേ സ്ഥീയതാമിത്യഭാഷത ॥ **15** ॥ 863

ഏവമുക്താ തതസ്തേന സാഗ്രം വർഷശതം പുനഃ।
ബുഭുജേ വിഷയാംസ്തൻവീ തേന സാകം മഹാത്മനാ ॥ **16** ॥ 864

അനുജ്ഞാം ദേഹി ഭഗവൻ വ്രജാമി ത്രിദശാലയം।
ഉക്തസ്തഥേതി സ പുനഃ സ്ഥീയതാമിത്യഭാഷത ॥ **17** ॥ 865

പുനർഗതേ വർഷശതേ സാധികേ സാ ശുഭാനനാ।
യാമീത്യാഹ ദിവം ബ്രഹ്മൻപ്രണയസ്മിതശോഭനം ॥ **18** ॥ 866

ഉക്തസ്തയൈവം സ മുനിരുപഗുഹ്യായതേക്ഷണാം।
ഇഹാസ്യതാം ക്ഷണം സുഭ്രു ചിരകാലം ഗമിഷ്യസി ॥ **19** ॥ 867

സാ ക്രീഡമാനാ സുശ്രോണീ സഹ തേനർഷിണാ പുനഃ।
ശതദ്വയം കിഞ്ചിദൂനം വർഷാണാമൻവതിഷ്ഠത ॥ **20** ॥ 868

ഗമനായ മഹാഭാഗ ദേവരാജനിവേശനം।
പ്രോക്തഃ പ്രോക്തസ്തയാ തൻവ്യാ സ്ഥീയതാമിത്യഭാഷത ॥ **21** ॥ 869

തസ്യ ശാപഭയാദ്ഭീതാ ദാക്ഷിണ്യേന ച ദക്ഷിണാ।
പ്രോക്താ പ്രണയഭംഗാർത്തിവേദിനീ ന ജഹൗ മുനിം ॥ **22** ॥ 870

തയാ ച രമതസ്തസ്യ പരമർഷേരഹർനിശം।
നവം നവമഭൂത്പ്രേമ മൻമഥാവിഷ്ടചേതസഃ ॥ **23** ॥ 871

ഏകദാ തു ത്വരായുക്തോ നിശ്ചക്രാമോടജാൻമുനിഃ।
നിഷ്ക്രാമന്തം ച കുത്രേതി ഗമ്യതേ പ്രാഹ സാ ശുഭാ ॥ **24** ॥ 872

ഇത്യുക്തഃ സ തയാ പ്രാഹ
പരിവൃത്തമഹഃ ശുഭേ।
സന്ധ്യോപാസ്തിം കരിഷ്യാമി
ക്രിയാലോപോഽന്യഥാ ഭവേത് ॥ **25** ॥ 873

തതഃ പ്രഹസ്യ സുദതീ തം സാ പ്രാഹ മഹാമുനിം।
കിമദ്യ സർവധർമജ്ഞ പരിവൃത്തമഹസ്തവ ॥ **26** ॥ 874

ബഹൂനാം വിപ്ര വർഷാണാം പരിവൃത്തമഹസ്തവ।
ഗതമേതന്ന കുരുതേ വിസ്മയം കസ്യ കഥ്യതാം ॥ **27** ॥ 875

മുനിരുവാച

പ്രാതസ്ത്വമാഗതാ ഭദ്രേ നദീതീരമിദം ശുഭം।
മയാ ദൃഷ്ടാസി തൻവംഗി പ്രവിഷ്ടാസി മമാശ്രമം ॥ **28** ॥ 876

ഇയം ച വർതതേ സന്ധ്യാ പരിണാമമഹർഗതം।
ഉപഹാസഃ കിമർഥോഽയം സദ്ഭാവഃ കഥ്യതാം മമ ॥ **29** ॥ 877

പ്രമ്ലോചോവാച

പ്രത്യൂഷസ്യാഗതാ ബ്രഹ്മൻ സത്യമേതന്ന തൻമൃഷാ।
നൻവസ്യ തസ്യ കാലസ്യ ഗതാൻയബ്ദശതാനി തേ ॥ **30** ॥ 878

സോമ ഉവാച

തതസ്സസാധ്വസോ വിപ്രസ്താം പപ്രച്ഛായതേക്ഷണാം।
കഥ്യതാം ഭീരു കഃ കാലസ്ത്വയാ മേ രമതഃ സഹ ॥ **31** ॥ 879

പ്രമ്ലോചോവാച

സപ്തോത്തരാൺയതീതാനി നവവർഷശതാനി തേ।
മാസാശ്ച ഷട്തഥൈവാൻയത്സമതീതം ദിനത്രയം ॥ **32** ॥ 880

ഋഷിരുവാച

സത്യം ഭീരു വദസ്യേതത്പരിഹാസോഽഥ വാ ശുഭേ।
ദിനമേകമഹം മൻയേ ത്വയാ സാർദ്ധമിഹാസിതം ॥ **33** ॥ 881

പ്രമ്ലോചോവാച

വദിഷ്യാമ്യനൃതം ബ്രഹ്മൻകഥമത്ര തവാന്തികേ।
വിശേഷേണാദ്യ ഭവതാ പൃഷ്ടാ മാർഗാനുവർതിനാ ॥ **34** ॥ 882

സോമ ഉവാച

നിശമ്യ തദ്വചഃ സത്യം സ മുനിർനൃപനന്ദനാഃ।
ധിഗ്ധിങ് മാമിത്യതീവേത്ഥം നിനിന്ദാത്മാനമാത്മനാ ॥ **35** ॥ 883

മുനിരുവാച

തപാംസി മമ നഷ്ടാനി ഹതം ബ്രഹ്മവിദാം ധനം।
ഹതോ വിവേകഃ കേനാപി യോഷിൻമോഹായ നിർമിതാ ॥ **36** ॥ 884

ഊർമിഷട്കാതിഗം ബ്രഹ്മ ജ്ഞേയമാത്മജയേന മേ।
മതിരേഷാ ഹൃതാ യേന ധിക് തം കാമം മഹാഗ്രഹം ॥ **37** ॥ 885

വ്രതാനി വേദവേദ്യാപ്തികാരണാൻയഖിലാനി ച।
നരകഗ്രാമമാർഗേണ സംഗേനാപഹൃതാനി മേ ॥ **38** ॥ 886

വിനിന്ദ്യേത്ഥം സ ധർമജ്ഞഃ സ്വയമാത്മാനമാത്മനാ।
താമപ്സരസമാസീനാമിദം വചനമബ്രവീത് ॥ **39** ॥ 887

ഗച്ഛ പാപേ യഥാകാമം യത്കാർയം തത്കൃതം ത്വയാ।
ദേവരാജസ്യ മത്ക്ഷോഭം കുർവന്ത്യാ ഭാവചേഷ്ടിതൈഃ ॥ **40** ॥ 888

ന ത്വാം കരോമ്യഹം ഭസ്മ ക്രോധതീവ്രേണ വഹ്നിനാ।
സതാം സപ്തപദം മൈത്രമുഷിതോഽഹം ത്വയാ സഹ ॥ **41** ॥ 889

അഥവാ തവ കോ ദോഷഃ കിം വാ കുപ്യാമ്യഹം തവ।
മമൈവ ദോഷോ നിതരാം യേനാഹമജിതേന്ദ്രിയഃ ॥ **42** ॥ 890

യയാ ശക്രപ്രിയാർഥിൻയാ കൃതോ മേ തപസോ വ്യയഃ।
ത്വയാ ധിക്കൃതാം മഹാമോഹമഞ്ജൂഷാം സുജുഗുപ്സിതാം ॥ **43** ॥ 891

സോമ ഉവാച

യാവദിത്ഥം സ വിപ്രർഷിസ്താം ബ്രവീതി സുമധ്യമാം।
താവദ്ഗലത്സ്വേദജലാ സാ ബഭൂവാതിവേപഥുഃ ॥ **44** ॥ 892

പ്രവേപമാനാം സതതം സ്വിന്നഗാത്രലതാം സതീം।
ഗച്ഛ ഗച്ഛേതി സക്രോധമുവാച മുനിസത്തമഃ ॥ **45** ॥ 893

സാ തു നിർഭർത്സിതാ തേന വിനിഷ്ക്രമ്യ തദാശ്രമാത് ।
ആകാശഗാമിനീ സ്വേദം മമാർജ തരുപൽലവൈഃ ॥ **46** ॥ 894

നിർമാർജമാനാ ഗാത്രാണി ഗലത്സ്വേദജലാനി വൈ ।
വൃക്ഷാദ്വൃക്ഷം യയൗ ബാലാ തദഗ്രാരുണപൽലവൈഃ ॥ **47** ॥ 895

ഋഷിണാ യസ്തദാ ഗർഭസ്തസ്യാ ദേഹേ സമാഹിതഃ ।
നിർജഗാമ സ രോമാഞ്ചസ്വേദരൂപീ തദംഗതഃ ॥ **48** ॥ 896

തം വൃക്ഷാ ജഗൃഹുർഗർഭമേകം ചക്രേ തു മാരുതഃ ।
മയാ ചാപ്യായിതോ ഗോഭിഃ സ തദാ വവൃധേ ശനൈഃ ॥ **49** ॥ 897

വൃക്ഷാഗ്രഗർഭസംഭൂതാ മാരിഷാഖ്യാ വരാനനാ ।
താം പ്രദാസ്യന്തി വോ വൃക്ഷാഃ കോപ ഏഷ പ്രശാമ്യതാം ॥ **50** ॥ 898

കണ്ഡോരപത്യമേവം സാ വൃക്ഷേഭ്യശ്ച സമുദ്ഗതാ ।
മമാപത്യം തഥാ വായോഃ പ്രമ്ലോചാതനയാ ച സാ ॥ **51** ॥ 899

ശ്രീപരാശര ഉവാച

സ ചാപി ഭഗവാൻ കണ്ഡുഃ ക്ഷീണേ തപസി സത്തമഃ ।
പുരുഷോത്തമാഖ്യം മൈത്രേയ വിഷ്ണോരായതനം യയൗ ॥ **52** ॥ 900

തത്രൈകാഗ്രമതിർഭൂത്വാ ചകാരാരാധനം ഹരേഃ ।
ബ്രഹ്മപാരമയം കുർവഞ്ജപമേകാഗ്രമാനസഃ ।
ഊർധ്വബാഹുർമഹായോഗീ സ്ഥിത്വാസൗ ഭൂപനന്ദനാഃ ॥ **53** ॥ 901

പ്രചേതസ ഊചുഃ

ബ്രഹ്മപാരം മുനേഃ ശ്രോതുമിച്ഛാമഃ പരമം സ്തവം ।
ജപതാ കണ്ഡുനാ ദേവോ യേനാരാധ്യത കേശവഃ ॥ **54** ॥ 902

സോമ ഉവാച

പാരം പരം വിഷ്ണുരപാരപാരഃ
പരഃ പരേഭ്യഃ പരമാർഥരൂപീ ।
സ ബ്രഹ്മപാരഃ പരപാരഭൂതഃ
പരഃ പരാണാമപി പാരപാരഃ ॥ **55** ॥ 903

സ കാരണം കാരണതസ്തതോഽപി
തസ്യാപി ഹേതുഃ പരഹേതുഹേതുഃ ।
കാർയേഷു ചൈവം സഹ കർമകർത്യ -
രൂപൈരശേഷൈരവതീഹ സർവം ॥ **56** ॥ 904

ബ്രഹ്മ പ്രഭുർബ്രഹ്മ സ സർവഭൂതോ
ബ്രഹ്മ പ്രജാനാം പതിരച്യുതോഽസൗ ।
ബ്രഹ്മാവ്യയം നിത്യമജം സ വിഷ്ണു -
രപക്ഷയാദ്യൈരഖിലൈരസംഗി ॥ **57** ॥ 905

ബ്രഹ്മാക്ഷരമജം നിത്യം യഥാഽസൗ പുരുഷോത്തമഃ ।
തഥാ രാഗാദയോ ദോഷാഃ പ്രയാന്തു പ്രശമം മമ ॥ **58** ॥ 906

ഏതദ്ബ്രഹ്മപരാഖ്യം വൈ സംസ്തവം പരമം ജപൻ ।
അവാപ പരമാം സിദ്ധിം സ തമാരാധ്യ കേശവം ॥ **59** ॥ 907

[ഇമം സ്തവം യഃ പഠതി
ശൃണുയാദ്വാപി നിത്യശഃ ।
സ കാമദോഷൈരഖിലൈ -
ർമുക്തഃ പ്രാപ്നോതി വാംഛിതം ॥] 908

ഇയം ച മാരിഷാ പൂർവമാസീദ്യാ താം ബ്രവീമി വഃ ।
കാർയഗൗരവമേതസ്യാഃ കഥനേ ഫലദായി വഃ ॥ **60** ॥ 909

അപുത്രാ പ്രാഗിയം വിഷ്ണും മൃതേ ഭർത്തരി സത്തമാ ।
ഭൂപപത്നീ മഹാഭാഗാ തോഷയാമാസ ഭക്തിതഃ ॥ **61** ॥ 910

ആരാധിതസ്തയാ വിഷ്ണുഃ പ്രാഹ പ്രത്യക്ഷതാം ഗതഃ ।
വരം വൃണീഷ്വേതി ശുഭേ സാ ച പ്രാഹാത്മവാംഛിതം ॥ **62** ॥ 911

ഭഗവൻബാലവൈധവ്യാദ് വൃഥാജൻമാഹമീദൃശീ ।
മന്ദഭാഗ്യാ സമുദ്ഭൂതാ വിഫലാ ച ജഗത്പതേ ॥ **63** ॥ 912

ഭവന്തു പതയഃ ശ്ലാഘ്യാ മമ ജൻമനി ജൻമനി ।
ത്വത്പ്രസാദാത്തഥാ പുത്രഃ പ്രജാപതിസമോഽസ്തു മേ ॥ **64** ॥ 913

കുലം ശീലം വയഃ സത്യം ദാക്ഷിണ്യം ക്ഷിപ്രകാരിതാ ।
അവിസംവാദിതാ സത്ത്വം വൃദ്ധസേവാ കൃതജ്ഞതാ ॥ **65** ॥ 914

രൂപസമ്പത്സമായുക്താ സർവസ്യ പ്രിയദർശനാ ।
അയോനിജാ ച ജായേയം ത്വത്പ്രസാദാദധോക്ഷജ ॥ **66** ॥ 915

സോമ ഉവാച

തയൈവമുക്തോ ദേവേശോ ഹൃഷീകേശ ഉവാച താം ।
പ്രണാമനമ്രാമുത്ഥാപ്യ വരദഃ പരമേശ്വരഃ ॥ **67** ॥ 916

ദേവ ഉവാച

ഭവിഷ്യന്തി മഹാവീർയാ ഏകസ്മിന്നേവ ജൻമനി ।
പ്രഖ്യാതോദാരകർമാണോ ഭവത്യാഃ പതയോ ദശ ॥ **68** ॥ 917

പുത്രം ച സുമഹാവീർയം മഹാബലപരാക്രമം ।
പ്രജാപതിഗുണൈർയുക്തം ത്വമവാപ്സ്യസി ശോഭനേ ॥ **69** ॥ 918

വംശാനാം തസ്യ കർതൃത്വം ജഗത്യസ്മിൻഭവിഷ്യതി ।
ത്രൈലോക്യമഖിലാ സൂതിസ്തസ്യ ചാപൂരയിഷ്യതി ॥ **70** ॥ 919

ത്വം ചാപ്യയോനിജാ സാധ്വീ രൂപൗദാര്യഗുണാൻവിതാ।
മനഃ പ്രീതികരീ നൃണാം മത്പ്രസാദാദ്ഭവിഷ്യസി ॥ **71** ॥ 920

ഇത്യുക്ത്വാന്തർദധേ ദേവസ്താം വിശാലവിലോചനാം।
സാ ചേയം മാരിഷാ ജാതാ യുഷ്മത്പത്നീ നൃപാത്മജാഃ ॥ **72** ॥ 921

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതഃ സോമസ്യ വചനാജ്ജഗൃഹുസ്തേ പ്രചേതസഃ।
സംഹൃത്യ കോപം വൃക്ഷേഭ്യഃ പത്നീധർമേണ മാരിഷാം ॥ **73** ॥ 922

ദശഭ്യസ്തു പ്രചേതോഭ്യോ മാരിഷായാം പ്രജാപതിഃ।
ജജ്ഞേ ദക്ഷോ മഹാഭാഗോ യഃ പൂർവം ബ്രഹ്മണോഽഭവത് ॥ **74** ॥ 923

സ തു ദക്ഷോ മഹാഭാഗസ്സൃഷ്ട്യർഥം സുമഹാമതേ।
പുത്രാനുത്പാദയാമാസ പ്രജാസൃഷ്ട്യർഥമാത്മനഃ ॥ **75** ॥ 924

അവരാംശ്ച വരാംശ്ചൈവ ദ്വിപദോഽഥ ചതുഷ്പദാൻ।
ആദേശം ബ്രഹ്മണഃ കുർവൻ സൃഷ്ട്യർഥം സമുപസ്ഥിതഃ ॥ **76** ॥ 925

സ സൃഷ്ട്വാ മനസാ ദക്ഷഃ പശ്ചാദസൃജത സ്ത്രിയഃ।
ദദൗ സ ദശ ധർമായ കശ്യപായ ത്രയോദശ।
കാലസ്യ നയനേ യുക്തഃ സപ്തവിംശതിമിന്ദവേ ॥ **77** ॥ 926

താസു ദേവാസ്തഥാ ദൈത്യാ നാഗാ ഗാവസ്തഥാ ഖഗാഃ।
ഗന്ധർവാപ്സരസശ്ചൈവ ദാനവാദ്യാശ്ച ജജ്ഞിരേ ॥ **78** ॥ 927

തതഃ പ്രഭൃതി മൈത്രേയ പ്രജാ മൈഥുനസംഭവാഃ।
സങ്കൽപാദ്ദർശനാത്സ്പർശാത്പൂർവേഷാമഭവൻ പ്രജാഃ।
തപോവിശേഷൈഃ സിദ്ധാനാം തദാത്യന്തതപസ്വിനാം ॥ **79** ॥ 928

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

അംഗുഷ്ഠാദ്ദക്ഷിണാദ്ദക്ഷഃ പൂർവം ജാതോ മയാ ശ്രുതഃ।
കഥം പ്രാചേതസോ ഭൂയഃ സമുത്പന്നോ മഹാമുനേ ॥ **80** ॥ 929

ഏഷ മേ സംശയോ ബ്രഹ്മൻസുമഹാൻഹൃദി വർത്തതേ।
യദ്ദൗഹിത്രശ്ച സോമസ്യ പുനഃ ശ്വശുരതാം ഗതഃ ॥ **81** ॥ 930

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഉത്പത്തിശ്ച നിരോധശ്ച നിത്യോ ഭൂതേഷു സർവദാ।
ഋഷയോഽത്ര ന മുഹ്യന്തി യേ ചാൻയേ ദിവ്യചക്ഷുഷഃ ॥ **82** ॥ 931

യുഗേ യുഗേ ഭവന്ത്യേതേ ദക്ഷാദ്യാ മുനിസത്തമ।
പുനശ്ചൈവം നിരുദ്ധ്യന്തേ വിദ്വാംസ്തത്ര ന മുഹ്യതി ॥ **83** ॥ 932

കാനിഷ്ഠ്യം ജ്യൈഷ്ഠ്യമപ്യേഷാം പൂർവം നാഭൂദ്ദ്വിജോത്തമ।
തപ ഏവ ഗരീയോഽഭൂത്പ്രഭാവശ്ചൈവ കാരണം ॥ **84** ॥ 933

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

ദേവാനാം ദാനവാനാം ച ഗന്ധർവോരഗരക്ഷസാം।
ഉത്പത്തിം വിസ്തരേണേഹ മമ ബ്രഹ്മൻപ്രകീർത്തയ ॥ **85** ॥ 934

ശ്രീപരാശര ഉവാച

പ്രജാഃ സൃജേതി വ്യാദിഷ്ടഃ പൂർവം ദക്ഷഃ സ്വയംഭുവാ।
യഥാ സസർജ ഭൂതാനി തഥാ ശൃണു മഹാമുനേ ॥ **86** ॥ 935

മാനസാൻയേവ ഭൂതാനി പൂർവം ദക്ഷോഽസൃജത്തദാ।
ദേവാന്ഋഷീൻസഗന്ധർവാനസുരാൻപന്നഗാംസ്തഥാ ॥ **87** ॥ 936

യദാസ്യ സൃജമാനസ്യ ന വ്യവർധന്ത താഃ പ്രജാഃ।
തതഃ സഞ്ചിന്ത്യ സ പുനഃ സൃഷ്ടിഹേതോഃ പ്രജാപതിഃ ॥ **88** ॥ 937

മൈഥുനേനൈവ ധർമേണ സിസൃക്ഷുർവിവിധാഃ പ്രജാഃ ।
അസിക്നീമാവഹത്കന്യാം വീരണസ്യ പ്രജാപതേഃ ।
സുതാം സുതപസാ യുക്തം മഹതീം ലോകധാരിണീം ॥ **89** ॥ 938

അഥ പുത്രസഹസ്രാണി വൈരുണ്യാം പഞ്ച വീര്യവാൻ ।
അസിക്ന്യാം ജനയാമാസ സർഗഹേതോഃ പ്രജാപതിഃ ॥ **90** ॥ 939

താന്ദൃഷ്ട്വാ നാരദോ വിപ്ര സംവിവർദ്ധയിഷൂൻപ്രജാഃ ।
സംഗമ്യ പ്രിയസംവാദോ ദേവർഷിരിദമബ്രവീത് ॥ **91** ॥ 940

ഹേ ഹർയശ്വാ മഹാവീര്യാഃ പ്രജാ യൂയം കരിഷ്യഥ ।
ഈദൃശോ ദൃശ്യതേ യത്നോ ഭവതാം ശ്രൂയതാമിദം ॥ **92** ॥ 941

ബാലിശാ ബത യൂയം വൈ നാസ്യാ ജാനീത വൈ ഭുവഃ ।
അന്തരൂർധ്വമധശ്ചൈവ കഥം സൃക്ഷ്യഥ വൈ പ്രജാഃ ॥ **93** ॥ 942

ഊർധ്വം തിർയഗധശ്ചൈവ യദാഽപ്രതിഹതാ ഗതിഃ ।
തദാ കസ്മാദ്ഭുവോ നാന്തം സർവേ ദ്രക്ഷ്യഥ ബാലിശാഃ ॥ **94** ॥ 943

തേ തു തദ്വചനം ശ്രുത്വാ പ്രയാതാഃ സർവതോ ദിശം ।
അദ്യാപി നോ നിവർതന്തേ സമുദ്രേഭ്യ ഇവാപഗാഃ ॥ **95** ॥ 944

ഹർയശ്വേഷ്വഥ നഷ്ടേഷു ദക്ഷഃ പ്രാചേതസഃ പുനഃ ।
വൈരുണ്യാമഥ പുത്രാണാം സഹസ്രമസൃജത്പ്രഭുഃ ॥ **96** ॥ 945

വിവർദ്ധയിഷവസ്തേ തു ശബലാശ്വാഃ പ്രജാഃ പുനഃ ।
പൂർവോക്തം വചനം ബ്രഹ്മന്നാരദേനൈവ നോദിതാഃ ॥ **97** ॥ 946

അന്യോഽന്യമൂചുസ്തേ സർവേ സമ്യഗാഹ മഹാമുനിഃ ।
ഭ്രാതൄണാം പദവീ ചൈവ ഗന്തവ്യാ നാത്ര സംശയഃ ॥ **98** ॥ 947

ജ്ഞാത്വാ പ്രമാണം പൃഥ്വ്യാശ്ച പ്രജാസ്സ്രക്ഷ്യാമഹേ തതഃ।
തേഽപി തേനൈവ മാർഗേണ പ്രയാതാഃ സർവതോമുഖം।
അദ്യാപി ന നിവർത്തന്തേ സമുദ്രേഭ്യ ഇവാപഗാഃ ॥ **99** ॥ 948

തതഃ പ്രഭൃതി വൈ ഭ്രാതാ ഭ്രാതുരൻവേഷണേ ദ്വിജ।
പ്രയാതോ നശ്യതി തഥാ തന്ന കാർയം വിജാനതാ ॥ **100** ॥ 949

താംശ്ചാപി നഷ്ടാൻ വിജ്ഞായ പുത്രാൻ ദക്ഷഃ പ്രജാപതിഃ।
ക്രോധം ചക്രേ മഹാഭാഗോ നാരദം സ ശശാപ ച ॥ **101** ॥ 950

സർഗകാമസ്തതോ വിദ്വാ -
ൻസ മൈത്രേയ പ്രജാപതിഃ।
ഷഷ്ടിം ദക്ഷോഽസൃജത്കൻയാ
വൈരുൺയാമിതി നഃ ശ്രുതം ॥ **102** ॥ 951

ദദൗ സ ദശ ധർമായ കശ്യപായ ത്രയോദശ।
സപ്തവിംശതി സോമായ ചതസ്ത്രോഽരിഷ്ടനേമിനേ ॥ **103** ॥ 952

ദ്വേ ചൈവ ബഹുപുത്രായ ദ്വേ ചൈവാംഗിരസേ തഥാ।
ദ്വേ കൃശാശ്വായ വിദുഷേ താസാം നാമാനി മേ ശൃണു ॥ **104** ॥ 953

അരുന്ധതീ വസുർയാമിർലംബാ ഭാനുർമരുത്വതീ।
സങ്കൽപാ ച മുഹൂർതാ ച സാധ്യാ വിശ്വാ ച താദൃശീ।
ധർമപൽയോ ദശ ത്വേതാസ്താസ്വപത്യാനി മേ ശൃണു ॥ **105** ॥ 954

വിശ്വേദേവാസ്തു വിശ്വായാഃ സാധ്യാ സാധ്യാനജായത।
മരുത്വത്യാം മരുത്വന്തോ വസോശ്ച വസവഃ സ്മൃതാഃ।
ഭാനോസ്തു ഭാനവഃ പുത്രാ മുഹൂർതായാം മുഹൂർതജാഃ ॥ **106** ॥ 955

ലംബായാശ്ചൈവ ഘോഷോഽഥ നാഗവീഥീ തു യാമിജാ ॥ **107** ॥ 956

പൃഥിവീവിഷയം സർവ -
മരുന്ധത്യാമജായത ।
സങ്കൽപായാസ്തു സർവാത്മാ
ജജ്ഞേ സങ്കൽപ ഏവ ഹി ॥ **108** ॥ 957

യേ ത്വനേകവസുപ്രാണദേവാ ജ്യോതിഃപുരോഗമാഃ ।
വസവോഽഷ്ടൗ സമാഖ്യാതാസ്തേഷാം വക്ഷ്യാമി വിസ്തരം ॥ **109** ॥ 958

ആപോ ധ്രുവശ്ച സോമശ്ച ധർമശ്ചൈവാനിലോഽനലഃ ।
പ്രത്യൂഷശ്ച പ്രഭാസശ്ച വസവോ നാമഭിഃ സ്മൃതാഃ ॥ **110** ॥ 959

ആപസ്യ പുത്രോ വൈതണ്ഡഃ ശ്രമഃ ശാന്തോ ധ്വനിസ്തഥാ ।
ധ്രുവസ്യ പുത്രോ ഭഗവാൻകാലോ ലോകപ്രകാലനഃ ॥ **111** ॥ 960

സോമസ്യ ഭഗവാൻവർചാ വർചസ്വീ യേന ജായതേ ॥ **112** ॥ 961

ധർമസ്യ പുത്രോ ദ്രവിണോ ഹുതഹവ്യവഹസ്തഥാ ।
മനോഹരായാം ശിശിരഃ പ്രാണോഽഥ വരുണസ്തഥാ ॥ **113** ॥ 962

അനിലസ്യ ശിവാ ഭാർയാ തസ്യാഃ പുത്രോ മനോജവഃ ।
അവിജ്ഞാതഗതിശ്ചൈവ ദ്വൗ പുത്രാവനിലസ്യ തു ॥ **114** ॥ 963

അഗ്നിപുത്രഃ കുമാരസ്തു ശരസ്തംബേ വ്യജായത ।
തസ്യ ശാഖോ വിശാഖശ്ച നൈഗമേയശ്ച പൃഷ്ഠജാഃ ॥ **115** ॥ 964

അപത്യം കൃത്തികാനാം തു കാർത്തികേയ ഇതി സ്മൃതഃ ॥ **116** ॥ 965

പ്രത്യൂഷസ്യ വിദുഃ പുത്രം ഋഷി നാമ്നാഥ ദേവലം ।
ദ്വൗ പുത്രൗ ദേവലസ്യാപി ക്ഷമാവന്തൗ മനീഷിണൗ ॥ **117** ॥ 966

ബൃഹസ്പതേസ്തു ഭഗിനീ വരസ്ത്രീ ബ്രഹ്മചാരിണീ।
യോഗസിദ്ധാ ജഗത്കൃത്സ്നമസക്തോ വിചരത്യുത।
പ്രഭാസസ്യ തു സാ ഭാർയാ വസൂനാമഷ്ടമസ്യ തു ॥ **118** ॥ 967

വിശ്വകർമാ മഹാഭാഗസ്തസ്യാം ജജ്ഞേ പ്രജാപതിഃ।
കർതാ ശിൽപസഹസ്രാണാം ത്രിദശാനാം ച വർദ്ധകീ ॥ **119** ॥ 968

ഭൂഷണാനാം ച സർവേഷാം കർതാ ശിൽപവതാം വരഃ।
യഃ സർവേഷാം വിമാനാനി ദേവതാനാം ചകാര ഹ।
മനുഷ്യാശ്ചോപജീവന്തി യസ്യ ശിൽപം മഹാത്മനഃ ॥ **120** ॥ 969

തസ്യ പുത്രാസ്തു ചത്വാരസ്തേഷാം നാമാനി മേ ശൃണു।
അജൈകപാദഹിർബുധ്ന്യസ്ത്വഷ്ടാ രുദ്രശ്ച വീർയവാൻ।
ത്വഷ്ടുശ്ചാപ്യാത്മജഃ പുത്രോ വിശ്വരൂപോ മഹാതപാഃ ॥ **121** ॥ 970

ഹരശ്ച ബഹുരൂപശ്ച ത്ര്യംബകശ്ചാപരാജിതഃ।
വൃഷാകപിശ്ച ശംഭുശ്ച കപദീ രൈവതഃ സ്മൃതഃ ॥ **122** ॥ 971

മൃഗവ്യാധശ്ച ശർവശ്ച കപാലീ ച മഹാമുനേ।
ഏകാദശൈതേ കഥിതാ രുദ്രാസ്ത്രിഭുവനേശ്വരാഃ।
ശതം ത്വേകം സമാഖ്യാതം രുദ്രാണാമമിതൗജസാം ॥ **123** ॥ 972

കശ്യപസ്യ തു ഭാർയാ യാസ്താസാംനാമാനി മേ ശൃണു।
അദിതിർദിതിർദനുശ്ചൈവാരിഷ്ടാ ച സുരസാ ഖസാ ॥ **124** ॥ 973

സുരഭിർവിനതാ ചൈവ താമ്രാ ക്രോധവശാ ഇരാ।
കദ്രുർമുനിശ്ച ധർമജ്ഞ തദപത്യാനി മേ ശൃണു ॥ **125** ॥ 974

പൂർവമൻവന്തരേ ശ്രേഷ്ഠാ ദ്വാദശാസൻസുരോത്തമാഃ।
തുഷിതാ നാമ തേഽൻയോഽൻയമൂചുർവൈവസ്വതേഽന്തരേ ॥ **126** ॥ 975

ഉപസ്ഥിതേഽതിയശസശ്ചാക്ഷുഷസ്യാന്തരേ മനോഃ।
സമവായീകൃതാഃ സർവേ സമാഗമ്യ പരസ്പരം ॥ **127** ॥ 976

ആഗച്ഛത ദ്രുതം ദേവാ അദിതിം സമ്പ്രവിശ്യ വൈ।
മൻവന്തരേ പ്രസൂയാമസ്തന്നഃ ശ്രേയോ ഭവേദിതി ॥ **128** ॥ 977

ഏവമുക്ത്വാ തു തേ സർവേ ചാക്ഷുഷസ്യാന്തരേ മനോഃ।
മാരീചാത്കശ്യപാജ്ജാതാ അദിത്യാ ദക്ഷകൻയയാ ॥ **129** ॥ 978

തത്ര വിഷ്ണുശ്ച ശക്രശ്ച ജജ്ഞാതേ പുനരേവ ഹി।
അർയമാ ചൈവ ധാതാ ച ത്വഷ്ടാ പൂഷാ തഥൈവ ച ॥ **130** ॥ 979

വിവസ്വാൻസവിതാ ചൈവ മിത്രോ വരുണ ഏവ ച।
അംശുർഭഗശ്ചാതിതേജാ ആദിത്യാ ദ്വാദശ സ്മൃതാഃ ॥ **131** ॥ 980

ചാക്ഷുഷസ്യാന്തരേ പൂർവമാസൻയേ തുഷിതാഃ സുരാഃ।
വൈവസ്വതേഽന്തരേ തേ വൈ ആദിത്യാ ദ്വാദശ സ്മൃതാഃ ॥ **132** ॥ 981

യാഃ സപ്തവിംശതിഃ പ്രോക്താഃ
സോമപത്ന്യോഽഥ സുവ്രതാഃ।
സർവാ നക്ഷത്രയോഗിൻയ -
സ്തന്നാമ്ന്യശ്ചൈവ താഃ സ്മൃതാഃ ॥ **133** ॥ 982

താസാമപത്യാൻയഭവന്ദീപ്താൻയമിതതേജസാം।
അരിഷ്ടനേമിപത്നീനാമപത്യാനീഹ ഷോഡശ ॥ **134** ॥ 983

ബഹുപുത്രസ്യ വിദുഷശ്ചതസ്രോ വിദ്യുതഃ സ്മൃതാഃ ॥ **135** ॥ 984

പ്രത്യംഗിരസജാഃ ശ്രേഷ്ഠാ ഋചോ ബ്രഹ്മർഷിസത്കൃതാഃ।
കൃശാശ്വസ്യ തു ദേവർഷേർദേവപ്രഹരണാഃ സ്മൃതാഃ ॥ **136** ॥ 985

ഏതേ യുഗസഹസ്രാന്തേ ജായന്തേ പുനരേവ ഹി ।
സർവേ ദേവഗണാസ്താത ത്രയസ്ത്രിംശത്തു ചരന്ദജാഃ ॥ **137** ॥ 986

തേഷാമപീഹ സതതം നിരോധോത്പത്തിരുച്യതേ ॥ **138** ॥ 987

യഥാ സൂർയസ്യ മൈത്രേയ ഉദയാസ്തമനാവിഹ ।
ഏവം ദേവനികായാസ്തേ സംഭവന്തി യുഗേ യുഗേ ॥ **139** ॥ 988

ദിത്യാ പുത്രദ്വയം ജജ്ഞേ കശ്യപാദിതി നഃ ശ്രുതം ।
ഹിരൺയകശിപുശ്ചൈവ ഹിരൺയാക്ഷശ്ച ദുർജയഃ ॥ **140** ॥ 989

സിംഹികാ ചാഭവത്കൻയാ വിപ്രചിത്തേഃ പരിഗ്രഹഃ ॥ **141** ॥ 990

ഹിരൺയകശിപോഃ പുത്രാശ്ചത്വാരഃ പ്രഥിതൗജസഃ ।
അനുഹ്ലാദശ്ച ഹ്ലാദശ്ച പ്രഹ്ലാദശ്ചൈവ ബുദ്ധിമാൻ ।
സംഹ്ലാദശ്ച മഹാവീർയാ ദൈത്യവംശവിവർദ്ധനാഃ ॥ **142** ॥ 991

തേഷാം മധ്യേ മഹാഭാഗ സർവത്ര സമദൃഗ്വശീ ।
പ്രഹ്ലാദഃ പരമാം ഭക്തിം യ ഉവാച ജനാർദനേ ॥ **143** ॥ 992

ദൈത്യേന്ദ്രദീപിതോ വഹ്നിഃ സർവാംഗോപചിതോ ദ്വിജ ।
ന ദദാഹ ച യം വിപ്ര വാസുദേവേ ഹൃദി സ്ഥിതേ ॥ **144** ॥ 993

മഹാർണവാന്തഃ സലിലേ സ്ഥിതസ്യ ചലതോ മഹീ ।
ചചാല സകലാ യസ്യ പാശബദ്ധസ്യ ധീമതഃ ॥ **145** ॥ 994

ന ഭിന്നം വിവിധൈഃ ശസ്ത്രൈ -
ർയസ്യ ദൈത്യേന്ദ്രപാതിതൈഃ ।
ശരീരമദ്രികഠിനം
സർവത്രാച്യുതചേതസഃ ॥ **146** ॥ 995

വിഷാനലോജ്ജ്വലമുഖാ യസ്യ ദൈത്യപ്രചോദിതാഃ।
നാന്തായ സർപപതയോ ബഭൂവുരുരുതേജസഃ ॥ **147** ॥ 996

ശൈലൈരാക്രാന്തദേഹോഽപി യഃ സ്മരൻപുരുഷോത്തമം।
തത്യാജ നാത്മനഃ പ്രാണാൻ വിഷ്ണുസ്മരണ ദംശിതഃ ॥ **148** ॥ 997

പതന്തമുച്ചാദവനിർയമുപേത്യ മഹാമതിം।
ദധാര ദൈത്യപതിനാ ക്ഷിപ്തം സ്വർഗനിവാസിനാ ॥ **149** ॥ 998

യസ്യ സംശോഷകോ വായുർദേഹേ ദൈത്യേന്ദ്രയോജിതഃ।
അവാപ സങ്കഷയം സദ്യശ്ചിത്തസ്ഥേ മധുസൂദനേ ॥ **150** ॥ 999

വിഷാണഭംഗമുൻമത്താ മദഹാനിം ച ദിഗ്ഗജാഃ।
യസ്യ വക്ഷഃസ്ഥലേ പ്രാപ്താ ദൈത്യേന്ദ്രപരിണാമിതാഃ ॥ **151** ॥ 1000

യസ്യ ചോത്പാദിതാ കൃത്യാ ദൈത്യരാജപുരോഹിതൈഃ।
ബഭൂവ നാന്തായ പുരാ ഗോവിന്ദാസക്തചേതസഃ ॥ **152** ॥ 1001

ശംബരസ്യ ച മായാനാം സഹസ്രമതിമായിനഃ।
യസ്മിൻപ്രയുക്തം ചക്രേണ കൃഷ്ണസ്യ വിതഥീകൃതം ॥ **153** ॥ 1002

ദൈത്യേന്ദ്രസൂദോപഹൃതം യസ്യ ഹാലാഹലം വിഷം।
ജരയാമാസ മതിമാനവികാരമമത്സരീ ॥ **154** ॥ 1003

സമചേതാ ജഗത്യസ്മിൻയഃ സർവേഷ്വേവ ജന്തുഷു।
യഥാത്മനി തഥാൻയേഷാം പരം മൈത്രഗുണാൻവിതഃ ॥ **155** ॥ 1004

ധർമാത്മാ സത്യശൗർയാദിഗുണാനാമാകരഃ പരഃ।
ഉപമാനമശേഷാണാം സാധൂനാം യഃ സദാഭവത് ॥ **156** ॥ 1005

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ഷോഡശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

കഥിതോ ഭവതാ വംശോ മാനവാനാം മഹാത്മനാം।
കാരണം ചാസ്യ ജഗതോ വിഷ്ണുരേവ സനാതനഃ ॥ **1** ॥ 1006

യത്ത്വേതദ് ഭഗവാനാഹ പ്രഹ്ലാദം ദൈത്യസത്തമം।
ദദാഹ നാഗ്നിർനാസ്ത്രൈശ്ച ക്ഷുണ്ണസ്തത്യാജ ജീവിതം ॥ **2** ॥ 1007

ജഗാമ വസുധാ ക്ഷോഭം യത്രാബ്ധിസലിലേ സ്ഥിതേ।
പാശൈർബദ്ധേ വിചലതി വിക്ഷിപ്താംശ്ചൈഃ സമാഹതാ ॥ **3** ॥ 1008

ശൈലൈരാക്രാന്തദേഹോഽപി ന മമാര ച യഃ പുരാ।
ത്വയാ ചാതീവ മാഹാത്മ്യം കഥിതം യസ്യ ധീമതഃ ॥ **4** ॥ 1009

തസ്യ പ്രഭാവമതുലം വിഷ്ണോർഭക്തിമതോ മുനേ।
ശ്രോതുമിച്ഛാമി യശ്ചൈതച്ചരിതം ദീപ്തതേജസഃ ॥ **5** ॥ 1010

കിന്നിമിത്തമസൗ ശസ്ത്രൈ -
ർവിക്ഷിപ്തോ ദിതിജൈർമുനേ।
കിമർഥം ചാബ്ധിസലിലേ
വിക്ഷിപ്തോ ധർമതത്പരഃ ॥ **6** ॥ 1011

ആക്രാന്തഃ പർവതൈഃ കസ്മാദ്ദുഷ്ടശ്ചൈവ മഹോരഗൈഃ।
ക്ഷിപ്തഃ കിമദ്രിശിഖരാത്കിം വാ പാവകസഞ്ചയേ ॥ **7** ॥ 1012

ദിഗ്ദന്തിനാം ദന്തഭൂമിം സ ച കസ്മാന്നിരൂപിതഃ।
സംശോഷകോഽനിലശ്ചാസ്യ പ്രയുക്തഃ കിം മഹാസുരൈഃ ॥ **8** ॥ 1013

കൃത്യാം ച ദൈത്യഗുരവോ യുയുജുസ്തത്ര കിം മുനേ।
ശംബരശ്ചാപി മായാനാം സഹസ്രം കിം പ്രയുക്തവാൻ ॥ **9** ॥ 1014

ഹാലാഹലം വിഷമഹോ ദൈത്യസൂദൈർമഹാത്മനഃ।
കസ്മാദ്ഭക്ഷം വിനാശായ യജ്ജീർണം തേന ധീമതാ ॥ **10** ॥ 1015

ഏതത്സർവം മഹാഭാഗ പ്രഹ്ലാദസ്യ മഹാത്മനഃ।
ചരിതം ശ്രോതുമിച്ഛാമി മഹാമാഹാത്മ്യസൂചകം ॥ **11** ॥ 1016

ന ഹി കൗതൂഹലം തത്ര യദ്ദൈത്യൈർന ഹതോ ഹി സഃ।
അനന്യമനസോ വിഷ്ണൗ കഃ സമർഥോ നിപാതനേ ॥ **12** ॥ 1017

തസ്മിന്ധർമപരേ നിത്യം കേശവാരാധനോദ്യതേ।
സ്വവംശപ്രഭവൈർദൈത്യൈഃ കൃതോ ദ്വേഷോഽതിദുഷ്കരഃ ॥ **13** ॥ 1018

ധർമാത്മനി മഹാഭാഗേ വിഷ്ണുഭക്തേ വിമത്സരേ।
ദൈതേയൈഃ പ്രഹൃതം കസ്മാത്തന്മമാഖ്യാതുമർഹസി ॥ **14** ॥ 1019

പ്രഹരന്തി മഹാത്മാനോ വിപക്ഷാ അപി നേദൃശേ।
ഗുണൈസ്സമന്വിതേ സാധൗ കിം പുനർയഃ സ്വപക്ഷജഃ ॥ **15** ॥ 1020

തദേതത്കഥ്യതാം സർവം വിസ്തരാന്മുനിപുംഗവ।
ദൈത്യേശ്വരസ്യ ചരിതം ശ്രോതുമിച്ഛാമ്യശേഷതഃ ॥ **16** ॥ 1021

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ഷോഡശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ സപ്തദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

മൈത്രേയ ശ്രൂയതാം സമ്യക് ചരിതം തസ്യ ധീമതഃ।
പ്രഹ്ലാദസ്യ സദോദാരചരിതസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **1** ॥ 1022

ദിതേഃ പുത്രോ മഹാവീർയോ ഹിരൺയകശിപുഃ പുരാ।
ത്രൈലോക്യം വശമാനിൻയേ ബ്രഹ്മണോ വരദർപിതഃ ॥ **2** ॥ 1023

ഇന്ദ്രത്വമകരോദ്ദൈത്യഃ സ ചാസീത്സവിതാ സ്വയം।
വായുരഗ്നിരപാം നാഥഃ സോമശ്ചാഭൂൻമഹാസുരഃ ॥ **3** ॥ 1024

ധനാനാമധിപഃ സോഽഭൂത്സ ഏവാസീത്സ്വയം യമഃ।
യജ്ഞഭാഗാനശേഷാംസ്തു സ സ്വയം ബുഭുജ്യേഽസുരഃ ॥ **4** ॥ 1025

ദേവാഃ സ്വർഗം പരിത്യജ്യ തത്ത്രാസാൻമുനിസത്തമ।
വിചേരുരവനൗ സർവേ ബിഭ്രാണാ മാനുഷീം തനും ॥ **5** ॥ 1026

ജിത്വാ ത്രിഭുവനം സർവം ത്രൈലോക്യൈശ്വർയദർപിതഃ।
ഉപഗീയമാനോ ഗന്ധർവൈർബുഭുജേ വിഷയാൻപ്രിയാൻ ॥ **6** ॥ 1027

പാനാസക്തം മഹാത്മാനം ഹിരൺയകശിപും തദാ।
ഉപാസാൻ ചക്രിരേ സർവേ സിദ്ധഗന്ധർവപന്നഗാഃ ॥ **7** ॥ 1028

അവാദയൻ ജഗുശ്ചാൻയേ ജയശബ്ദം തഥാപരേ।
ദൈത്യരാജസ്യ പുരതശ്ചക്രുഃ സിദ്ധാ മുദാൻവിതാഃ ॥ **8** ॥ 1029

തത്ര പ്രനൃത്താപ്സരസി സ്ഫാടികാഭ്രമയേഽസുരഃ।
പപൗ പാനം മുദാ യുക്തഃ പ്രാസാദേ സുമനോഹരേ ॥ **9** ॥ 1030

തസ്യ പുത്രോ മഹാഭാഗഃ പ്രഹ്ലാദോ നാമ നാമതഃ।
പപാഠ ബാലപാഠ്യാനി ഗുരുഗേഹംഗതോഽർഭകഃ ॥ **10** ॥ 1031

ഏകദാ തു സ ധർമാത്മാ ജഗാമ ഗുരുണാ സഹ।
പാനാസക്തസ്യ പുരതഃ പിതുർദൈത്യപതേസ്തദാ ॥ **11** ॥ 1032

പാദപ്രണാമാവനതം തമുത്ഥാപ്യ പിതാ സുതം।
ഹിരൺയകശിപുഃ പ്രാഹ പ്രഹ്ലാദമമിതൗജസം ॥ **12** ॥ 1033

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

പഠ്യതാം ഭവതാ വത്സ സാരഭൂതം സുഭാഷിതം।
കാലേനൈതാവതാ യത്തേ സദോദ്യുക്തേന ശിക്ഷിതം ॥ **13** ॥ 1034

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

ശ്രൂയതാം താത വക്ഷ്യാമി സാരഭൂതം തവാജ്ഞയാ।
സമാഹിതമനാ ഭൂത്വാ യൻമേ ചേതസ്യവസ്ഥിതം ॥ **14** ॥ 1035

അനാദിമധ്യാന്തമജമവൃദ്ധിക്ഷയമച്യുതം।
പ്രണതോഽസ്മ്യന്തസന്താനം സർവകാരണകാരണം ॥ **15** ॥ 1036

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏതന്നിശമ്യ ദൈത്യേന്ദ്രഃ സകോപോ രക്തലോചനഃ।
വിലോക്യ തദ്ഗുരും പ്രാഹ സ്ഫുരിതാധരപല്ലവഃ ॥ **16** ॥ 1037

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ബ്രഹ്മബന്ധോ കിമേതത്തേ വിപക്ഷസ്തുതിസംഹിതം।
അസാരം ഗ്രാഹിതോ ബാലോ മാമവജ്ഞായ ദുർമതേ ॥ **17** ॥ 1038

ഗുരുരുവാച

ദൈത്യേശ്വര ന കോപസ്യ വശമാഗന്തുമർഹസി।
മമോപദേശജനിതം നായം വദതി തേ സുതഃ ॥ **18** ॥ 1039

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

അനുശിഷ്ടോഽസി കേനേദൃഗ്വത്സ പ്രഹ്ലാദ കഥ്യതാം।
മയോപദിഷ്ടം നേത്യേഷ പ്രബ്രവീതി ഗുരുസ്തവ ॥ **19** ॥ 1040

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

ശാസ്താ വിഷ്ണുരശേഷസ്യ ജഗതോ യോ ഹൃദി സ്ഥിതഃ।
തമൃതേ പരമാത്മാനം താത കഃ കേന ശാസ്യതേ ॥ **20** ॥ 1041

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

കോഽയം വിഷ്ണുഃ സുദുർബുദ്ധേ യം ബ്രവീഷി പുനഃ പുനഃ।
ജഗതാമീശ്വരസ്യേഹ പുരതഃ പ്രസഭം മമ ॥ **21** ॥ 1042

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

ന ശബ്ദഗോചരം യസ്യ യോഗിധ്യേയം പരം പദം।
യതോ യശ്ച സ്വയം വിശ്വം സ വിഷ്ണുഃ പരമേശ്വരഃ ॥ **22** ॥ 1043

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

പരമേശ്വരസംജ്ഞോഽജ്ഞ കിമൻയോ മയ്യവസ്ഥിതേ।
തഥാപി മർതുകാമസ്ത്വം പ്രബ്രവീഷി പുനഃ പുനഃ ॥ **23** ॥ 1044

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

ന കേവലം താത മമ പ്രജാനാം
സ ബ്രഹ്മഭൂതോ ഭവതശ്ച വിഷ്ണുഃ।

ധാതാ വിധാതാ പരമേശ്വരശ്ച
പ്രസീദ കോപം കുരുഷേ കിമർഥം ॥ **24** ॥ 1045

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

പ്രവിഷ്ടഃ കോഽസ്യ ഹൃദയേ ദുർബുദ്ധേരതിപാപകൃത് ।
യേനേദൃശാൻയസാധൂനി വദത്യാവിഷ്ടമാനസഃ ॥ **25** ॥ 1046

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

ന കേവലം മദ്ധൃദയം സ വിഷ്ണു -
രാക്രമ്യ ലോകാനഖിലാനവസ്ഥിതഃ ।
സ മാം ത്വദാദീംശ്ച പിതസ്സമസ്താ -
ൻസമസ്തചേഷ്ടാസു യുനക്തി സർവഗഃ ॥ **26** ॥ 1047

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

നിഷ്കാസ്യതാമയം പാപഃ ശാസ്യതാം ച ഗുരോർഗൃഹേ ।
യോജിതോ ദുർമതിഃ കേന വിപക്ഷവിഷയസ്തുതൗ ॥ **27** ॥ 1048

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുക്തോഽസൗ തദാ ദൈത്യൈ -
ർനീതോ ഗുരുഗൃഹം പുനഃ ।
ജഗ്രാഹ വിദ്യാമനിശം
ഗുരുശുശ്രൂഷണോദ്യതഃ ॥ **28** ॥ 1049

കാലേഽതീതേഽപി മഹതി പ്രഹ്ലാദമസുരേശ്വരഃ ।
സമാഹൂയാബ്രവീദ്ഗാഥാ കാചിത്പുത്രക ഗീയതാം ॥ **29** ॥ 1050

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

യതഃ പ്രധാനപുരുഷൗ യതശ്ചൈതച്ചരാചരം।
കാരണം സകലസ്യാസ്യ സ നോ വിഷ്ണുഃ പ്രസീദതു ॥ **30** ॥ 1051

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ദുരാത്മാ വധ്യതാമേഷ നാനേനാർഥോഽസ്തി ജീവതാ।
സ്വപക്ഷഹാനികർതൃത്വാദ്യഃ കുലാംഗാരതാം ഗതഃ ॥ **31** ॥ 1052

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യാജ്ഞപ്താസ്തതസ്തേന പ്രഗൃഹീതമഹായുധാഃ।
ഉദ്യതാസ്തസ്യ നാശായ ദൈത്യാഃ ശതസഹസ്രശഃ ॥ **32** ॥ 1053

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

വിഷ്ണുഃ ശസ്ത്രേഷു യുഷ്മാസു
മയി ചാസൗ വ്യവസ്ഥിതഃ।
ദൈതേയാസ്തേന സത്യേന
മാക്രമന്ത്വായുധാനി മേ ॥ **33** ॥ 1054

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതസ്തൈശ്ശതശോ ദൈത്യൈഃ
ശസ്ത്രൗഘൈരാഹതോഽപി സൻ।
നാവാപ വേദനാമൽപാ -
മഭൂച്ചൈവ പുനർനവഃ ॥ **34** ॥ 1055

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ദുർബുദ്ധേ വിനിവർതസ്വ വൈരിപക്ഷസ്തവാദതഃ।
അഭയം തേ പ്രയച്ഛാമി മാതിമൂഢമതിർഭവ ॥ **35** ॥ 1056

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

ഭയം ഭയാനാമപഹാരിണി സ്ഥിതേ
മനസ്യനന്തേ മമ കുത്ര തിഷ്ഠതി।
യസ്മിൻസ്മൃതേ ജൻമജരാന്തകാദി -
ഭയാനി സർവാൺയപയാന്തി താത ॥ **36** ॥ 1057

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ഭോ ഭോ സർപാഃ ദുരാചാരമേനമത്യന്തദുർമതിം।
വിഷജ്വാലാകുലൈർവക്ത്രൈഃ സദ്യോ നയത സങ്ക്ഷയം ॥ **37** ॥ 1058

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുക്തസ്തേ തതഃ സർപാഃ കുഹകാസ്തക്ഷകാദയഃ।
അദശന്ത സമസ്തേഷു ഗാത്രേഷ്വതിവിഷോൽബണാഃ ॥ **38** ॥ 1059

സ ത്വാസക്തമതിഃ കൃഷ്ണേ ദശ്യമാനോ മഹോരഗൈഃ।
ന വിവേദാത്മനോ ഗാത്രം തത്സ്മൃത്യാഹ്ലാദസുസ്ഥിതഃ ॥ **39** ॥ 1060

സർപാ ഊചുഃ

ദംഷ്ട്രാ വിശീർണാ മണയഃ സ്ഫുടന്തി
ഫണേഷു താപോ ഹൃദയേഷു കമ്പഃ।
നാസ്യ ത്വചഃ സ്വൽപമപീഹ ഭിന്നം
പ്രശാധി ദൈത്യേശ്വര കാർയമൻയത് ॥ **40** ॥ 1061

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ഹേ ദിഗ്ഗജാഃ സങ്കടദന്തമിശ്രാ
ഘ്നതൈനമസ്മദ്രിപുപക്ഷഭിന്നം।
തജ്ജാ വിനാശായ ഭവന്തി തസ്യ
യഥാഽരണേഃ പ്രജ്വലിതോ ഹുതാശഃ ॥ **41** ॥ 1062

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതഃ സ ദിഗ്ഗജൈർബാലോ ഭൂഭൃച്ഛിഖരസന്നിഭൈഃ।
പാതിതോ ധരണീപൃഷ്ഠേ വിഷാണൈർവാവപീഡിതഃ ॥ **42** ॥ 1063

സ്മരതസ്തസ്യ ഗോവിന്ദമിഭദന്താഃ സഹസ്രശഃ।
ശീർണാ വക്ഷഃസ്ഥലം പ്രാപ്യ സ പ്രാഹ പിതരം തതഃ ॥ **43** ॥ 1064

ദന്താ ഗജാനാം കുലിശാഗ്രനിഷ്ഠുരാഃ
ശീർണാ യദേതേ ന ബലം മമൈതത്।
മഹാവിപത്താപവിനാശനോഽയം
ജനാർദനാനുസ്മരണാനുഭാവഃ ॥ **44** ॥ 1065

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ജ്വാൽയതാമസുരാ വഹ്നിരപസർപത ദിഗ്ഗജാഃ।
വായോ സമേധയാഗ്നിം ത്വം ദഹ്യതാമേഷ പാപകൃത് ॥ **45** ॥ 1066

ശ്രീപരാശര ഉവാച

മഹാകാഷ്ഠചയസ്ഥം തമസുരേന്ദ്രസുതം തതഃ।
പ്രജ്വാൽയ ദാനവാ വഹ്നിം ദദഹുഃ സ്വാമിനോദിതാഃ ॥ **46** ॥ 1067

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

താതൈഷ വഹ്നിഃ പവനേരിതോഽപി
ന മാം ദഹത്യത്ര സമന്തതോഽഹം।
പശ്യാമി പദ്മാസ്തരണാസ്തൃതാനി
ശീതാനി സർവാണി ദിശാമ്മുഖാനി ॥ **47** ॥ 1068

ശ്രീപരാശര ഉവാച

അഥ ദൈത്യേശ്വരം പ്രോചുർഭാർഗവസ്യാത്മജാ ദ്വിജാഃ।
പുരോഹിതാ മഹാത്മാനഃ സാമ്നാ സംസ്തൂയ വാഗ്മിനഃ ॥ **48** ॥ 1069

പുരോഹിതാ ഊചുഃ

രാജന്നിയമ്യതാം കോപോ ബാലേഽപി തനയേ നിജേ।
കോപോ ദേവനികായേഷു തേഷു തേ സഫലോ യതഃ ॥ **49** ॥ 1070

തഥാതഥൈനം ബാലം തേ ശാസിതാരോ വയം നൃപ।
യഥാ വിപക്ഷനാശായ വിനീതസ്തേ ഭവിഷ്യതി ॥ **50** ॥ 1071

ബാലത്വം സർവദോഷാണാം ദൈത്യരാജാസ്പദം യതഃ।
തതോഽത്ര കോപമത്യർഥം യോക്തുമർഹസി നാർഭകേ ॥ **51** ॥ 1072

ന ത്യക്ഷ്യതി ഹരേഃ പക്ഷമസ്മാകം വചനാദ്യദി।
തതഃ കൃത്യാം വധായാസ്യ കരിഷ്യാമോഽനിവർത്തിനീം ॥ **52** ॥ 1073

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവമഭ്യർഥിതസ്തൈസ്തു ദൈത്യരാജഃ പുരോഹിതൈഃ।
ദൈത്യൈർനിഷ്കാസയാമാസ പുത്രം പാവകസഞ്ചയാത് ॥ **53** ॥ 1074

തതോ ഗുരുഗൃഹേ ബാലഃ സ വസൻബാലദാനവാൻ।
അധ്യാപയാമാസ മുഹുരുപദേശാന്തരേ ഗുരോഃ ॥ **54** ॥ 1075

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

ശ്രൂയതാം പരമാർഥോ മേ ദൈതേയാ ദിതിജാത്മജാഃ।
ന ചാന്യഥൈതൻമന്തവ്യം നാത്ര ലോഭാദികാരണം ॥ **55** ॥ 1076

ജൻമ ബാൽയം തതഃ സർവോ
ജന്തുഃ പ്രാപ്നോതി യൗവനം।

അവ്യാഹതൈവ ഭവതി
തതോഽനുദിവസം ജരാ ॥ **56** ॥ 1077

തതശ്ച മൃത്യുമഭ്യേതി ജന്തുർദൈത്യേശ്വരാത്മജാഃ ।
പ്രത്യക്ഷം ദൃശ്യതേ ചൈതദസ്മാകം ഭവതാം തഥാ ॥ **57** ॥ 1078

മൃതസ്യ ച പുനർജന്മ ഭവത്യേതച്ച നാന്യഥാ ।
ആഗമോഽയം തഥാ യച്ച നോപാദാനം വിനോദ്ഭവഃ ॥ **58** ॥ 1079

ഗർഭവാസാദി യാവത്തു പുനർജന്മോപപാദനം ।
സമസ്താവസ്ഥകം താവദ്ദുഃഖമേവാവഗമ്യതാം ॥ **59** ॥ 1080

ക്ഷുത്തൃഷ്ണോപശമം തദ്വച്ഛീതാദ്യുപശമം സുഖം ।
മന്യതേ ബാലബുദ്ധിത്വാദ്ദുഃഖമേവ ഹി തത്പുനഃ ॥ **60** ॥ 1081

അത്യന്തസ്തിമിതാംഗാനാം വ്യായാമേന സുഖൈഷിണാം ।
ഭ്രാന്തിജ്ഞാനാവൃതാക്ഷാണാം ദുഃഖമേവ സുഖായതേ ॥ **61** ॥ 1082

ക്വ ശരീരമശേഷാണാം ശ്ലേഷ്മാദീനാം മഹാചയഃ ।
ക്വ കാന്തിശോഭാസൗന്ദർയരമണീയാദയോ ഗുണാഃ ॥ **62** ॥ 1083

മാംസാസൃക്പൂയവിൺമൂത്രസ്നായുമജ്ജാസ്ഥിസംഹതൗ ।
ദേഹേ ചേത്പ്രീതിമാൻ മൂഢോ ഭവിതാ നരകേഽപ്യസൗ ॥ **63** ॥ 1084

അഗ്നേഃ ശീതേന തോയസ്യ തൃഷാ ഭക്തസ്യ ച ക്ഷുധാ ।
ക്രിയതേ സുഖകർതൃത്വം തദ്വിലോമസ്യ ചേതരൈഃ ॥ **64** ॥ 1085

കരോതി ഹേ ദൈത്യസുതാ യാവൻമാത്രം പരിഗ്രഹം ।
താവൻമാത്രം സ ഏവാസ്യ ദുഃഖം ചേതസി യച്ഛതി ॥ **65** ॥ 1086

യാവതഃ കുരുതേ ജന്തുഃ സംബന്ധാൻമനസഃ പ്രിയാൻ ।
താവന്തോഽസ്യ നിഖന്യന്തേ ഹൃദയേ ശോകശങ്കവഃ ॥ **66** ॥ 1087

യദ്യദ്ഗൃഹേ തൻമനസി യത്ര തത്രാവതിഷ്ഠതഃ।
നാശദാഹോപകരണം തസ്യ തത്രൈവ തിഷ്ഠതി ॥ **67** ॥ 1088

ജൻമൻയത്ര മഹദ്ദുഃഖം മ്രിയമാണസ്യ ചാപി തത്।
യാതനാസു യമസ്യോഗ്രം ഗർഭസങ്ക്രമണേഷു ച ॥ **68** ॥ 1089

ഗർഭേഷു സുഖലേശോഽപി ഭവദ്ഭിരനുമീയതേ।
യദി തത്കഥ്യതാമേവം സർവം ദുഃഖമയം ജഗത് ॥ **69** ॥ 1090

തദേവമതിദുഃഖാനാമാസ്പദേഽത്ര ഭവാർണവേ।
ഭവതാം കഥ്യതേ സത്യം വിഷ്ണുരേകഃ പരായണഃ ॥ **70** ॥ 1091

മാ ജാനീത വയം ബാലാ ദേഹീ ദേഹേഷു ശാശ്വതഃ।
ജരായൗവനജൻമാദ്യാ ധർമാ ദേഹസ്യ നാത്മനഃ ॥ **71** ॥ 1092

ബാലോഽഹം താവദിച്ഛാതോ യതിഷ്യേ ശ്രേയസേ യുവാ।
യുവാഹം വാർദ്ധകേ പ്രാപ്തേ കരിഷ്യാമ്യാത്മനോ ഹിതം ॥ **72** ॥ 1093

വൃദ്ധോഽഹം മമ കാർയാണി സമസ്താനി ന ഗോചരേ।
കിം കരിഷ്യാമി മന്ദാത്മാ സമർഥേന ന യത്കൃതം ॥ **73** ॥ 1094

ഏവം ദുരാശയാ ക്ഷിപ്തമാനസഃ പുരുഷഃ സദാ।
ശ്രേയസോഽഭിമുഖം യാതി ന കദാചിത്പിപാസിതഃ ॥ **74** ॥ 1095

ബാൽയേ ക്രീഡനകാസക്തോ യൗവനേ വിഷയോൻമുഖാഃ।
അജ്ഞാ നയന്ത്യശക്ത്യാ ച വാർദ്ധകം സമുപസ്ഥിതം ॥ **75** ॥ 1096

തസ്മാദ്ബാൽയേ വിവേകാത്മാ യതേത ശ്രേയസേ സദാ।
ബാൽയയൗവനവൃദ്ധാദ്യൈർദേഹഭാവൈരസംയുതഃ ॥ **76** ॥ 1097

തദേതദ്വോ മയാഖ്യാതം യദി ജാനീത നാന്യതം।
തദസ്മത്പ്രീതയേ വിഷ്ണുഃ സ്മർയതാം ബന്ധമുക്തിദഃ ॥ **77** ॥ 1098

പ്രയാസഃ സ്മരണേ കോഽസ്യ സ്മൃതോ യച്ഛതി ശോഭനം।
പാപക്ഷയശ്ച ഭവതി സ്മരതാം തമഹർനിശം ॥ **78** ॥ 1099

സർവഭൂതസ്ഥിതേ തസ്മിൻമതിർമൈത്രീ ദിവാനിശം।
ഭവതാം ജായതാമേവം സർവക്ലേശാൻപ്രഹാസ്യഥ ॥ **79** ॥ 1100

താപത്രയേണാഭിഹതം യദേതദഖിലം ജഗത്।
തദാ ശോച്യേഷു ഭൂതേഷു ദ്വേഷം പ്രാജ്ഞഃ കരോതി കഃ ॥ **80** ॥ 1101

അഥ ഭദ്രാണി ഭൂതാനി ഹീനശക്തിരഹം പരം।
മുദം തദാപി കുർവീത ഹാനിർദ്വേഷഫലം യതഃ ॥ **81** ॥ 1102

ബദ്ധവൈരാണി ഭൂതാനി ദ്വേഷം കുർവന്തി ചേത്തതഃ।
സുശോച്യാൻയതിമോഹേന വ്യാപ്താനീതി മനീഷിണാം ॥ **82** ॥ 1103

ഏതേ ഭിന്നദൃശാം ദൈത്യാ വികൽപാഃ കഥിതാ മയാ।
കൃത്വാഭ്യുപഗമം തത്ര സങ്ക്ഷേപഃ ശ്രൂയതാം മമ ॥ **83** ॥ 1104

വിസ്താരഃ സർവഭൂതസ്യ വിഷ്ണോഃ സർവമിദം ജഗത്।
ദ്രഷ്ടവ്യമാത്മവത്തസ്മാദഭേദേന വിചക്ഷണൈഃ ॥ **84** ॥ 1105

സമുത്സൃജ്യാസുരം ഭാവം തസ്മാദ്യൂയം തഥാ വയം।
തഥാ യതനം കരിഷ്യാമോ യഥാ പ്രാപ്സ്യാമ നിർവൃതിം ॥ **85** ॥ 1106

യാ നാഗ്നിനാ ന ചാർകേണ നേന്ദുനാ ച ന വായുനാ।
പർജന്യവരുണാഭ്യാം വാ ന സിദ്ധൈർന ച രാക്ഷസൈഃ ॥ **86** ॥ 1107

ന യക്ഷൈർന ച ദൈത്യേന്ദ്ര -
ർനോരഗൈർന ച കിന്നരൈഃ।
ന മനുഷ്യൈർന പശുഭി -
ർദോഷൈർനൈവാത്മസംഭവൈഃ ॥ **87** ॥ 1108

ജ്വരാക്ഷിരോഗാതീസാരപ്ലീഹഗുൽമാദികൈസ്തഥാ ।
ദ്വേഷേർഷ്യാമത്സരാദ്യൈർവാ രാഗലോഭാദിഭിഃ ക്ഷയം ॥ **88** ॥ 1109

ന ചാൻയൈർനീയതേ കൈശ്ചിന്നിത്യാ യാത്യന്തനിർമലാ ।
താമാപ്നോത്യമലേ ൻയസ്യ കേശവേ ഹൃദയം നരഃ ॥ **89** ॥ 1110

അസാരസംസാരവിവർതനേഷു
മാ യാത തോഷം പ്രസഭം ബ്രവീമി ।
സർവത്ര ദൈത്യാസ്സുമതാമുപേത
സമത്വമാരാധനമച്യുതസ്യ ॥ **90** ॥ 1111

തസ്മിൻപ്രസന്നേ കിമിഹാസ്ത്യലഭ്യം
ധർമാർഥകാമൈരലമൽപകാസ്തേ ।
സമാശ്രിതാദ്ബ്രഹ്മതരോരനന്താ -
ന്നിഃസംശയം പ്രാപ്സ്യഥ വൈ മഹത്ഫലം ॥ **91** ॥ 1112

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ സപ്തദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തസ്യൈതാം ദാനവാശ്ചേഷ്ടാം
ദൃഷ്ട്വാ ദൈത്യപതേർഭയാത് ।
ആചചഖ്യുഃ സ ചോവാച
സൂദാനാഹൂയ സത്വരഃ ॥ **1** ॥ 1113

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ഹേ സൂദാ മമ പുത്രോഽസാവൻയേഷാമപി ദുർമതിഃ ।
കുമാർഗദേശികോ ദുഷ്ടോ ഹൻയതാമവിലംബിതം ॥ **2** ॥ 1114

ഹാലാഹലം വിഷം തസ്യ സർവഭക്ഷേഷു ദീയതാം ।
അവിജ്ഞാതമസൗ പാപോ ഹൻയതാം മാ വിചാർയതാം ॥ **3** ॥ 1115

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തേ തഥൈവ തതശ്ചക്രുഃ പ്രഹ്ലാദായ മഹാത്മനേ ।
വിഷദാനം യഥാജ്ഞപ്തം പിത്രാ തസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **4** ॥ 1116

ഹാലാഹലം വിഷം ഘോരമനന്തോച്ചാരണേന സഃ ।
അഭിമന്തർയ സഹാന്നേന മൈത്രേയ ബുഭുജേ തദാ ॥ **5** ॥ 1117

അവികാരം സ തദ്ഭുക്ത്വാ പ്രഹ്ലാദഃ സ്വസ്ഥമാനസഃ ।
അനന്തഖ്യാതിനിർവീർയം ജരയാമാസ തദ്വിഷം ॥ **6** ॥ 1118

തതഃ സൂദാ ഭയത്രസ്താ ജീർണം ദൃഷ്ട്വാ മഹദ്വിഷം।
ദൈത്യേശ്വരമുപാഗമ്യ പ്രണിപത്യേദമബ്രുവൻ ॥ **7** ॥ 1119

സൂദാ ഊചുഃ

ദൈത്യരാജ വിഷം ദത്തമസ്മാഭിരതിഭീഷണം।
ജീർണം തേന സഹാന്നേന പ്രഹ്ലാദേന സുതേന തേ ॥ **8** ॥ 1120

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ത്വരയതാം ത്വരയതാം ഹേ ഹേ
സദ്യോ ദൈത്യപുരോഹിതാഃ।
കൃത്യാം തസ്യ വിനാശായ
ഉത്പാദയത മാ ചിരം ॥ **9** ॥ 1121

ശ്രീപരാശര ഉവാച

സകാശമാഗമ്യ തതഃ പ്രഹ്ലാദസ്യ പുരോഹിതാഃ।
സാമപൂർവമഥോചുസ്തേ പ്രഹ്ലാദം വിനയാൻവിതം ॥ **10** ॥ 1122

പുരോഹിതാ ഊചുഃ

ജാതസ്ത്രൈലോക്യവിഖ്യാത ആയുഷ്മൻബ്രഹ്മണഃ കുലേ।
ദൈത്യരാജസ്യ തനയോ ഹിരൺയകശിപോർഭവാൻ ॥ **11** ॥ 1123

കിം ദേവൈഃ കിമനന്തേന കിമൻയേന തവാശ്രയഃ।
പിതാ തേ സർവലോകാനാം ത്വം തഥൈവ ഭവിഷ്യസി ॥ **12** ॥ 1124

തസ്മാത്പരിത്യജൈനാം ത്വം വിപക്ഷസ്തവസംഹിതാം।
ശ്ലാഘ്യഃ പിതാ സമസ്താനാം ഗുരൂണാം പരമോ ഗുരുഃ ॥ **13** ॥ 1125

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

ഏവമേതൻമഹാഭാഗാഃ
ശ്ലാഘ്യമേതൻമഹാകുലം।
മരീചേഃ സകലേഽപ്യസ്മിൻ
ത്രൈലോക്യേ നാൻയഥാ വദേത് ॥ **14** ॥ 1126

പിതാ ച മമ സർവസ്മിഞ്ജഗത്യുത്കൃഷ്ടചേഷ്ടിതഃ।
ഏതദപ്യവഗച്ഛാമി സത്യമത്രാപി നാനൃതം ॥ **15** ॥ 1127

ഗുരൂണാമപി സർവേഷാം പിതാ പരമകോ ഗുരുഃ।
യദുക്തം ഭ്രാന്തിസ്തത്രാപി സ്വൽപാപി ഹി ന വിദ്യതേ ॥ **16** ॥ 1128

പിതാ ഗുരുർന സന്ദേഹഃ പൂജനീയഃ പ്രയത്നതഃ।
തത്രാപി നാപരാധ്യാമീത്യേവം മനസി മേ സ്ഥിതം ॥ **17** ॥ 1129

യത്ത്വേതത്കിമനന്തേനേത്യുക്തം യുഷ്മാഭിരീദൃശം।
കോ ബ്രവീതി യഥാൻയായ്യം കിം തു നൈതദ്വചോഽർഥവത് ॥ **18** ॥ 1130

ഇത്യുക്ത്വാ സോഽഭവൻമൗനീ തേഷാം ഗൗരവയന്ത്രിതഃ।
പ്രഹസ്യ ച പുനഃ പ്രാഹ കിമനന്തേന സാധ്വിതി ॥ **19** ॥ 1131

സാധു ഭോ കിമനന്തേന സാധു ഭോ ഗുരവോ മമ।
ശ്രൂയതാം യദനന്തേന യദി ഖേദം ന യാസ്യഥ ॥ **20** ॥ 1132

ധർമാർഥകാമമോക്ഷാശ്ച പുരുഷാർഥാ ഉദാഹൃതാഃ।
ചതുഷ്ടയമിദം യസ്മാത്തസ്മാത്കിം കിമിദം വചഃ ॥ **21** ॥ 1133

മരീചിമിശ്രൈർദക്ഷാദ്യൈ -
സ്തഥൈവാൻയൈരനന്തതഃ।
ധർമഃ പ്രാപ്തസ്തഥാ ചാൻയൈ -
രർഥഃ കാമസ്തഥാഽപരൈഃ ॥ **22** ॥ 1134

തത്തത്ത്വവേദിനോ ഭൂത്വാ ജ്ഞാനധ്യാനസമാധിഭിഃ।
അവാപുർമുക്തിമപരേ പുരുഷാ ധ്വസ്തബന്ധനാഃ ॥ **23** ॥ 1135

സമ്പദൈശ്വർയമാഹാത്മ്യജ്ഞാനസന്തതികർമണാം।
വിമുക്തേശ്ചൈകതോ ലഭ്യം മൂലമാരാധനം ഹരേഃ ॥ **24** ॥ 1136

യതോ ധർമാർഥകാമാഖ്യം മുക്തിശ്ചാപി ഫലം ദ്വിജാഃ।
തേനാപി കിം കിമിത്യേവമനന്തേന കിമുച്യതേ ॥ **25** ॥ 1137

കിം ചാപി ബഹുനോക്തേന ഭവന്തോ ഗുരവോ മമ।
വദന്തു സാധു വാസാധു വിവേകോഽസ്മാകമൽപകഃ ॥ **26** ॥ 1138

ബഹുനാത്ര കിമുക്തേന സ ഏവ ജഗതഃ പതിഃ।
സ കർതാ ച വികർതാ ച സംഹർതാ ച ഹൃദി സ്ഥിതഃ ॥ **27** ॥ 1139

സ ഭോക്തോ ഭോജ്യമപ്യേവം സ ഏവ ജഗദീശ്വരഃ।
ഭവദ്ഭിരേതത്ക്ഷന്തവ്യം ബാൽയാദുക്തം തു യൻമയാ ॥ **28** ॥ 1140

പുരോഹിതാ ഊചുഃ

ദഹ്യമാനസ്ത്വമസ്മാഭി -
രഗ്നിനാ ബാല രക്ഷിതഃ।
ഭൂയോ ന വക്ഷ്യസീത്യേവം
നൈവ ജ്ഞാതോഽസ്യബുദ്ധിമാൻ ॥ **29** ॥ 1141

യദാസ്മദ്വചനാൻമോഹഗ്രാഹം ന ത്യക്ഷ്യതേ ഭവാൻ।
തതഃ കൃത്യാം വിനാശായ തവ സ്രക്ഷ്യാമ ദുർമതേ ॥ **30** ॥ 1142

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

കഃ കേന ഹൻയതേ ജന്തുർജന്തുഃ കഃ കേന രക്ഷ്യതേ।
ഹന്തി രക്ഷതി ചൈവാത്മാ ഹ്യസത്സാധു സമാചരൻ ॥ **31** ॥ 1143

കർമണാ ജായതേ സർവം കർമൈവ ഗതിസാധനം।
തസ്മാത്സർവപ്രയത്നേന സാധുകർമ സമാചരേത് ॥ **32** ॥ 1144

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുക്തസ്തേന തേ ക്രുദ്ധാ ദൈത്യരാജപുരോഹിതാഃ।
കൃത്യാമുത്പാദയാമാസുർജ്വാലാമാലോജ്ജ്വലാകൃതിം ॥ **33** ॥ 1145

അതിഭീമാ സമാഗമ്യ പാദൻയാസക്ഷതക്ഷിതിഃ।
ശൂലേന സാധു സക്രുദ്ധാ തം ജഘാനാശു വക്ഷസി ॥ **34** ॥ 1146

തത്തസ്യ ഹൃദയം പ്രാപ്യ ശൂലം ബാലസ്യ ദീപ്തിമത്।
ജഗാമ ഖണ്ഡിതം ഭൂമൗ തത്രാപി ശതധാ ഗതം ॥ **35** ॥ 1147

യത്രാനപായീ ഭഗവാൻ ഹൃദ്യാസ്തേ ഹരിരീശ്വരഃ।
ഭംഗോ ഭവതി വജ്രസ്യ തത്ര ശൂലസ്യ കാ കഥാ ॥ **36** ॥ 1148

അപാപേ തത്ര പാപൈശ്ച പാതിതാ ദൈത്യയാജകൈഃ।
താനേവ സാ ജഘാനാശു കൃത്യാ നാശം ജഗാമ ച ॥ **37** ॥ 1149

കൃത്യയാ ദഹ്യമാനാംസ്താൻവിലോക്യ സ മഹാമതിഃ।
ത്രാഹി കൃഷ്ണേത്യനന്തേതി വദന്നഭ്യവപദ്യത ॥ **38** ॥ 1150

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

സർവവ്യാപിൻ ജഗദ്രൂപ ജഗത്സ്രഷ്ടർജനാർദന।
പാഹി വിപ്രാനിമാനസ്മാദ്ദുഃസഹാൻമന്ത്രപാവകാത് ॥ **39** ॥ 1151

യഥാ സർവേഷു ഭൂതേഷു സർവവ്യാപീ ജഗദ്ഗുരുഃ।
വിഷ്ണുരേവ തഥാ സർവേ ജീവന്ത്വേതേ പുരോഹിതാഃ ॥ **40** ॥ 1152

യഥാ സർവഗതം വിഷ്ണും മൻയമാനോഽനപായിനം।
ചിന്തയാമ്യരിപക്ഷേഽപി ജീവന്ത്വേതേ പുരോഹിതാഃ ॥ **41** ॥ 1153

യേ ഹന്തുമാഗതാ ദത്തം
യൈർവിഷം യൈർഹുതാശനഃ।
യൈർദിഗ്ഗജൈരഹം ക്ഷുണ്ണോ
ദഷ്ടഃ സർപൈശ്ച യൈരപി ॥ **42** ॥ 1154

തേഷ്വഹം മിത്രഭാവേന സമഃ പാപോഽസ്മി ന ക്വചിത്।
യഥാ തേനാദ്യ സത്യേന ജീവന്ത്വസുരയാജകാഃ ॥ **43** ॥ 1155

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുക്താസ്തേന തേ സർവേ
സംസ്പൃഷ്ടാശ്ച നിരാമയാഃ।
സമുത്തസ്ഥുർദ്വിജാ ഭൂയ -
സ്തമൂചുഃ പ്രശ്രയാൻവിതം ॥ **44** ॥ 1156

പുരോഹിതാ ഊചുഃ

ദീർഘായുരപ്രതിഹതോ ബലവീർയസമൻവിതഃ।
പുത്രപൗത്രധനൈശ്വർയൈർയുക്തോ വത്സ ഭവോത്തമഃ ॥ **45** ॥ 1157

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുക്ത്വാ തം തതോ ഗത്വാ യഥാവൃത്തം പുരോഹിതാഃ।
ദൈത്യരാജായ സകലമാചചഖ്യുർമഹാമുനേ ॥ **46** ॥ 1158

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേঽശേ ഏകോനവിംശോঽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഹിരണ്യകശിപുഃ ശ്രുത്വാ താം കൃത്യാം വിതഥീകൃതാം।
ആഹൂയ പുത്രം പപ്രച്ഛ പ്രഭാവസ്യാസ്യ കാരണം ॥ **1** ॥ 1159

ഹിരണ്യകശിപുരുവാച

പ്രഹ്ലാദ സുപ്രഭാവോঽസി കിമേതത്തേ വിചേഷ്ടിതം।
ഏതൻമന്ത്രാദിജനിതമുതാഹോ സഹജം തവ ॥ **2** ॥ 1160

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവം പൃഷ്ടസ്തദാ പിത്രാ പ്രഹ്ലാദോঽസുരബാലകഃ।
പ്രണിപത്യ പിതുഃ പാദാവിദം വചനമബ്രവീത് ॥ **3** ॥ 1161

ന മന്ത്രാദികൃതം താത ന ച നൈസർഗികോ മമ।
പ്രഭാവ ഏഷ സാമാൻയോ യസ്യ യസ്യാച്യുതോ ഹൃദി ॥ **4** ॥ 1162

അൻയേഷാം യോ ന പാപാനി ചിന്തയത്യാത്മനോ യഥാ।
തസ്യ പാപാഗമസ്താത ഹേത്വഭാവാന്ന വിദ്യതേ ॥ **5** ॥ 1163

കർമണാ മനസാ വാചാ പരപീഡാം കരോതി യഃ।
തദ്ബീജം ജൻമ ഫലതി പ്രഭൂതം തസ്യ ചാശുഭം ॥ **6** ॥ 1164

സോঽഹം ന പാപമിച്ഛാമി ന കരോമി വദാമി വാ।
ചിന്തയൻസർവഭൂതസ്ഥമാത്മൻയപി ച കേശവം ॥ **7** ॥ 1165

ശാരീരം മാനസം ദുഃഖം ദൈവം ഭൂതഭവം തഥാ।
സർവത്ര ശുഭചിത്തസ്യ തസ്യ മേ ജായതേ കുതഃ ॥ **8** ॥ 1166

ഏവം സർവേഷു ഭൂതേഷു ഭക്തിരവ്യഭിചാരിണീ।
കർതവ്യാ പണ്ഡിതൈർജ്ഞാത്വാ സർവഭൂതമയം ഹരിം ॥ **9** ॥ 1167

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇതി ശ്രുത്വാ സ ദൈത്യേന്ദ്രഃ പ്രാസാദശിഖരേ സ്ഥിതഃ।
ക്രോധാന്ധകാരിതമുഖഃ പ്രാഹ ദൈതേയകിങ്കരാൻ ॥ **10** ॥ 1168

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ദുരാത്മാ ക്ഷിപ്യതാമസ്മാത്പ്രാസാദാച്ഛതയോജനാത്।
ഗിരിപൃഷ്ഠേ പതത്വസ്മിൻ ശിലാഭിന്നാംഗസംഹതിഃ ॥ **11** ॥ 1169

തതസ്തം ചിക്ഷിപുഃ സർവേ ബാലം ദൈതേയദാനവാഃ।
പപാത സോപ്യധഃ ക്ഷിപ്തോ ഹൃദയേനോദ്വഹൻഹരിം ॥ **12** ॥ 1170

പതമാനം ജഗദ്ധാത്രീ ജഗദ്ധാതരി കേശവേ।
ഭക്തിയുക്തം ദധാരൈനമുപസംഗമ്യ മേദിനീ ॥ **13** ॥ 1171

തതോ വിലോക്യ തം സ്വസ്ഥമവിശീർണാസ്ഥിപഞ്ജരം।
ഹിരൺയകശിപുഃ പ്രാഹ ശംബരം മായിനാം വരം ॥ **14** ॥ 1172

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

നാസ്മാഭിഃ ശക്യതേ ഹന്തുമസൗ ദുർബുദ്ധിബാലകഃ।
മായാം വേത്തി ഭവാംസ്തസ്മാൻമായയൈനം നിഷൂദയ ॥ **15** ॥ 1173

ശംബര ഉവാച

സൂദയാമ്യേവ ദൈത്യേന്ദ്ര പശ്യ മായാബലം മമ।
സഹസ്ത്രമത്ര മായാനാം പശ്യ കോടിശതം തഥാ ॥ **16** ॥ 1174

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതഃ സ സസൃജേ മായാം പ്രഹ്ലാദേ ശംബരോഽസുരഃ।
വിനാശമിച്ഛന്ദുർബുദ്ധിഃ സർവത്ര സമദർശിനി ॥ **17** ॥ 1175

സമാഹിതമതിർഭൂത്വാ ശംബരേഽപി വിമത്സരഃ।
മൈത്രേയ സോഽപി പ്രഹ്ലാദഃ സസ്മാര മധുസൂദനം ॥ **18** ॥ 1176

തതോ ഭഗവതാ തസ്യ രക്ഷാർഥം ചക്രമുത്തമം।
ആജഗാമ സമാജ്ഞപ്തം ജ്വാലാമാലി സുദർശനം ॥ **19** ॥ 1177

തേന മായാസഹസ്ത്രം തച്ഛംബരസ്യാശുഗാമിനാ।
ബാലസ്യ രക്ഷതാ ദേഹമേകൈകം ച വിശോധിതം ॥ **20** ॥ 1178

സംശോഷകം തഥാ വായും ദൈത്യേന്ദ്രസ്ത്വിദമബ്രവീത്।
ശീഘ്രമേഷ മമാദേശാദ്ദുരാത്മാ നീയതാം ക്ഷയം ॥ **21** ॥ 1179

തഥേത്യുക്ത്വാ തു സോഽപ്യേനം വിവേശ പവനോ ലഘു।
ശീതോഽതിരൂക്ഷഃ ശോഷായ തദ്ദേഹസ്യാതിദുഃസഹഃ ॥ **22** ॥ 1180

തേനാവിഷ്ടമഥാത്മാനം സ ബുദ്ധ്വാ ദൈത്യബാലകഃ।
ഹൃദയേന മഹാത്മാനം ദധാര ധരണീധരം ॥ **23** ॥ 1181

ഹൃദയസ്ഥസ്തതസ്തസ്യ തം വായുമതിഭീഷണം।
പപൗ ജനാർദനഃ ക്രുദ്ധഃ സ യയൗ പവനഃ ക്ഷയം ॥ **24** ॥ 1182

ക്ഷീണാസു സർവമായാസു പവനേ ച ക്ഷയം ഗതേ।
ജഗാമ സോഽപി ഭവനം ഗുരോരേവ മഹാമതിഃ ॥ **25** ॥ 1183

അഹന്യഹന്യഥാചാർയോ നീതിം രാജ്യഫലപ്രദാം।
ഗ്രാഹയാമാസ തം ബാലം രാജ്ഞാമുശനസാ കൃതാം ॥ **26** ॥ 1184

ഗൃഹീതനീതിശാസ്ത്രം തം വിനീതം ച യദാ ഗുരുഃ।
മേനേ തദൈനം തത്പിത്രേ കഥയാമാസ ശിക്ഷിതം ॥ **27** ॥ 1185

ആചാര്യ ഉവാച

ഗൃഹീതനീതിശാസ്ത്രസ്തേ പുത്രോ ദൈത്യപതേ കൃതഃ।
പ്രഹ്ലാദസ്തത്ത്വതോ വേത്തി ഭാർഗവേണ യദീരിതം ॥ **28** ॥ 1186

ഹിരണ്യകശിപുരുവാച

മിത്രേഷു വർതേത കഥമരിവർഗേഷു ഭൂപതിഃ।
പ്രഹ്ലാദ ത്രിഷു ലോകേഷു മധ്യസ്ഥേഷു കഥം ചരേത് ॥ **29** ॥ 1187

കഥം മന്ത്രിഷ്വമാത്യേഷു ബാഹ്യേഷ്വാഭ്യന്തരേഷു ച।
ചാരേഷു പൗരവർഗേഷു ശങ്കിതേഷ്വിതരേഷു ച ॥ **30** ॥ 1188

കൃത്യാകൃത്യവിധാനഞ്ച ദുർഗാടവികസാധനം।
പ്രഹ്ലാദ കഥ്യതാം സമ്യക് തഥാ കണ്ടകശോധനം ॥ **31** ॥ 1189

ഏതച്ചാൻയച്ച സകലമധീതം ഭവതാ യഥാ।
തഥാ മേ കഥ്യതാം ജ്ഞാതും തവേച്ഛാമി മനോഗതം ॥ **32** ॥ 1190

ശ്രീപരാശര ഉവാച

പ്രണിപത്യ പിതുഃ പാദൗ തദാ പ്രശ്രയഭൂഷണഃ।
പ്രഹ്ലാദഃ പ്രാഹ ദൈത്യേന്ദ്രം കൃതാഞ്ജലിപുടസ്തഥാ ॥ **33** ॥ 1191

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

മമോപദിഷ്ടം സകലം ഗുരുണാ നാത്ര സംശയഃ।
ഗൃഹീതം തു മയാ കിന്തു ന സദേതൻമതം മമ ॥ **34** ॥ 1192

സാമ ചോപപ്രദാനം ച ഭേദദണ്ഡൗ തഥാപരൗ।
ഉപായാഃ കഥിതാഃ സർവേ മിത്രാദീനാം ച സാധനേ ॥ **35** ॥ 1193

താനേവാഹം ന പശ്യാമി മിത്രാദീംസ്താത മാ ക്രുധഃ।
സാധ്യാഭാവേ മഹാബാഹോ സാധനൈഃ കിം പ്രയോജനം ॥ **36** ॥ 1194

സർവഭൂതാത്മകേ താത ജഗന്നാഥേ ജഗൻമയേ।
പരമാത്മനി ഗോവിന്ദേ മിത്രാമിത്രകഥാ കുതഃ ॥ **37** ॥ 1195

ത്വയ്യസ്തി ഭഗവാൻ വിഷ്ണുർമയി ചാൻയത്ര ചാസ്തി സഃ।
യതസ്തതോംയം മിത്രം മേ ശത്രുശ്ചേതി പൃഥക്കുതഃ ॥ **38** ॥ 1196

തദേഭിരലമത്യർഥം ദുഷ്ടാരംഭോക്തിവിസ്തരൈഃ।
അവിദ്യാന്തർഗതൈർയത്നഃ കർത്തവ്യസ്താത ശോഭനേ ॥ **39** ॥ 1197

വിദ്യാബുദ്ധിരവിദ്യായാമജ്ഞാനാത്താത ജായതേ।
ബാലോംഗ്നിം കിം ന ഖദ്യോതമസുരേശ്വര മൻയതേ ॥ **40** ॥ 1198

തത്കർമ യന്ന ബന്ധായ സാ വിദ്യാ യാ വിമുക്തയേ।
ആയാസായാപരം കർമ വിദ്യാൻയാ ശിൽപനൈപുണം ॥ **41** ॥ 1199

തദേതദവഗമ്യാഹമസാരം സാരമുത്തമം।
നിശാമയ മഹാഭാഗ പ്രണിപത്യ ബ്രവീമി തേ ॥ **42** ॥ 1200

ന ചിന്തയതി കോ രാജ്യം കോ ധനം നാഭിവാംഛതി।
തഥാപി ഭാവ്യമേവൈതദുഭയം പ്രാപ്യതേ നരൈഃ ॥ **43** ॥ 1201

സർവ ഏവ മഹാഭാഗ മഹത്ത്വം പ്രതി സോദ്യമാഃ।
തഥാപി പുംസാം ഭാഗ്യാനി നോദ്യമാ ഭൂതിഹേതവഃ ॥ **44** ॥ 1202

ജഡാനാമവിവേകാനാമശൂരാണാമപി പ്രഭോ।
ഭാഗ്യഭോജ്യാനി രാജ്യാനി സന്ത്യനീതിമതാമപി ॥ **45** ॥ 1203

തസ്മാദ്യതേത പുൺയേഷു യ ഇച്ഛേൻമഹതീം ശ്രിയം।
യതിതവ്യം സമത്വേ ച നിർവാണമപി ചേച്ഛതാ ॥ **46** ॥ 1204

ദേവാ മനുഷ്യാഃ പശവഃ പക്ഷിവൃക്ഷസരീസൃപാഃ।
രൂപമേതദനന്തസ്യ വിഷ്ണോർഭിന്നമിവ സ്ഥിതം ॥ **47** ॥ 1205

ഏതദ്വിജാനതാ സർവം ജഗത്സ്ഥാവരജംഗമം।
ദ്രഷ്ടവ്യമാത്മവദ്വിഷ്ണുർയതോഽയം വിശ്വരൂപധൃക് ॥ **48** ॥ 1206

ഏവം ജ്ഞാതേ സ ഭഗവാനനാദിഃ പരമേശ്വരഃ।
പ്രസീദത്യച്യുതസ്തസ്മിൻപ്രസന്നേ ക്ലേശസങ്ക്ഷയഃ ॥ **49** ॥ 1207

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏതച്ഛ്രുത്വാ തു കോപേന സമുത്ഥായ വരാസനാത്।
ഹിരൺയകശിപുഃ പുത്രം പദാ വക്ഷസ്യതാഡയത് ॥ **50** ॥ 1208

ഉവാച ച സ കോപേന സാമർഷഃ പ്രജ്വലന്നിവ।
നിഷ്പിഷ്യ പാണിനാ പാണിം ഹന്തുകാമോ ജഗദ്യഥാ ॥ **51** ॥ 1209

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ഹേ വിപ്രചിത്തേ ഹേ രാഹോ ഹേ ബലൈഷ മഹാർണവേ।
നാഗപാശൈർദൃഢൈർബദ്ധ്വാ ക്ഷിപ്യതാം മാ വിലംബ്യതാം ॥ **52** ॥ 1210

അൻയഥാ സകലാ ലോകാസ്തഥാ ദൈതേയദാനവാഃ।
അനുയാസ്യന്തി മൂഢസ്യ മതമസ്യ ദുരാത്മനഃ ॥ **53** ॥ 1211

ബഹുശോ വാരിതോഽസ്മാഭിരയം പാപസ്തഥാപ്യരേഃ।
സ്തുതിം കരോതി ദുഷ്ടാനാം വധ ഏവോപകാരകഃ ॥ **54** ॥ 1212

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തതസ്തേ സത്വരാ ദൈത്യാ ബദ്ധ്വാ തം നാഗബന്ധനൈഃ।
ഭർതുരാജ്ഞാം പുരസ്കൃത്യ ചിക്ഷിപുഃ സലിലാർണവേ ॥ **55** ॥ 1213

തതശ്ചചാല ചലതാ പ്രഹ്ലാദേന മഹാർണവഃ।
ഉദ്വേലോഽഭൂത്പരം ക്ഷോഭമുപേത്യ ച സമന്തതഃ ॥ **56** ॥ 1214

ഭൂർലോകമഖിലം ദൃഷ്ട്വാ പ്ലാവ്യമാനം മഹാംഭസാ।
ഹിരൺയകശിപുർദൈത്യാനിദമാഹ മഹാമതേ ॥ **57** ॥ 1215

ഹിരൺയകശിപുരുവാച

ദൈതേയാഃ സകലൈഃ ശൈലൈരത്രൈവ വരുണാലയേ।
നിശ്ചരിദ്രൈഃ സർവശഃ സർവൈശ്ചീയതാമേഷ ദുർമതിഃ ॥ **58** ॥ 1216

നാഗ്നിർദഹതി നൈവായം
ശസ്ത്രൈശ്ചരിന്നോ ന ചോരഗൈഃ।
ക്ഷയം നീതോ ന വാതേന
ന വിഷേണ ന കൃത്യയാ ॥ **59** ॥ 1217

ന മായാഭിർന ചൈവോച്ചാ -
ത്പാതിതോ ന ച ദിഗ്ഗജൈഃ।
ബാലോഽതിദുഷ്ടചിത്തോഽയം
നാനേനാർഥോഽസ്തി ജീവതാ ॥ **60** ॥ 1218

തദേഷ തോയമധ്യേ തു സമാക്രാന്തോ മഹീധരൈഃ।
തിഷ്ഠത്വബ്ദസഹസ്ത്രാന്തം പ്രാണാൻഹാസ്യതി ദുർമതിഃ ॥ **61** ॥ 1219

തതോ ദൈത്യാ ദാനവാശ്ച പർവതൈസ്തം മഹോദധൗ।
ആക്രമ്യ ചയനം ചക്രുർയോജനാനി സഹസ്രശഃ ॥ **62** ॥ 1220

സ ചിത്തഃ പർവതൈരന്തഃ സമുദ്രസ്യ മഹാമതിഃ।
തുഷ്ടാവാഹനികവേലായാമേകാഗ്രമതിരച്യുതം ॥ **63** ॥ 1221

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

നമസ്തേ പുണ്ഡരീകാക്ഷ നമസ്തേ പുരുഷോത്തമ ।
നമസ്തേ സർവലോകാത്മന്നമസ്തേ തിഗ്മചക്രിണേ ॥ **64** ॥ 1222

നമോ ബ്രഹ്മണ്യദേവായ ഗോബ്രാഹ്മണഹിതായ ച ।
ജഗദ്ധിതായ കൃഷ്ണായ ഗോവിന്ദായ നമോ നമഃ ॥ **65** ॥ 1223

ബ്രഹ്മത്വേ സൃജതേ വിശ്വം സ്ഥിതൗ പാലയതേ പുനഃ ।
രുദ്രരൂപായ കൽപാന്തേ നമസ്തുഭ്യം ത്രിമൂർതയേ ॥ **66** ॥ 1224

ദേവാ യക്ഷാസുരാഃ സിദ്ധാ നാഗാ ഗന്ധർവകിന്നരാഃ ।
പിശാചാ രാക്ഷസാശ്ചൈവ മനുഷ്യാഃ പശവസ്തഥാ ॥ **67** ॥ 1225

പക്ഷിണഃ സ്ഥാവരാശ്ചൈവ പിപീലികസരീസൃപാഃ ।
ഭൂമ്യാപോഽഗ്നിർനഭോ വായുഃ ശബ്ദഃ സ്പർശസ്തഥാ രസഃ ॥ **68** ॥ 1226

രൂപം ഗന്ധോ മനോ ബുദ്ധിരാത്മാ കാലസ്തഥാ ഗുണാഃ ।
ഏതേഷാം പരമാർഥശ്ച സർവമേതത്ത്വമച്യുത ॥ **69** ॥ 1227

വിദ്യാവിദ്യേ ഭവാൻസത്യമസത്യം ത്വം വിഷാമൃതേ ।
പ്രവൃത്തം ച നിവൃത്തം ച കർമ വേദോദിതം ഭവാൻ ॥ **70** ॥ 1228

സമസ്തകർമഭോക്താ ച കർമോപകരണാനി ച ।
ത്വമേവ വിഷ്ണോ സർവാണി സർവകർമഫലം ച യത് ॥ **71** ॥ 1229

മയ്യൻയത്ര തഥാൻയേഷു ഭൂതേഷു ഭുവനേഷു ച ।
തവൈവ വ്യാപ്തിരൈശ്വർയഗുണസംസൂചികീ പ്രഭോ ॥ **72** ॥ 1230

ത്വാം യോഗിനശ്ചിന്തയന്തി ത്വാം യജന്തി ച യാജകാഃ ।
ഹവ്യകവ്യഭുഗേകസ്ത്വം പിതൃദേവസ്വരൂപധൃക് ॥ **73** ॥ 1231

രൂപം മഹത്തേ സ്ഥിതമത്ര വിശ്വം
തതശ്ച സൂക്ഷ്മം ജഗദേതദീശ ।

രൂപാണി സർവാണി ച ഭൂതഭേദാ -
സ്തേഷ്വന്തരാത്മാഖ്യമതീവ സൂക്ഷ്മം ॥ **74** ॥ 1232

തസ്മാച്ച സൂക്ഷ്മാദിവിശേഷണാനാ -
മഗോചരേ യത്പരമാത്മരൂപം ।
കിമപ്യചിന്ത്യം തവ രൂപമസ്തി
തസ്മൈ നമസ്തേ പുരുഷോത്തമായ ॥ **75** ॥ 1233

സർവഭൂതേഷു സർവാത്മൻയാ ശക്തിരപരാ തവ ।
ഗുണാശ്രയാ നമസ്തസ്യൈ ശാശ്വതായൈ സുരേശ്വര ॥ **76** ॥ 1234

യാതീതഗോചരാ വാചാം മനസാം ചാവിശേഷണാ ।
ജ്ഞാനിജ്ഞാനപരിച്ഛേദ്യാ താം വന്ദേ സ്വേശ്വരീം പരാം ॥ **77** ॥ 1235

ഓം നമോ വാസുദേവായ തസ്മൈ ഭഗവതേ സദാ ।
വ്യതിരിക്തം ന യസ്യാസ്തി വ്യതിരിക്തോഽഖിലസ്യ യഃ ॥ **78** ॥ 1236

നമസ്തസ്മൈ നമസ്തസ്മൈ
നമസ്തസ്മൈ മഹാത്മനേ ।
നാമ രൂപം ന യസ്യൈകോ
യോഽസ്തിത്വേനോപലഭ്യതേ ॥ **79** ॥ 1237

യസ്യാവതാരരൂപാണി സമർചന്തി ദിവൗകസഃ ।
അപശ്യന്തഃ പരം രൂപം നമസ്തസ്മൈ മഹാത്മനേ ॥ **80** ॥ 1238

യോഽന്തസ്തിഷ്ഠന്നശേഷസ്യ പശ്യതീശഃ ശുഭാശുഭം ।
തം സർവസാക്ഷിണം വിശ്വം നമസ്യേ പരേശ്വരം ॥ **81** ॥ 1239

നമോഽസ്തു വിഷ്ണവേ തസ്മൈ യസ്യാഭിന്നമിദം ജഗത് ।
ധ്യേയഃ സ ജഗതാമാദ്യഃ സ പ്രസീദതു മേഽവ്യയഃ ॥ **82** ॥ 1240

യത്രോതമേതത്പ്രോതം ച വിശ്വമക്ഷരമവ്യയം।
ആധാരഭൂതഃ സർവസ്യ സ പ്രസീദതു മേ ഹരിഃ ॥ **83** ॥ 1241

ഓം നമോ വിഷ്ണവേ തസ്മൈ
നമസ്തസ്മൈ പുനഃ പുനഃ।
യത്ര സർവം യതഃ സർവം
യഃ സർവം സർവസംശ്രയഃ ॥ **84** ॥ 1242

സർവഗത്വാദനന്തസ്യ സ ഏവാഹമവസ്ഥിതഃ।
മത്തഃ സർവമഹം സർവം മയി സർവം സനാതനേ ॥ **85** ॥ 1243

അഹമേവാക്ഷയോ നിത്യഃ പരമാത്മാത്മസംശ്രയഃ।
ബ്രഹ്മസംജ്ഞോഽഹമേവാഗ്രേ തഥാന്തേ ച പരഃ പുമാൻ ॥ **86** ॥ 1244

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ഏകോനവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ വിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഏവം സഞ്ചിന്തയൻവിഷ്ണുമഭേദേനാത്മനോ ദ്വിജ ।
തൻമയത്വമവാപ്യാഗ്ര്യം മേനേ ചാത്മാനമച്യുതം ॥ **1** ॥ 1245

വിസസ്മാര തഥാത്മാനം നാൻയത്കിഞ്ചിദജാനത ।
അഹമേവാവ്യയോഽനന്തഃ പരമാത്മേത്യചിന്തയത് ॥ **2** ॥ 1246

തസ്യ തദ്ഭാവനായോഗാ -
ത്ക്ഷീണപാപസ്യ വൈ ക്രമാത് ।
ശുദ്ധേഽന്തഃകരണേ വിഷ്ണു -
സ്തസ്ഥൗ ജ്ഞാനമയോഽച്യുതഃ ॥ **3** ॥ 1247

യോഗപ്രഭാവാത്പ്രഹ്ലാദേ ജാതേ വിഷ്ണുമയേഽസുരേ ।
ചലത്യുരഗബന്ധൈസ്തൈർമൈത്രേയ ത്രുടിതം ക്ഷണാത് ॥ **4** ॥ 1248

ഭ്രാന്തഗ്രാഹഗണഃ സോർമിർയയൗ ക്ഷോഭം മഹാർണവഃ ।
ചചാല ച മഹീ സർവാ സശൈലവനകാനനാ ॥ **5** ॥ 1249

സ ച തം ശൈലസംഘാതം ദൈത്യൈർന്യസ്തമധോപരി ।
ഉത്ക്ഷിപ്യ തസ്മാത്സലിലാന്നിശ്ചക്രാമ മഹാമതിഃ ॥ **6** ॥ 1250

ദൃഷ്ട്വാ ച സ ജഗദ്ഭൂയോ ഗഗനാദ്യുപലക്ഷണം ।
പ്രഹ്ലാദോഽസ്മീതി സസ്മാര പുനരാത്മാനമാത്മനി ॥ **7** ॥ 1251

തുഷ്ടാവ ച പുനർധീമാനനാദിം പുരുഷോത്തമം।
ഏകാഗ്രമതിരവ്യഗ്രോ യതവാക്കായമാനസഃ ॥ **8** ॥ 1252

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

ഓം നമഃ പരമാർഥാർഥ സ്ഥൂലസൂക്ഷ്മ ക്ഷരാക്ഷര।
വ്യക്തവ്യക്ത കലാതീത സകലേശ നിരഞ്ജന ॥ **9** ॥ 1253

ഗുണാഞ്ജന ഗുണാധാര നിർഗുണാത്മൻ ഗുണസ്ഥിത।
മൂർത്താമൂർതമഹാമൂർതേ സൂക്ഷ്മമമൂർതേ സ്ഫുടാസ്ഫുട ॥ **10** ॥ 1254

കരാലസൗമ്യരൂപാത്മൻവിദ്യാഽവിദ്യാമയാച്യുത।
സദസദ്രൂപസദ്ഭാവ സദസദ്ഭാവഭാവന ॥ **11** ॥ 1255

നിത്യാനിത്യപ്രപഞ്ചാത്മന്നിഷ്പ്രപഞ്ചാമലാശ്രിത।
ഏകാനേക നമസ്തുഭ്യം വാസുദേവാദികാരണ ॥ **12** ॥ 1256

യഃ സ്ഥൂലസൂക്ഷ്മഃ പ്രകടപ്രകാശോ
യഃ സർവഭൂതോ ന ച സർവഭൂതഃ।
വിശ്വം യതശ്ചൈതദവിശ്വഹേതോ -
ർനമോഽസ്തു തസ്മൈ പുരുഷോത്തമായ ॥ **13** ॥ 1257

ശ്രീപരാശര ഉവാച

തസ്യ തച്ചേതസോ ദേവഃ സ്തുതിമിത്ഥം പ്രകുർവതഃ।
ആവിർബഭൂവ ഭഗവാൻ പീതാംബരധരോ ഹരിഃ ॥ **14** ॥ 1258

സസംഭ്രമസ്തമാലോക്യ സമുത്ഥായാകുലാക്ഷരം।
നമോഽസ്തു വിഷ്ണവേത്യേതദ് വ്യാജഹാരാസകൃദ് ദ്വിജ ॥ **15** ॥ 1259

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

ദേവ പ്രപന്നാർത്തിഹര പ്രസാദം കുരു കേശവ ।
അവലോകനദാനേന ഭൂയോ മാം പാവയാച്യുത ॥ **16** ॥ 1260

ശ്രീഭഗവാനുവാച

കുർവതസ്തേ പ്രസന്നോഽഹം ഭക്തിമവ്യഭിചാരിണീം ।
യഥാഭിലഷിതോ മത്തഃ പ്രഹ്ലാദ വ്രിയതാം വരഃ ॥ **17** ॥ 1261

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

നാഥ യോനിസഹസ്രേഷു യേഷു യേഷു വ്രജാമ്യഹം ।
തേഷു തേഷ്വച്യുതാഭക്തിരച്യുതാസ്തു സദാ ത്വയി ॥ **18** ॥ 1262

യാ പ്രീതിരവിവേകാനാം വിഷയേഷ്വനപായിനീ ।
ത്വാമനുസ്മരതഃ സാ മേ ഹൃദയാൻമാപസർപതു ॥ **19** ॥ 1263

ശ്രീഭഗവാനുവാച

മയി ഭക്തിസ്തവാസ്ത്യേവ ഭൂയോഽപ്യേവം ഭവിഷ്യതി ।
വരസ്തു മത്തഃ പ്രഹ്ലാദ വ്രിയതാം യസ്തവേപ്സിതഃ ॥ **20** ॥ 1264

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

മയി ദ്വേഷാനുബന്ധോഽഭൂത്സംസ്തുതാവുദ്യതേ തവ ।
മത്പിതുസ്തത്കൃതം പാപം ദേവ തസ്യ പ്രണശ്യതു ॥ **21** ॥ 1265

ശസ്ത്രാണി പാതിതാന്യംഗേ
ക്ഷിപ്തോ യച്ചാഗ്നിസംഹതൗ ।
ദംശിതശ്ചോരഗൈർദത്തം
യദ്വിഷം മമ ഭോജനേ ॥ **22** ॥ 1266

ബദ്ധാ സമുദ്രേ യത്ക്ഷിപ്തോ
യച്ചിതോഽസ്മി ശിലോച്ചയൈഃ ।

അൻയാനി ചാപ്യസാധൂനി
യാനി പിത്രാ കൃതാനി മേ ॥ **23** ॥ 1267

ത്വയി ഭക്തിമതോ ദ്വേഷാദഘം തത്സംഭവം ച യത്।
ത്വത്പ്രസാദാത്പ്രഭോ സദ്യസ്തേന മുച്യേത മേ പിതാ ॥ **24** ॥ 1268

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പ്രഹ്ലാദ സർവമേതത്തേ മത്പ്രസാദാദ്ഭവിഷ്യതി।
അൻയച്ച തേ വരം ദദ്മി വ്രിയതാമസുരാത്മജ ॥ **25** ॥ 1269

പ്രഹ്ലാദ ഉവാച

കൃതകൃത്യോഽസ്മി ഭഗവൻവരേണാനേന യത്ത്വയി।
ഭവിത്രീ ത്വത്പ്രസാദേന ഭക്തിരവ്യഭിചാരിണീ ॥ **26** ॥ 1270

ധർമാർഥകാമൈഃ കിം തസ്യ മുക്തിസ്തസ്യ കരേ സ്ഥിതാ।
സമസ്തജഗതാം മൂലേ യസ്യ ഭക്തിഃ സ്ഥിരാ ത്വയി ॥ **27** ॥ 1271

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യഥാ തേ നിശ്ചലം ചേതോ മയി ഭക്തിസമൻവിതം।
തഥാ ത്വം മത്പ്രസാദേന നിർവാണം പരമാപ്സ്യസി ॥ **28** ॥ 1272

ശ്രീപരാശര ഉവാച

ഇത്യുക്ത്വാന്തർദധേ വിഷ്ണുസ്തസ്യ മൈത്രേയ പശ്യതഃ।
സ ചാപി പുനരാഗമ്യ വവന്ദേ ചരണൗ പിതുഃ ॥ **29** ॥ 1273

തം പിതാ മൂർധന്യുപാഘ്രായ പരിഷ്വജ്യ ച പീഡിതം।
ജീവസീത്യാഹ വത്സേതി ബാഷ്പാർദ്രനയനോ ദ്വിജ ॥ **30** ॥ 1274

പ്രീതിമാംശ്ചാഽഭവത്തസ്മിന്നനുതാപീ മഹാസുരഃ।
ഗുരുപിത്രോശ്ചകാരൈവം ശുശ്രൂഷാം സോഽപി ധർമവിത് ॥ **31** ॥ 1275

പിതർയുപരതിം നീതേ
നരസിംഹസ്വരൂപിണാ।
വിഷ്ണുനാ സോഽപി ദൈത്യാനാം
മൈത്രേയാഭൂത്പതിസ്തതഃ ॥ **32** ॥ 1276

തതോ രാജ്യദ്യുതിം പ്രാപ്യ കർമശുദ്ധികരീം ദ്വിജ।
പുത്രപൗത്രാംശ്ച സുബഹൂനവാപ്യൈശ്വർയമേവ ച ॥ **33** ॥ 1277

ക്ഷീണാധികാരഃ സ യദാ പുൺയപാപവിവർജിതഃ।
തദാ സ ഭഗവദ്ധ്യാനാത്പരം നിർവാണമാപ്തവാൻ ॥ **34** ॥ 1278

ഏവംപ്രഭാവോ ദൈത്യോഽസൗ മൈത്രേയാസീൻമഹാമതിഃ।
പ്രഹ്ലാദോ ഭഗവദ്ഭക്തോ യം ത്വം മാമനുപൃച്ഛസി ॥ **35** ॥ 1279

യസ്ത്വേതച്ചരിതം തസ്യ പ്രഹ്ലാദസ്യ മഹാത്മനഃ।
ശൃണോതി തസ്യ പാപാനി സദ്യോ ഗച്ഛന്തി സങ്ക്ഷയം ॥ **36** ॥ 1280

അഹോരാത്രകൃതം പാപം പ്രഹ്ലാദചരിതം നരഃ।
ശൃൺവൻ പഠംശ്ച മൈത്രേയ വ്യപോഹതി ന സംശയഃ ॥ **37** ॥ 1281

പൗർണമാസ്യാമമാവാസ്യാമഷ്ടമ്യാമഥ വാ പഠൻ।
ദ്വാദശ്യാം വാ തദാപ്നോതി ഗോപ്രദാനഫലം ദ്വിജ ॥ **38** ॥ 1282

പ്രഹ്ലാദം സകലാപത്സു യഥാ രക്ഷിതവാൻഹരിഃ।
തഥാ രക്ഷതി യസ്തസ്യ ശൃണോതി ചരിതം സദാ ॥ **39** ॥ 1283

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ വിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ഏകവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

സംഹ്ലാദപുത്ര ആയുഷ്മാംഛിബിർബാഷ്കല ഏവ ച ।
വിരോചനസ്തു പ്രാഹ്ലാദിർബലിർജജ്ഞേ വിരോചനാത് ॥ **1** ॥ 1284

ബലേഃ പുത്രശതം ത്വാസീദ്വാണജ്യേഷ്ഠം മഹാമുനേ ।
ഹിരണ്യാക്ഷസുതാശ്ചാസൻസർവ ഏവ മഹാബലാഃ ॥ **2** ॥ 1285

ഉത്കുരഃ ശകുനിശ്ചൈവ ഭൂതസന്താപനസ്തഥാ ।
മഹാനാഭോ മഹാബാഹുഃ കാലനാഭസ്തഥാപരഃ ॥ **3** ॥ 1286

അഭവന്ദനുപുത്രാശ്ച ദ്വിമൂർദ്ധാ ശംബരസ്തഥാ ।
അയോമുഖഃ ശങ്കുശിരാഃ കപിലഃ ശങ്കരസ്തഥാ ॥ **4** ॥ 1287

ഏകചക്രോ മഹാബാഹുസ്താരകശ്ച മഹാബലഃ ।
സ്വർഭാനുർവൃഷപർവാ ച പുലോമശ്ച മഹാബലഃ ॥ **5** ॥ 1288

ഏതേ ദനോഃ സുതാഃ ഖ്യാതാ വിപ്രചിത്തിശ്ച വീർയവാൻ ॥ **6** ॥ 1289

സ്വർഭാനോസ്തു പ്രഭാ കൻയാ ശർമിഷ്ഠാ വാർഷപർവണീ ।
ഉപദാനീ ഹയശിരാഃ പ്രഖ്യാതാ വരകൻയകാഃ ॥ **7** ॥ 1290

വൈശ്വാനരസുതേ ചോഭേ പുലോമാ കാലകാ തഥാ ।
ഉഭേ സുതേ മഹാഭാഗേ മാരീചേസ്തു പരിഗ്രഹഃ ॥ **8** ॥ 1291

താഭ്യാം പുത്രസഹസ്ത്രാണി ഷഷ്ടിർദാനവസത്തമാഃ।
പൗലോമാഃ കാലകേയാശ്ച മാരീചതനയാഃ സ്മൃതാഃ ॥ **9** ॥ 1292

തതോഽപരേ മഹാവീർയാ ദാരുണാസ്ത്വതിനിർഘൃണാഃ।
സിംഹികായാമഥോത്പന്നാ വിപ്രചിത്തേഃ സുതാസ്തഥാ ॥ **10** ॥ 1293

വ്യംശഃ ശൽയശ്ച ബലവാൻ നഭശ്ചൈവ മഹാബലഃ।
വാതാപീ നമുചിശ്ചൈവ ഇൽവലഃ ഖസൃമസ്തഥാ ॥ **11** ॥ 1294

അന്ധകോ നരകശ്ചൈവ കാലനാഭസ്തഥൈവ ച।
സ്വർഭാനുശ്ച മഹാവീർയോ വക്ത്രയോധീ മഹാസുരഃ ॥ **12** ॥ 1295

ഏതേ വൈ ദാനവാഃ ശ്രേഷ്ഠാ ദനുവംശവിവർദ്ധനാഃ।
ഏതേഷാം പുത്രപൗത്രാശ്ച ശതശോഽഥ സഹസ്രശഃ ॥ **13** ॥ 1296

പ്രഹ്ലാദസ്യ തു ദൈത്യസ്യ നിവാതകവചാഃ കുലേ।
സമുത്പന്നാഃ സുമഹതാ തപസാ ഭാവിതാത്മനഃ ॥ **14** ॥ 1297

ഷട് സുതാഃ സുമഹാസത്ത്വാസ്താമ്രായാഃ പരികീർത്തിതാഃ।
ശുകീ ശ്യേനീ ച ഭാസീ ച സുഗ്രീവീശുചിഗൃദ്ധികാഃ ॥ **15** ॥ 1298

ശുകീ ശുകാനജനയദുലൂകപ്രത്യുലൂകികാൻ।
ശ്യേനീ ശ്യേനാംസ്തഥാ ഭാസീ ഭാസാൻഗൃധ്രാംശ്ച ഗൃധ്ര്യപി ॥ **16** ॥ 1299

ശുച്യൗദകാൻപക്ഷിഗണാൻസുഗ്രീവീ തു വ്യജായത।
അശ്വാനുഷ്ട്രാൻഗർദഭാംശ്ച താമ്രാവംശഃ പ്രകീർത്തിതഃ ॥ **17** ॥ 1300

വിനതായാസ്തു ദ്വൗ പുത്രൗ വിഖ്യാതൗ ഗരുഡാരുണൗ।
സുപർണഃ പതതാം ശ്രേഷ്ഠോ ദാരുണഃ പന്നഗാശനഃ ॥ **18** ॥ 1301

സുരസായാം സഹസ്ത്രം തു സർപാണാമമിതൗജസാം।
അനേകശിരസാം ബ്രഹ്മൻ ഖേചരാണാം മഹാത്മനാം ॥ **19** ॥ 1302

കാദ്രവേയാസ്തു ബലിനഃ സഹസ്രമമിതൗജസഃ।
സുപർണവശഗാ ബ്രഹ്മൻ ജജ്ഞിരേ നൈകമസ്തകാഃ ॥ **20** ॥ 1303

തേഷാം പ്രധാനഭൂതാസ്തു ശേഷവാസുകിതക്ഷകാഃ।
ശംഖശ്വേതോ മഹാപദ്മഃ കംബലാശ്വതരൗ തഥാ ॥ **21** ॥ 1304

ഏലാപുത്രസ്തഥാ നാഗഃ കർകോടകധനഞ്ജയൗ।
ഏതേ ചാൻയേ ച ബഹവോ ദന്ദശൂകാ വിഷോൽബണാഃ ॥ **22** ॥ 1305

ഗണം ക്രോധവശം വിദ്ധി തസ്യാഃ സർവേ ച ദംഷ്ട്രിണഃ।
സ്ഥലജാഃ പക്ഷിണോഽബ്ജാശ്ച ദാരുണാഃ പിശിതാശനാഃ ॥ **23** ॥ 1306

ക്രോധാ തു ജനയാമാസ പിശാചാംശ്ച മഹാബലാൻ।
ഗാസ്തു വൈ ജനയാമാസ സുരഭിർമഹിഷാംസ്തഥാ।
ഇരാവൃക്ഷലതാവൽലീസ്തൃണജാതീശ്ച സർവശഃ ॥ **24** ॥ 1307

ഖസാ തു യക്ഷരക്ഷാംസി മുനിരപ്സരസസ്തഥാ।
അരിഷ്ടാ തു മഹാസത്ത്വാൻ ഗന്ധർവാൻസമജീജനത് ॥ **25** ॥ 1308

ഏതേ കശ്യപദായാദാഃ കീർത്തിതാഃ സ്ഥാണുജംഗമാഃ।
തേഷാം പുത്രാശ്ച പൗത്രാശ്ച ശതശോഽഥ സഹസ്രശഃ ॥ **26** ॥ 1309

ഏഷ മൻവന്തരേ സർഗോ ബ്രഹ്മൻസ്വാരോചിഷേ സ്മൃതഃ ॥ **27** ॥ 1310

വൈവസ്വതേ ച മഹതി വാരുണേ വിതതേ കൃതൗ।
ജുഹ്വാനസ്യ ബ്രഹ്മണോ വൈ പ്രജാസർഗ ഇഹോച്യതേ ॥ **28** ॥ 1311

പൂർവം യത്ര തു സപ്തർഷീനുത്പന്നാൻസപ്തമാനസാൻ।
പിതൃത്വേ കൽപയാമാസ സ്വയമേവ പിതാമഹഃ।
ഗന്ധർവഭോഗിദേവാനാം ദാനവാനാം ച സത്തമ ॥ **29** ॥ 1312

ദിതിർവിനഷ്ടപുത്രാ വൈ തോഷയാമാസ കാശ്യപം ।
തയാ ചാരാധിതഃ സമ്യക് കാശ്യപസ്തപതാം വരഃ ॥ **30** ॥ 1313

വരേണച്ഛന്ദയാമാസ സാ ച വവ്രേ തതോ വരം ।
പുത്രമിന്ദ്രവധാർഥായ സമർഥമമിതൗജസം ॥ **31** ॥ 1314

സ ച തസ്മൈ വരം പ്രാദാദ്ഭാർയായൈ മുനിസത്തമഃ ।
ദത്ത്വാ ച വരമത്യുഗ്രം കശ്യപസ്താമുവാച ഹ ॥ **32** ॥ 1315

ശക്രം പുത്രോ നിഹന്താ തേ യദി ഗർഭം ശരച്ഛതം ।
സമാഹിതാതിപ്രയതാ ശൗചിനീ ധാരയിഷ്യസി ॥ **33** ॥ 1316

ഇത്യേവമുക്ത്വാ താം ദേവീം സംഗതഃ കശ്യപോ മുനിഃ ।
ദധാര സാ ച തം ഗർഭം സമ്യക്ശൗചസമൻവിതാ ॥ **34** ॥ 1317

ഗർഭമാത്മവധാർഥായ ജ്ഞാത്വാ തം മഘവാനപി ।
ശുശ്രൂഷുസ്താമഥാഗച്ഛദ്വിനയാദമരാധിപഃ ॥ **35** ॥ 1318

തസ്യാശ്ചൈവാന്തരപ്രേപ്സുരതിഷ്ഠത്പാകശാസനഃ ।
ഊനേ വർഷശതേ ചാസ്യാ ദദർശാന്തരമാത്മനാ ॥ **36** ॥ 1319

അകൃത്വാ പാദയോഃ ശൗചം ദിതിഃ ശയനമാവിശത് ।
നിദ്രാ ചാഹാരയാമാസ തസ്യാഃ കുക്ഷിം പ്രവിശ്യ സഃ ॥ **37** ॥ 1320

വജ്രപാണിർമഹാഗർഭം ചിച്ഛേദാഥ സ സപ്തധാ ।
സമ്പീഡ്യമാനോ വജ്രേണ സ രുരോദാതിദാരുണം ॥ **38** ॥ 1321

മാ രോദീരിതി തം ശക്രഃ പുനഃ പുനരഭാഷത ।
സോഽഭവത്സപ്തധാ ഗർഭസ്തമിന്ദ്രഃ കുപിതഃ പുനഃ ॥ **39** ॥ 1322

ഏകൈകകം സപ്തധാ ചക്രേ വജ്രേണാരിവിദാരിണാ ।
മരുതോ നാമ ദേവാസ്തേ ബഭൂവുരതിവേഗിനഃ ॥ **40** ॥ 1323

യദുക്തം വൈ ഭഗവതാ തേനൈവ മരുതോഽഭവൻ।
ദേവാ ഏകോനപഞ്ചാശത്സഹായാ വജ്രപാണിനഃ ॥ **41** ॥ 1324

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ഏകവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ പ്രഥമേംശേ ദ്വാവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീപരാശര ഉവാച

യദാഭിഷിക്തഃ സ പൃഥുഃ പൂർവം രാജ്യേ മഹർഷിഭിഃ।
തതഃ ക്രമേണ രാജ്യാനി ദദൗ ലോകപിതാമഹഃ ॥ **1** ॥ 1325

നക്ഷത്രഗ്രഹവിപ്രാണാം വീരുധാം ചാപ്യശേഷതഃ।
സോമം രാജ്യേ ദധദ്ബ്രഹ്മാ യജ്ഞാനാം തപസാമപി ॥ **2** ॥ 1326

രാജ്ഞാം വൈശ്രവണം രാജ്യേ ജലാനാം വരുണം തഥാ।
ആദിത്യാനാം പതിം വിഷ്ണും വസൂനാമഥ പാവകം ॥ **3** ॥ 1327

പ്രജാപതീനാം ദക്ഷം തു വാസവം മരുതാമപി।
ദൈത്യാനാം ദാനവാനാം ച പ്രഹ്ലാദമധിപം ദദൗ ॥ **4** ॥ 1328

പിതൃണാം ധർമരാജം തം യമം രാജ്യേഽഭ്യഷേചയത്।
ഐരാവതം ഗജേന്ദ്രാണാമശേഷാണാം പതിം ദദൗ ॥ **5** ॥ 1329

പതത്രിണാം തു ഗരുഡം ദേവാനാമപി വാസവം।
ഉച്ചൈഃശ്രവസമശ്വാനാം വൃഷഭം തു ഗവാമപി ॥ **6** ॥ 1330

മൃഗാണാം ചൈവ സർവേഷാം രാജ്യേ സിംഹം ദദൗ പ്രഭുഃ।
ശേഷം തു ദന്ദശൂകാനാമകരോത്പതിമവ്യയഃ ॥ **7** ॥ 1331

ഹിമാലയം സ്ഥാവരാണാം മുനീനാം കപിലം മുനിം।
നഖിനാം ദംഷ്ട്രിണാം ചൈവ മൃഗാണാം വ്യാഘ്രമീശ്വരം ॥ **8** ॥ 1332

വനസ്പതീനാം രാജാനാം പ്ലക്ഷമേവാഭ്യഷേചയത് ।
ഏവമേവാൻയജാതീനാം പ്രാധാൻയേനാകരോത്പ്രഭൂൻ ॥ **9** ॥ 1333

ഏവം വിഭജ്യ രാജ്യാനി ദിശാം പാലാനനന്തരം ।
പ്രജാപതിപതിർബ്രഹ്മാ സ്ഥാപയാമാസ സർവതഃ ॥ **10** ॥ 1334

പൂർവസ്യാം ദിശി രാജാനം വൈരാജസ്യ പ്രജാപതേഃ ।
ദിശാപാലം സുധൻവാനം സുതം വൈ സോഽഭ്യഷേചയത് ॥ **11** ॥ 1335

ദക്ഷിണസ്യാം ദിശി തഥാ കർദമസ്യ പ്രജാപതേഃ ।
പുത്രം ശംഖപദം നാമ രാജാനം സോഽഭ്യഷേചയത് ॥ **12** ॥ 1336

പശ്ചിമസ്യാം ദിശി തഥാ രജസഃ പുത്രമച്യുതം ।
കേതുമന്തം മഹാത്മാനം രാജാനം സോഽഭ്യഷേചയത് ॥ **13** ॥ 1337

തഥാ ഹിരൺയരോമാണം പർജൻയസ്യ പ്രജാപതേഃ ।
ഉദീച്യാം ദിശി ദുർദ്ധർഷം രാജാനമഭ്യഷേചയത് ॥ **14** ॥ 1338

തൈരിയം പൃഥിവീ സർവാ സപ്തദ്വീപാ സപത്തനാ ।
യഥാപ്രദേശമദ്യാപി ധർമതഃ പരിപാൽയതേ ॥ **15** ॥ 1339

ഏതേ സർവേ പ്രവൃത്തസ്യ സ്ഥിതൗ വിഷ്ണോർമഹാത്മനഃ ।
വിഭൂതിഭൂതാ രാജാനോ യേ ചാൻയേ മുനിസത്തമ ॥ **16** ॥ 1340

യേ ഭവിഷ്യന്തി യേ ഭൂതാഃ സർവേ ഭൂതേശ്വരാ ദ്വിജ ।
തേ സർവേ സർവഭൂതസ്യ വിഷ്ണോരംശാ ദ്വിജോത്തമ ॥ **17** ॥ 1341

യേ തു ദേവാധിപതയോ യേ ച ദൈത്യാധിപാസ്തഥാ ।
ദാനവാനാം ച യേ നാഥാ യേ നാഥാഃ പിശിതാശിനാം ॥ **18** ॥ 1342

പശൂനാം യേ ച പതയഃ പതയോ യേ ച പക്ഷിണാം ।
മനുഷ്യാണാം ച സർപാണാം നാഗാനാമധിപാശ്ച യേ ॥ **19** ॥ 1343

വൃക്ഷാണാം പർവതാനാം ച ഗ്രഹാണാം ചാപി യേഽധിപാഃ।
അതീതാ വർത്തമാനാശ്ച യേ ഭവിഷ്യന്തി ചാപരേ।
തേ സർവേ സർവഭൂതസ്യ വിഷ്ണോരംശസമുദ്ഭവാഃ ॥ **20** ॥ 1344

ന ഹി പാലനസാമർഥ്യമൃതേ സർവേശ്വരം ഹരിം।
സ്ഥിതം സ്ഥിതൗ മഹാപ്രാജ്ഞ ഭവത്യന്യസ്യ കസ്യചിത് ॥ **21** ॥ 1345

സൃജത്യേഷ ജഗത്സൃഷ്ടൗ സ്ഥിതൗ പാതി സനാതനഃ।
ഹന്തി ചൈവാന്തകത്വേന രജഃ സത്ത്വാദിസംശ്രയഃ ॥ **22** ॥ 1346

ചതുർവിഭാഗഃ സംസൃഷ്ടൗ ചതുർധാ സംസ്ഥിതഃ സ്ഥിതൗ।
പ്രലയം ച കരോത്യന്തേ ചതുർഭേദോ ജനാർദനഃ ॥ **23** ॥ 1347

ഏകേനാംശേന ബ്രഹ്മാസൗ ഭവത്യവ്യക്തമൂർത്തിമാൻ।
മരീചിമിശ്രാഃ പതയഃ പ്രജാനാം ചാന്യഭാഗശഃ ॥ **24** ॥ 1348

കാലസ്തൃതീയസ്തസ്യാംശഃ സർവഭൂതാനി ചാപരഃ।
ഇത്ഥം ചതുർധാ സംസൃഷ്ടൗ വർത്തതേഽസൗ രജോഗുണഃ ॥ **25** ॥ 1349

ഏകാംശേനാസ്ഥിതോ വിഷ്ണുഃ കരോതി പ്രതിപാലനം।
മന്വാദിരൂപശ്ചാന്യേന കാലരൂപോഽപരേണ ച ॥ **26** ॥ 1350

സർവഭൂതേഷു ചാന്യേന സംസ്ഥിതഃ കുരുതേ സ്ഥിതിം।
സത്ത്വം ഗുണം സമാശ്രിത്യ ജഗതഃ പുരുഷോത്തമഃ ॥ **27** ॥ 1351

ആശ്രിത്യ തമസോ വൃത്തിമന്തകാലേ തഥാ പുനഃ।
രുദ്രസ്വരൂപോ ഭഗവാനേകാംശേന ഭവത്യജഃ ॥ **28** ॥ 1352

അഗ്ന്യന്തകാദിരൂപേണ ഭാഗേനാന്യേന വർത്തതേ।
കാലസ്വരൂപോ ഭാഗോ യസ്സർവഭൂതാനി ചാപരഃ ॥ **29** ॥ 1353

വിനാശം കുർവതസ്തസ്യ ചതുർദ്ധൈവം മഹാത്മനഃ।
വിഭാഗകൽപനാ ബ്രഹ്മൻ കഥ്യതേ സാർവകാലികീ ॥ **30** ॥ 1354

ബ്രഹ്മാ ദക്ഷാദയഃ കാലസ്തഥൈവാഖിലജന്തവഃ।
വിഭൂതയോ ഹരേരേതാ ജഗതഃ സൃഷ്ടിഹേതവഃ ॥ **31** ॥ 1355

വിഷ്ണുർമൻവാദയഃ കാലഃ സർവഭൂതാനി ച ദ്വിജ।
സ്ഥിതേർനിമിത്തഭൂതസ്യ വിഷ്ണോരേതാ വിഭൂതയഃ ॥ **32** ॥ 1356

രുദ്രഃ കാലാന്തകാദ്യാശ്ച സമസ്താശ്ചൈവ ജന്തവഃ।
ചതുർധാ പ്രലയായൈതാ ജനാർദനവിഭൂതയഃ ॥ **33** ॥ 1357

ജഗദാദൗ തഥാ മധ്യേ സൃഷ്ടിരാപ്രലയാദ് ദ്വിജ।
ധാത്രാ മരീചിമിശ്രൈശ്ച ക്രിയതേ ജന്തുഭിസ്തഥാ ॥ **34** ॥ 1358

ബ്രഹ്മാ സൃജത്യാദികാലേ മരീചിപ്രമുഖാസ്തതഃ।
ഉത്പാദയന്ത്യപത്യാനി ജന്തവശ്ച പ്രതിക്ഷണം ॥ **35** ॥ 1359

കാലേന ന വിനാ ബ്രഹ്മാ സൃഷ്ടിനിഷ്പാദകോ ദ്വിജ।
ന പ്രജാപതയഃ സർവേ ന ചൈവാഖിലജന്തവഃ ॥ **36** ॥ 1360

ഏവമേവ വിഭാഗോഽയം സ്ഥിതാവപ്യുപദിശ്യതേ।
ചതുർധാ തസ്യ ദേവസ്യ മൈത്രേയ പ്രലയേ തഥാ ॥ **37** ॥ 1361

യത്കിഞ്ചിത്സൃജ്യതേ യേന സത്ത്വജാതേന വൈ ദ്വിജ।
തസ്യ സൃജ്യസ്യ സംഭൂതൗ തത്സർവം വൈ ഹരേസ്തനുഃ ॥ **38** ॥ 1362

ഹന്തി യാവച്ച യത്കിഞ്ചിത്സത്ത്വം സ്ഥാവരജംഗമം।
ജനാർദനസ്യ തദ്രൗദ്രം മൈത്രേയാന്തകരം വപുഃ ॥ **39** ॥ 1363

ഏവമേഷ ജഗത്സ്രഷ്ടാ ജഗത്പാതാ തഥാ ജഗത്।
ജഗദ്ഭക്ഷയിതാ ദേവഃ സമസ്തസ്യ ജനാർദനഃ ॥ **40** ॥ 1364

സൃഷ്ടിസ്ഥിത്യന്തകാലേഷു ത്രിധൈവം സമ്പ്രവർതതേ।
ഗുണപ്രവൃത്ത്യാ പരമം പദം തസ്യാഗുണം മഹത് ॥ **41** ॥ 1365

തച്ച ജ്ഞാനമയം വ്യാപി സ്വസംവേദ്യമനൗപമം।
ചതുഷ്പ്രകാരം തദപി സ്വരൂപം പരമാത്മനഃ ॥ **42** ॥ 1366

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

ചതുഷ്പ്രകാരതാം തസ്യ ബ്രഹ്മഭൂതസ്യ ഹേ മുനേ।
മമാചക്ഷ്വ യഥാന്യായം യദുക്തം പരമം പദം ॥ **43** ॥ 1367

ശ്രീപരാശര ഉവാച

മൈത്രേയ കാരണം പ്രോക്തം സാധനം സർവവസ്തുഷു।
സാധ്യം ച വസ്ത്വഭിമതം യത്സാധയിതുമാത്മനഃ ॥ **44** ॥ 1368

യോഗിനോ മുക്തികാമസ്യ പ്രാണായാമാദിസാധനം।
സാധ്യം ച പരമം ബ്രഹ്മ പുനർനാവർത്തതേ യതഃ ॥ **45** ॥ 1369

സാധനാലംബനം ജ്ഞാനം മുക്തയേ യോഗിനാം ഹി യത്।
സ ഭേദഃ പ്രഥമസ്തസ്യ ബ്രഹ്മഭൂതസ്യ വൈ മുനേ ॥ **46** ॥ 1370

യുഞ്ജതഃ ക്ലേശമുക്ത്യർഥം സാധ്യം യദ്ബ്രഹ്മ യോഗിനഃ।
തദാലംബനവിജ്ഞാനം ദ്വിതീയോംഽശോ മഹാമുനേ ॥ **47** ॥ 1371

ഉഭയോസ്ത്വവിഭാഗേന സാധ്യസാധനയോർഹി യത്।
വിജ്ഞാനമദ്വൈതമയം തദ്ഭാഗോഽന്യോ മയോദിതഃ ॥ **48** ॥ 1372

ജ്ഞാനത്രയസ്യ വൈ തസ്യ വിശേഷോ യോ മഹാമുനേ।
തന്നിരാകരണദ്വാരാ ദർശിതാത്മസ്വരൂപവത് ॥ **49** ॥ 1373

നിർവ്യാപാരമനാഖ്യേയം വ്യാപ്തിമാത്രമനൂപമം।
ആത്മസംബോധവിഷയം സത്താമാത്രമലക്ഷണം ॥ **50** ॥ 1374

പ്രശാന്തമഭയം ശുദ്ധം
ദുർവിഭാവ്യമസംശ്രയം।
വിഷ്ണോർജ്ഞാനമയസ്യോക്തം
തജ്ജ്ഞാനം ബ്രഹ്മസംജ്ഞിതം ॥ **51** ॥ 1375

തത്ര ജ്ഞാനനിരോധേന യോഗിനോ യാന്തി യേ ലയം।
സംസാരകർഷണോപ്തൗ തേ യാന്തി നിർബീജതാം ദ്വിജ ॥ **52** ॥ 1376

ഏവംപ്രകാരമമലം നിത്യം വ്യാപകമക്ഷയം।
സമസ്തഹേയരഹിതം വിഷ്ണ്വാഖ്യം പരമം പദം ॥ **53** ॥ 1377

തദ്ബ്രഹ്മ പരമം യോഗീ യതോ നാവർത്തതേ പുനഃ।
ശ്രയത്യപുൺയോപരമേ ക്ഷീണക്ലേശോഽതിനിർമലഃ ॥ **54** ॥ 1378

ദ്വേ രൂപേ ബ്രഹ്മണസ്തസ്യ മൂർത്തം ചാമൂർതമേവ ച।
ക്ഷരാക്ഷരസ്വരൂപേ തേ സർവഭൂതേഷ്വവസ്ഥിതേ ॥ **55** ॥ 1379

അക്ഷരം തത്പരം ബ്രഹ്മ ക്ഷരം സർവമിദം ജഗത്।
ഏകദേശസ്ഥിതസ്യാഗ്നേർജ്യോത്സ്നാ വിസ്താരിണീ യഥാ।
പരസ്യ ബ്രഹ്മണഃ ശക്തിസ്തഥേദമഖിലം ജഗത് ॥ **56** ॥ 1380

തത്രാപ്യാസന്നദൂരത്വാ -
ദ്ബഹുത്വസ്വൽപതാമയഃ।
ജ്യോത്സ്നാഭേദോഽസ്തി തച്ഛക്തേ -
സ്തദ്വൻമൈത്രേയ വിദ്യതേ ॥ **57** ॥ 1381

ബ്രഹ്മവിഷ്ണുശിവാ ബ്രഹ്മൻപ്രധാനാ ബ്രഹ്മശക്തയഃ।
തതശ്ച ദേവാ മൈത്രേയ ൻയൂനാ ദക്ഷാദയസ്തതഃ ॥ **58** ॥ 1382

തതോ മനുഷ്യാഃ പശവോ മൃഗപക്ഷിസരീസൃപാഃ।
ൻയൂനാൻയൂനതരാശ്ചൈവ വൃക്ഷഗുൽമാദയസ്തഥാ ॥ **59** ॥ 1383

തദേതദക്ഷരം നിത്യം ജഗൻമുനിവരാഖിലം।
ആവിർഭാവതിരോഭാവജൻമനാശവികൽപവത് ॥ **60** ॥ 1384

സർവശക്തിമയോ വിഷ്ണുഃ സ്വരൂപം ബ്രഹ്മണഃ പരം।
മൂർത്തം യദ്യോഗിഭിഃ പൂർവം യോഗാരംഭേഷു ചിന്ത്യതേ ॥ **61** ॥ 1385

സാലംബനോ മഹായോഗഃ സബീജോ യത്ര സംസ്ഥിതഃ।
മനസ്യവ്യാഹതേ സമ്യഗ്യുഞ്ജതാം ജായതേ മുനേ ॥ **62** ॥ 1386

സ പരഃ പരശക്തീനാം ബ്രഹ്മണഃ സമനന്തരം।
മൂർത്തം ബ്രഹ്മ മഹാഭാഗ സർവബ്രഹ്മമയോ ഹരിഃ ॥ **63** ॥ 1387

തത്ര സർവമിദം പ്രോതമോതം ചൈവാഖിലം ജഗത്।
തതോ ജഗജ്ജഗത്തസ്മിൻസ ജഗച്ചാഖിലം മുനേ ॥ **64** ॥ 1388

ക്ഷരാക്ഷരമയോ വിഷ്ണുർബിഭർത്യഖിലമീശ്വരഃ।
പുരുഷാവ്യാകൃതമയം ഭൂഷണാസ്ത്രസ്വരൂപവത് ॥ **65** ॥ 1389

ശ്രീമൈത്രേയ ഉവാച

ഭൂഷണാസ്ത്രസ്വരൂപസ്ഥം യച്ചൈതദഖിലം ജഗത്।
ബിഭർത്തി ഭഗവാൻവിഷ്ണുസ്തൻമമാഖ്യാതുമർഹസി ॥ **66** ॥ 1390

ശ്രീപരാശര ഉവാച

നമസ്കൃത്യാപ്രമേയായ വിഷ്ണവേ പ്രഭവിഷ്ണവേ।
കഥയാമി യഥാഖ്യാതം വസിഷ്ഠേന മമാഭവത് ॥ **67** ॥ 1391

ആത്മാനമസ്യ ജഗതോ നിർലേപമഗുണാമലം।
ബിഭർത്തി കൗസ്തുഭമണിസ്വരൂപം ഭഗവാൻഹരിഃ ॥ **68** ॥ 1392

ശ്രീവത്സസംസ്ഥാനധരമനന്തേന സമാശ്രിതം।
പ്രധാനം ബുദ്ധിരപ്യാസ്തേ ഗദാരൂപേണ മാധവേ ॥ **69** ॥ 1393

ഭൂതാദിമിന്ദ്രിയാദിം ച ദ്വിധാഹങ്കാരമീശ്വരഃ।
ബിഭർത്തി ശംഖരൂപേണ ശാർംഗരൂപേണ ച സ്ഥിതം ॥ **70** ॥ 1394

ചലത്സ്വരൂപമത്യന്തം ജവേനാന്തരിതാനിലം।
ചക്രസ്വരൂപം ച മനോ ധത്തേ വിഷ്ണുകരേ സ്ഥിതം ॥ **71** ॥ 1395

പഞ്ചരൂപാ തു യാ മാലാ വൈജയന്തീ ഗദാഭൃതഃ।
സാ ഭൂതഹേതുസംഘാതാ ഭൂതമാലാ ച വൈ ദ്വിജ ॥ **72** ॥ 1396

യാനീന്ദ്രിയാണ്യശേഷാണി ബുദ്ധികർമാത്മകാനി വൈ।
ശരരൂപാണ്യശേഷാണി താനി ധത്തേ ജനാർദനഃ ॥ **73** ॥ 1397

ബിഭർത്തി യച്ചാസിരത്നമച്യുതോഽത്യന്തനിർമലം।
വിദ്യാമയം തു തജ്ജ്ഞാനമവിദ്യാകോശസംസ്ഥിതം ॥ **74** ॥ 1398

ഇത്ഥം പുമാൻപ്രധാനം ച ബുദ്ധ്യഹങ്കാരമേവ ച।
ഭൂതാനി ച ഹൃഷീകേശേ മനഃ സർവേന്ദ്രിയാണി ച।
വിദ്യാവിദ്യേ ച മൈത്രേയ സർവമേതത്സമാശ്രിതം ॥ **75** ॥ 1399

അസ്ത്രഭൂഷണസംസ്ഥാനസ്വരൂപം രൂപവർജിതഃ।
ബിഭർത്തി മായാരൂപോഽസൗ ശ്രേയസേ പ്രാണിനാം ഹരിഃ ॥ **76** ॥ 1400

സവികാരം പ്രധാനം ച പുമാംസമഖിലം ജഗത്।
ബിഭർത്തി പുണ്ഡരീകാക്ഷസ്തദേവം പരമേശ്വരഃ ॥ **77** ॥ 1401

യാവിദ്യാ യാ തഥാവിദ്യാ യത്സദ്യച്ചാസദവ്യയം।
തത്സർവം സർവഭൂതേശേ മൈത്രേയ മധുസൂദനേ ॥ **78** ॥ 1402

കലാകാഷ്ഠാനിമേഷാദിദിനർത്വയനഹായനൈഃ।
കാലസ്വരൂപോ ഭഗവാനപാപോ ഹരിരവ്യയഃ ॥ **79** ॥ 1403

ഭൂർലോകോഽഥ ഭുവർലോകഃ സ്വർലോകോ മുനിസത്തമ।
മഹർജനസ്തപഃ സത്യം സപ്ത ലോകാ ഇമേ വിഭുഃ ॥ **80** ॥ 1404

ലോകാത്മമൂർത്തിഃ സർവേഷാം പൂർവേഷാമപി പൂർവജഃ।
ആധാരഃ സർവവിദ്യാനാം സ്വയമേവ ഹരിഃ സ്ഥിതഃ ॥ **81** ॥ 1405

ദേവമാനുഷപശ്വാദിസ്വരൂപൈർബഹുഭിഃ സ്ഥിതഃ।
തതഃ സർവേശ്വരോഽനന്തോ ഭൂതമൂർതിരമൂർത്തിമാൻ ॥ **82** ॥ 1406

ഋചോ യജൂംഷി സാമാനി തഥൈവാഥർവണാനി വൈ।
ഇതിഹാസോപവേദാശ്ച വേദാന്തേഷു തഥോക്തയഃ ॥ **83** ॥ 1407

വേദാംഗാനി സമസ്താനി
മന്വാദിഗദിതാനി ച।
ശാസ്ത്രാണ്യശേഷാണ്യാഖ്യാനാ -
ന്യനുവാകാശ്ച യേ ക്വചിത് ॥ **84** ॥ 1408

കാവ്യാലാപാശ്ച യേ കേചിദ്ഗീതകാന്യഖിലാനി ച।
ശബ്ദമൂർതിധരസ്യൈതദ്വപുർവിഷ്ണോർമഹാത്മനഃ ॥ **85** ॥ 1409

യാനി മൂർത്താന്യമൂർത്താനി
യാന്യത്രാന്യത്ര വാ ക്വചിത്।
സന്തി വൈ വസ്തുജാതാനി
താനി സർവാണി തദ്വപുഃ ॥ **86** ॥ 1410

അഹം ഹരിഃ സർവമിദം ജനാർദനോ
നാന്യത്തതഃ കാരണകാർയജാതം।
ഈദൃങ്മനോ യസ്യ ന തസ്യ ഭൂയോ
ഭവോദ്ഭവാ ദ്വന്ദ്വഗദാ ഭവന്തി ॥ **87** ॥ 1411

ഇത്യേഷ തേംശഃ പ്രഥമഃ പുരാണസ്യാസ്യ വൈ ദ്വിജ।
യഥാവത്കഥിതോ യസ്മിംഛ്രുതേ പാപൈഃ പ്രമുച്യതേ ॥ **88** ॥ 1412

കാർത്തിക്യാം പുഷ്കരസ്നാനേ ദ്വാദശാബ്ദേന യത്ഫലം।
തദസ്യ ശ്രവണാത്സർവം മൈത്രേയാപ്നോതി മാനവഃ ॥ **89** ॥ 1413

ദേവർഷിപിതൃഗന്ധർവയക്ഷാദീനാം ച സംഭവം।
ഭവന്തി ശൃണ്വതഃ പുംസോ ദേവാദ്യാ വരദാ മുനേ ॥ **90** ॥ 1414

॥ ഇതി ശ്രീവിഷ്ണുപുരാണേ പ്രഥമേംശേ ദ്വാവിംശോഽധ്യായഃ ॥